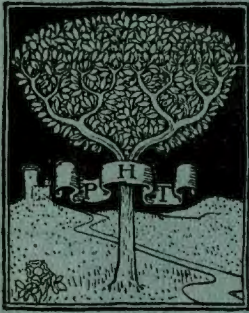

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1915

UTGIFVEN

AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETRÄRE

ÅRG. XVII.

HÄFT. 4.

RIKSARKIVETS BIBLIOTEK

2008-03-12

INNEHÅLL

	Sid.
Anteckningar om Johan Adler-Salvius' släktförhållanden och studier. Af B. BOËTHIUS	205.
»En klagelig dag». Af C. M. STENBOCK	229.
En hyllning till Braheätten från 1600-talets midt. Af C. M. S.	239.
Ett porträttgravvyrens hjälpmedel. Af H. FRÖDING	242.
Biskop Eric Wallers härstamning. Af H. SÖDERSTÉEN	245.
När föddes Johan Gustaf Liljegren. Af SEVERIN BERGH	251.
Personhistorisk Litteratur	253.
Notiser	272.
Frågor och svar	273.
Insända böcker	275.
Register	279.

Anteckningar om Johan Adler-Salvius' släktförhållanden och studier

Af B. Boëthius

Från personalierna¹ och den bekanta anonyma smädeskriften i Meierns Acta pacis Westphalicæ² härstammar den traditionella bilden af Salvius' ungdom, den fattige studiebegåfvade ynglingens vanliga mödosamma och försakelserika. Det finnes ingen anledning att rubba helhetsintrycket, men i ett och annat afseende göra nog de sparsamma samtida källorna bilden fullständigare och mera levande.

Rörande Salvius' hittills föga bekanta släktförhållanden äga vi en värderik källa i handlingarna i en den 17 juli 1661 genom förlikning inför K. M:t slutligen afgjord arfsprocess emellan Salvius' änka och hennes arfvingar å ena sidan samt hans släktingar å den andra.³

¹ Christeligh lijkpredikan, som ... tå ... Her Johan Adler Salvius ... jordades bleff hållen aff Erico Gab. Emporagrio. Sthm u. å.

² I s. II, omtryck efter Deutsche acta eruditorum 1712, s. 487 ff.

³ Svea hofrätts liber causarum 105 pars 7 N:o 15 (RA.) samt justitierevisionsakter, afgjorda 1661; rådsprotokollet 1661 pars III: K. M:ts stadfästelse å den parterna emellan ingångna förlikningen, Stockholm 17 juli 1661, riksreg. — Ett kort referat af målet må här lämnas. I testamente 16 april 1628 (kopia, JRakten fol. 29 v.) förordnade Salvius, att hans hustru Margareta Pedersdotter, om hon ej gifte om sig, skulle behålla förmögenheten odelad i sin lifstid, samt att den efter hennes död skulle fördelas mellan hennes arfvingar och hans egen släkt så, att denna sistnämnda skulle i ett för allt erhålla lika stor lott som hvart och ett af Margareta Pedersdotters barn i hennes föregående gifte med guldsmeden Lorens Hartman. Genom föreställningar, att hon kunde lefva länge samt att det stode henne fritt, att bortskänka eller förtära förmögenheten, så att den mannens släktingar enligt testamentet tillkommande arfslotten reducerades eller försvunne, övertalade fru Margareta efter mannens död dessa att åtnöja sig med 10,000 daler kopparymt i ett för allt, hvaraf fädernesläktingarne erhöles 6,000 och mödernesläktingarne 4,000 (akten fol. 25, fädernesläktens kvitto och arfsrättsafsägelse, dat. Boteå prästgård 21 dec. 1652 samt mödernesläktens d:o, dat. Strängnäs d. 28 febr. 1653 ib. fol. 19—21). Icke desto mindre stämde en af Salvius' släktingar, Bengt Bengtsson, år 1655 å egna och öfriga intressenters vägnar, fru Margareta i Svea hofrätt med begäran, att hon måtte åläggas framte ett senare testamente, som skulle ha ersatt det vid 1652—53

Fädernesläkten var en ångermanländsk bondsläkt. Tionde-registerna för Ångermanland i kammararkivet upptaga till och med år 1579 bonden Hans Pålsson i Kalknäs by af Boteå socken. År 1580 inträder i dennes ställe Pål Hansson och något senare förekommer äfven en Erik Hansson som bonde i Kalknäs. Av nyssnämnda processhandlingar framgår, att dessa Pål och Erik Hanssöner jämte deras systrar Elin och Marit — hvilka alla ägde efterkommande i hemsöcken och dess omnejd — voro syskon till Johan Adler-Salvius' far, stadsskrifvaren i Strängnäs Peder Hansson.¹

Vida mindre klar än fädernesläkten är *mödernesläkten*. Till och med om moderns namn kan tvekan råda. Personalierna kalla henne Anna Pedersdotter, men det uppges äfven, att hon har hetat Karin och hennes far Klemet.² Flera personer, afkomlingar af moderns fastrar och en hennes fars kusin kunna med ledning af arfsprocessakterna namnges. Större intresse äger emellertid hvad man kan sluta till om mödernesläktingarnas sociala ställning. Det framgår otvetydigt, att det varit personer i ringa villkor, småborgare, kanske äfven några bönder; flera ha ej varit skrifskunniga utan undertecknat med bomärken.

I processakterna framskymtar äfven en broder till Johan Adler-Salvius, Olof Persson. Till en början sökte Salvius hjälpa fram denne. Redan 1628 hade han kostat på honom flera hundra daler,³ men snart fann han, att all på honom använd omkostnad varit förgäfvad. Det dröjde ej länge, innan en häftig tvist utbrutit bröderna emellan. Salvius klagar, att Olof flera gånger med berädt mod öfverfallit honom med draget svärd, då han låg »på sin natt-säng», och ofelbart skulle ha bragt honom om lifvet, om ej andra kommit emellan. Och icke mindre »skammeligen» trakterade han hans hustru, i det han, särskildt under Salvius' bortovaro i Ham-

års uppgörelse företedda af år 1628. Hofrätten stadfäste emellertid nyssnämnda uppgörelse (dom den 4 mars 1661). Då saken fullföljdes hos K. Mt, bemedlades ofvan omtalade förlikning, enligt hvilken Salvius' släktingar erhöilo ytterligare 10,000 daler kopparmynt till fördelning och Bengt Bengtsson särskildt för sitt omak med processen 2,000 daler kopparmynt. Därjämte utfäste sig den under tiden (1657) aflidna fru Margaretas arvingar, att till S:t Katarina kyrka lämna en gåfva af tre tusen dukater; köpmannen Jochim Strokirck (bror till Mikael Strokarch, Anrep, Adl. ätten von Strokirch N:o 1059, tab. 1, Biogr. S. 87 b., RA.), hvilken köpt sig till delaktighet i Salvius' släktingars arfsanspråk och en lång tid »fomenterat» tvisten och besvärat K. Mt och domstolarna, dömdes att böta 200 daler smt till samma kyrka samt att vara alla anspråk förlustig. — De norrländska släktingarna processade sedan sinsemellan om fördelningen af de Salviska penningarna (Handlingar rörande svenska adeln, Westinska saml. i Uppsala universitetsbibliotek).

¹ Bevis, utfärdadt af kyrkoherden i Boteå Olaus Anthelius 25 sept. 1652, och bestyrkt af underlagmannen Karl Burman, original i liber causarum fol. 53.

² Liber causarum fol. 44.

³ Testamentet, revisionsakten fol. 29 v, konceptartad anteckning.

burg 1636, öfverföll henne med »ohöfviske och hårda ord, så ock åtskilliga parlementer». Till slut hotade han äfven att sätta eld på Salvius' hus och landtgoods, och då man sökte tala förstånd med honom, bröt han ut, så att Salvius »för vanheder skuld» fann bäst att förtiga hvad han sagt. Förbittrad öfver allt sådant vägrade Salvius till slut att erkänna honom som sin broder. Sedan 1637 såg han honom ej mer; inom kort försvann han i Spanien.¹

* * *

Johan Adler-Salvius var alltså af ringa härkomst. Han föddes, enligt uppgift år 1590, i ett helt visst typiskt småborgerligt hem. Strängnäs var på denna tid liksom de andra uppstäderna för att tala med Axel Oxenstierna föga mer än en bondby. Handeln nådde blott den närmaste omnejden och handtverkarne arbetade endast för denna och ståndspersonerna i staden. Minst lika viktig för borgarnes utkomst var stadsjorden, och all sannolikhet talar för, att äfven Peder Hansson haft sina åkertegar och gått i jordbruket mellan skrifvarsysslorna; egen häst synes han emellertid ej haft råd att hålla.² Också fisket, bl. a. efter strömming i åländska skärgården, spelade en roll i stadsbornas hushållning. Stadens handlingar visa, hur snävt begränsade synpunkter och intressen voro: allt rör sig kring skattebördor, åkerlappar och tvister med bönhasare eller präster och lärare, som utan att dela borgarnes skatt och tunga gjorde intrång på deras näring eller deras stadsjord. Vidare horisont och rikare möjligheter öppnade väl endast kyrkan och den lärda skolan, som vuxit upp i dess hägn i den gamla biskopsstaden. Peder Hansson satte tidigt sin lofvande son i skolan och skaffade honom jämväl trots sina säkerligen knappa omständigheter enskild undervisning i hemmet.³ Emellertid blef Salvius tidigt föräldralös och det lilla arvet — knappt

¹ Tilläggstestamente 20 febr. 1649, hvarigenom brodern göres arfslös, afskrift, JRakten fol. 115 v.

² »Strängnäs stadz tenckiebook, schriffuin aff Pär Hansson stadzscriffuarenom åhr etc. 90» [—1598], Strängnäs stads arkiv, 23 juni 1597, mål emellan Peder Hansson och en borgare, af hvilken han fått låna häst till kvarnen i ersättning för hjälp med ett bref. Stadsskrifvaren körde själf till kvarnen. Hästen tröttnade och störtade sedan i stallet och Peder Hansson dömdes att ersätta halfva dess värde. — Näst föregående bevarade tänkebok slutar 1580, den följande börjar 1609; i båda andra handstilar. I en annan 1500-talstänkebok (—1578) förekomma strödda anteckningar med Peder Hanssons hand, alla dock samtida med den först anf. tänkeboken.

³ Personalierna.

hundra daler² — räckte långt ifrån till att hjälpa honom igenom skolan och till akademien. Det berättas, att han liksom andra fattiga djäknar måst taga sin tillflykt till socknegången.³ Understöd af biskopen Petrus Jonæ, som lagt märke till hans goda anlag, tryggade emellertid snart hans studier. Den 28 mars 1609 inskrefs Johannes Petri Stregnensis³ som student vid Uppsala universitetet. Om hans vistelse där är föga bekant. Man vill gärna tro personaliernas uppgift, att hans anlag ådrogo sig uppmärksamhet och förskaffade honom hans lärares ynnest och ett kungligt stipendium. Den filosofiska magistervärdigheten var i enlighet med tidens vanliga studieplan helt visst hans närmaste examensmål och syftet att grundlägga den allmänna bildning och den formella träning, som kräfdes så väl för fortsatta studier i någon af de »högre» fakulteterna som för hans senare bana. De klassiska auktorerna och den efter deras mönster skolade vältaligheten samt därpå den tankeöfvande logiken voro de viktigaste elementen i denna förberedande utbildning; om klassiskretoriska studier vittnar äfven arten af det första lärdomsprof, som omtalas, den numera tyvärr förlorade »Carmen gratulatorium novi anni ad Carolum Christophori», tryckt i Stockholm 1611.⁴ — I Uppsala förvärfvade Salvius inflytelserika gynnare, den bekante Erik Jörenssohn Tegels⁵ och framför allt landshöfdingen på Uppsala slott Kristoffer von Wernstedt, en på sin tid betydande man af mecklenburgsk adel, hvilken inkommit i riket år 1580 och gift sig med hertig Magnus' dotter Lucretia. En af deras söner, Magnus von Wernstedt, inskrefs som student vid Uppsala universitet 1 febr. 1610. Efter ett par års studier⁶ fick denne med kungligt stipendium anträda den för unga adelsmän sedvanliga utländska resan och därvid medföljde efter all sannolikhet Salvius som præceptor; åtminstone återfinnes han något senare

² Anf. testamente 1628.

³ Meiern.

³ »postea R. R. Sen. Adler-Salvius», Uppsala universitets matrikel; personaliernas år (1610) är oriktigt.

⁴ Scheffer, Suecia literata s. 88. Skriften är förgäfvades efterfrågad i K. biblioteket i Stockholm och Uppsala universitetsbibliotek. — Hvem den Karl Kristoffersson, hvilken dikten är tillägnad, varit, har jag ej kunnat fastställa. Kristoffer von Wernstedt hade en son Karl, men denne lär ha affidit redan år 1607.

⁵ »Syn-thessaurarius Ericus Georgius»; Tegel erhöill 12 febr. 1610 jämte Peder Andersson kammarråds fullmakt med uppgift att »sampt med h vårt cammerråd och cammererare» upptaga alla räkningar (riksreg.; Edén, Centralregeringens utveckling 1602—1634 s. 65. Se vidare nedan.

⁶ Magnus von Wernstedt till Axel Oxenstierna, Helmstedt d. 24 april 1620, på nionde året af sin utomlandsvistelse.

vid den unge ädlingens sida.² Säkert är, att han alltjämt understödd genom det kungliga stipendiet år 1612 — i augusti enligt personalierna — lämnade Sverige närmast med Rostock som mål. Peregrinationen skulle skänka de svenska studenterna ej blott gynnsamma studietillfällen under ledning af tidens berömdaste lärde, utan äfven och kanske framförallt en prägel af de mera framskridna ländernas formella kultur och förfinade umgängesvett, som högt skattades. I Rostock ledde den berömde Johannes Simonius,² sedermera (1625—1627) den förste innehafvaren af den skytteanska professuren i Uppsala, ett kollegium i retorik, i hvars öfningar Salvius deltagit. Där höll han ett tal om vältaligheten, som utgafs af trycket med en versifierad latinsk tillägnet till hans båda svenska gynnare Kristoffer von Wernstedt och Erik Jörenssohn.³ Det lilla häftet är naturligtvis en skolprodukt utan egentlig själfständighet. För samtiden låg talets största värde säkerligen i det herravälde öfver formen och den klassiska litteraturen, det röjer. Oss intresserar det kanske mest som en framställning af tidens studieprogram. Vältaligheten blir här inbegreppet af alla de färdigheter och egenskaper, som känneteckna en verklig, human bildning, vunnen framförallt genom studiet af den oupphinneliga kultur, som först skapat en dylik. Sedan hvarje försök att sammanblanda en sådan vältalighet med sofisterti lätt nog tillbakavisats, framlägges dess betydelse för studiet inom de olika fakulteterna och för lifvet. Slutet af talet formar sig till en hyllning åt vältaligheten, lifvets ledsagarinna, alla dygders försvar, alla lasters förföljare. Den gör oss nyttiga i kyrkan, vältaliga i domsalen, rådsnara i brydsamma ögonblick, prissvärda vid beskickningar, belevade i det enskilda umgänget. Ja, genom en af studier adlad vältalighet bli vi en prydnad för oss och de våra, för fäderneslandet ett skydd och beskärm samt visa Gud en behagelig lydnad. — Redan 1613 lämnade Salvius Rostock och besökte, nu bevisligen i Magnus von Wernstedts sällskap, ett flertal högskolor. Snart satte dock penningbrist en gräns för kringflackandet. De båda studenterna nödgades stanna vid det 1576 grundlagda s. k.

² Den ofta förekommande uppgiften, att Salvius 1612 medföljt Lorens Hartman som pæceptor, är alltså oriktig. Se nedan. — Uppgifterna rörande Salvius' utländska studier i de här aftryckta breven till Oxenstierna äro förut använda af E. Hildebrand i uppsatsen »Den svenska diplomatiens organisation i Tyskland under 1600-talet» (Hist. tidskr. 1884).

² f. 1565, † 1627, professor i Rostock i poesi 1594, i vältalighet 1599.

³ Oratio de eloquentia, in Collegio oratorio . . . Dn. M. Johannis Simonis, eloquentiæ in celebri ad Varnum academia professoris publici conscripta et pronuntiata a Johanne. Salvio Sveco. Rostock 1613.

Juliska universitetet i den lilla Braunschweigska staden Helmstedt. Lärosätet hörde ej till de mest berömda — det framgår redan af de halft ursäktande ord, hvarmed beslutet omtalas i Salvius' och Wernstedts här nedan aftryckta bref till Oxenstierna (N:o 1) — och av sedernas förfining fanns väl knappast mer i den nordtyska provinsstaden än i Uppsala. Universitetet räknade bland sina lärare den i Strängnäs födde Nicolaus Andreae Granus (Gran, Graan),² med hvilken Salvius väl trädte i förbindelse, ehuru han ej omnämnes i källorna. Stort anseende åtnjöt antwerparen Cornelius Martini, professor i logik, en representant för melanchtonsk humanitet i ortodoxiens tidevarf, af sin berömde lärjunge Georg Calixtus skildrad med den varmaste sympati, en man af stor och rik begåfning och universell läggning, till sin filosofiska åskådning ifrig aristoteliker.³ Logiken räknades liksom retoriken för en oundgänglig del af den förberedande utbildningen för studier och lif. Den som kunde logik, lär Cornelius Martini ha sagt om sitt ämne, han förstode genast Bibeln och kunde lätt bli läkare och jurist, ja en halfgud. För denne Cornelius Martini synes Salvius nu ha studerat — såvida man ej bör förstå personaliernas något oklara uttryck så, att han blott varit hans promotor — och väl då efter de föregående språkligt-retoriska studierna nu ägnat logiken hufvuduppmärksamheten. Några lärdomsprof från denna tid ha ej blifvit bekanta, men utan tvifvel har Salvius disputerat i Helmstedt. Den 7 juli 1614 promoverades han till filosofie magister.³ — Om det var de knappa ekonomiska villkoren, som nödgat Salvius och hans reskamrat att åtnöja sig med det anspråkslösa Braunschweigska universitetet, så ville dylika bekymmer trots extra understöd hemifrån⁴ ej heller i framtiden släppa dem. Personalierna berättar, att Salvius i augusti 1614 begifvit sig till Marburg, men om så varit, har uppehållet där denna gång ej blifvit långvarigt. Följande år skildes han för en tid från Magnus von Wernstedt och drog omkring för att läsa privat och så förstärka sin kassa. Det var eljest meningen att de båda kamraterna skulle studera i Strass-

² Professor i fysik i Helmstedt 1613—31, Koldewey, Gesch. d. klassischen Philologie a. d. Universität Helmstedt, Braunschweig 1895, s. 70 anm. 1. Se äfven bref till Axel Oxenstierna, RA., och Annerstedt, Upsala universitets historia I s. 261—262.

³ f. 1568, † 1621, professor i Helmstedt 1592, Henke, Calixtus I s. 62.

³ Disputationen är förgäfvets eftersökt i K. biblioteket och Uppsala universitetsbibliotek. Magisterdiplomet, dat. »Helmstedii in Academia Julia VII Julij Anno 1614», förvaras enligt benäget meddelande af Dr A. B. Carlsson i sistnämnda biblioteks pergamentsbrefsamling.

⁴ Kristoffer von Wernstedt till Axel Oxenstierna, dat d. 15 maj 1614, angående tillstånd att utföra koppar för att kunna bispringa sonen Magnus och hans consort. Om resultatet af framställningarna till Oxenstierna i bil. N:o 1 är intet känt.

burg¹ och inom kort (juni 1615) återfinna vi dem förenade där. Strassburgs högskola var talrikt besökt af den högre adelns söner. Lefnadsomkostnaderna voro också mycket dryga, och Salvius och hans kamrat klågade öfver att endast utgifterna för maten slukade nästan hela deras stipendium. I sitt bekymmer vände de sig till Oxenstierna med en utförlig skrifvelse (N:o 2), som lämnar en del upplysningar af värde om de »peregrinerande» studenternas förhållanden, äfven om det sakliga innehållet här liksom i det förut omnämnda brefvet har att täfla om utrymmet med en rikt utbildad retorik i tidens stil. Helt visst har mycken omsorg nedlagts på dylika skrifvelser för att ge de mäktiga gynnarne där hemma öfvertygande bevis om att de på studierna nedlagda kostnaderna ej varit bortkastade; äfven vår tids intresse kunna, synes det, dessa vittnesbörd om latinitetens ståndpunkt och smakens riktning i någon mån förtjäna. Salvius synes vid denna tid lifligt ha åstundat att komma till Frankrike eller Italien för att för sin utbildning draga fördel af den romanska kulturen och förfiningen, men då Oxenstierna icke fann de bevekande framställningarna om ökad understöd af någon »importans», måste antagligen planen förfalla. Vid denna tid försvinner Magnus von Wernstedt ur källorna rörande Salvius' peregrination, antingen på grund af dessas knapphändighet eller emedan deras vägar verkligen skilts.² Salvius begaf sig nu till Marburg; han inskrefs som student vid universitetet där d. 14 nov. 1615.³ Sedan han afslutat den grundläggande utbildningen, hade han utvalt medicinen till sitt specialstudium. Såsom hans lärare omnämna personaliernas professorerna Hartmann⁴ och Petræus,⁵ båda lärda af anseende och förtjänst.

¹ Magnus von Wernstedt till Kristoffer von Wernstedt, Altorf d. 29 maj 1615, Biografica W. 25, RA. Någon uppgift om att Salvius eller Wernstedt bedrivit studier i Altdorff (vid Nürnberg) lämna ej källorna. Där fanns eljest en högre läroanstalt, berömd bl. a. på grund af Wallensteins oroliga studieår där. — Brevet innehåller äfven en varm rekom endation för Salvius.

² Wernstedt öfversände 24 april 1620 till Oxenstierna en i Helmstedt hållen disputation, tydligtvis den i K. biblioteket befintliga »Politica Schemata», Helmstedt 1620, som han ventilerade under den ofvannämnde professorn Nicolaus Andreæ Granus. Samtidigt anhöll han om understöd för att resa till Frankrike. Hans senare bana blef äfventyrlig. Han öfvergick till katolicismen eller ådrog sig i hvarje fall misstanken därför. Från och med 1625 började han emellertid ifrigt söka få komma hem, i det han vände sig än till Oxenstierna, än till sin far. Han uppehöll sig i Rostock, som det synes i stor fattigdom, och tyckes äfven ha afidit där (se hans skrifvelser till Oxenstierna samt div. handlingar, Biografica W. 25, RA.).

³ Cæsar, Catalogus studiosorum Scholæ Marpurgensis.

⁴ † 1631, professor i matematik, sedermera (1609) i kemi samt lifmedicus hos landtgreffen af Hessen-Kassel.

⁵ f. 1589, † 1620, professor i anatomi, kirurgi och botanik 1610.

I Marburg försvarade han 1616 såsom respondent första delen af Peträus' *Nosologia harmonica, dogmatica et hermetica*.

Efter Marburgvistelsen följde enligt personalierna en rundresa, som öfver Prag, Wien, Strassburg, Augsburg, Nürnberg, Leipzig, Wittenberg, Magdeburg och Lybeck m. fl. städer förde Salvius hem till Stockholm år 1616. Där stannade han emellertid ej länge. Redan samma år lär han ha anträdt sin andra utrikes resa, denna gång som lärare för den rike guldsmeden Lorens Hartmans son Johan.² Hvad resans tidigare del beträffar, äro vi inskränkt till personaliernas uppgifter, att den sträckt sig till Hamburg, Westfalen, Köln, Leyden och andra universitetsstäder. För fortsättningen åter äga vi en källa af större värde i Salvius' här nedan aftryckta bref till Oxenstierna d. 15 juli 1619. Senast hösten 1618 skilde han sig från sin lärjunge. Då skyndade han, understödd af Oxenstierna, från Holland till franska Medelhafskusten till det där belägna universitetet i Montpellier, hvars vida berömda medicinska fakultet leder sitt ursprung tillbaka till en redan på 1100-talet högt ansedd medicinsk skola.³ Det var tydligen Salvius' afsikt att nu afsluta sina studier och sin praktiska utbildning för att som färdig läkare återvända till Sverige. Besöket vid den ryktbara medicinska läroanstalten blef emellertid en misräkning, som starkt framträder i brevet till Oxenstierna och föranledde planer på att förlägga studierna till annan ort. Det stannade emellertid ej härvid, utan Salvius öfvergick jämväl från den medicinska till den juridiska fakulteten utan att ha uppnått medicine doktorsvärdigheten.³ En inbjudan från en berömd jurist, Julius Pacius, samt egen och andras öfvertygelse om den svenska förvaltningens behof af personer med juridiskpolitisk utbildning anges som skäl. I själfva verket tycker man sig trots de obligatoriska anspråkslösa fraserna spåra djärfva förhoppningar i brevet till Oxenstierna, och längre fram (1623; se N:o 4) vidgår Salvius också öppet sin ungdomliga ärelystnad. En karriär inom administrationen måste ha synts öppna helt andra utsikter än läkarens anspråkslösa kall. De lågättade kanslitjänstemännens ställning i Sverige var visserligen enligt Salvius icke afundsvärd vare sig i ekonomiskt eller socialt hänseende — hans

² Anrep, genealogien Adlerhjelm, tab. 1. Jmfr ofvan.

³ »Ad hæc Iberi et Mediterranei maris confluenta». Att Medelhafskusten i allmänhet och ej Katalonien afses med uttrycket ifråga, framgår af hela brevet till Oxenstierna, där det väl utförligt redogöres för medicinska studier i Montpellier men aldrig göres en antydning om dylika i Spanien. Personalierna låta Salvius vid denna tid drifva studier i Montpellier och — oriktigt — där vinna juris utriusque doktorsvärdigheten.

³ Supplement till Biographiskt lexikon öfver namnkunniga svenska män s. 152.

skildring af deras villkor i N:o 3 är värd beaktande — men säkerligen förutsåg han, att en utveckling af ämbetsförvaltningen skulle komma att fordra skolad kraft i stor utsträckning. Särskildt var Salvius öfvertygad om den romerska rättens nödvändighet för en rätt styrelse af land och rike, ett ämne, som han ånyo med tillämpning på feodalrätten upptar i det intressanta förordet till sin doktorsafhandling. I detta kallar han äfven Frankrike »regnum, optimis institutis gubernatum». Dylika uttalanden liksom de blifvande förvaltningstjänstemännens studier i allmänhet förtjäna beaktande därför att de i sin mån visa hän på det allmäneuropeiska sammanhang, i hvilket den stora organisationsperioden i den svenska förvaltningens historia med alla sina nationella förutsättningar dock hör hemma, ett sammanhang, hvori Salvius direkt inordnade den svenska hofrätten genom att sammanställa den med de tyska och franska öfverdomstolarna.¹ — Salvius juridiska studier erhöles ej någon djupgående karaktär; därtill var den anslagna tiden alltför knapp. Målmedvetet inskränkte han sig till det som direkt hade betydelse för hans syfte: privaträtten — »tvister om takdropp och ollonskörd» — skötes så vidt möjligt åt sidan till förmån för den offentliga. Den lärare, hvars undervisning han sökte i Valence, Julius Pacius,² räknas bland tidens anseddare vetenskapsmän. Som filolog var han mera framstående än som jurist, men de filologiska studierna hade befruktat äfven hans juridiska åskådning. Han var anhängare af en modernare, mera sakligt än formalistiskt intresserad rättsvetenskap.

Hvad Salvius i brevet till Oxenstierna har att berätta om sitt dagliga lif i Valence, sin fortsatta medicinska praktik och sina öfriga studier saknar ej intresse. Hastigt nog, innan 1619 års slut, nådde han målet, den juridiska doktorsvärdigheten. Hans afhandling, *Sciagraphia universis juris feodalis*, trycktes i Paris år 1620. Den utgör en klar och redig om än ganska kortfattad öfversikt öfver feodalrätten i dess helhet — ett ämnesval, lämpadt för den, hvars viktigaste insats en gång skulle komma att ägnas det Romerska rikets förhållanden. Under trenne dagar, så väl försom eftermiddag, hade han att försvara den offentligen. Därjämte undergick han äfven tvenne andra lärdomsprof, en tentamen d.

¹ »ad similitudinem Camerae Imperialis et Calliae Parliamentorum.» Jmf. H. Haralds, Hofrätten »parlament» (Hist. tidskr. 1914).

² f. 9 apr. 1550 i Vicenza, † 1635, professor i Genève, Heidelberg, Valence, Padua och åter i Valence. P. lär ha varit en egennyttig och stridslysten man; han växlade äfven religion. Se Joëcher-Adelung samt R. Stintzing, *Gesch. d. deutschen Rechtswissenschaft*, I s. 390.

20 nov. 1619 och en examen rigorosum d. 5 dec., båda med skriftliga svar, hvilka aftryckts i afhandlingen; de röra privaträttsliga rättsfall och behandla dem så väl efter romersk som efter kanonisk rätt. Då det sistnämnda provvet beståts, utfärdades doktorsbrevet, d. 5 dec. 1619.¹

Efter avslutade studier anträdde Salvius hemresan, enligt personaliernas uppgift öfver Italien² och Tyskland. Icke utan själfmedveten stolthet blickade han tillbaka på sin långa studiebanan och sina litterära förbindelser;³ han kände sig väl förberedd för läkarens kall, en plats i förvaltningen eller en akademisk läraresyssla. Den närmaste framtiden blef dock ej lysande. Väl skall Gustaf Adolf ha intresserat sig för den vidtbereste och högt bildade mannen och gärna ha samtalat med honom, men han hade till en början ej annat än tillfälliga uppdrag att bjuda honom, och äfven sedan han d. 27 juni 1621 förordnats till assessor i Svea hofrätt,⁴ kvarstod ett missförhållande mellan hans ställning och hans förhoppningar och väl äfven hans långa utbildningstid, som han gaf uttryck åt i det sista här aftryckta brevet till Oxenstierna.

¹ Se den Fredenheimska kronologiska förteckningen öfver Salvius' samling, RA. Originalen saknas numera i samlingen.

² Jmfr dock N:o 3, där han beklagar, att han ej utverkat Oxenstiernas tillåtelse att utsträcka sin studieresa till Italien.

³ Ett vittnesbörd om hans litterära förbindelser och intressen äga vi i J. Hunterus' viktiga bref till honom om de filosofiska striderna i Uppsala; 1620 (Jacobi Hunteri Epistolæ miscellanæ, Wien 1631 s. 7). Hunterus hade själf som student i Uppsala år 1615 varit inblandad i striden (Annerstedt, anf. arbete, I s. 172).

⁴ Svea hofrätts protokoll inför K. Mt 6 sept. 1620 — Salvius uppföres på assessorsförslag men förbigås — och 27 juni 1621. De flesta framställningarna låta Salvius hemkomma 1619, förlägga hans giftermål till detta år — det ägde rum 19 sept. 1620 (Johannes Botvidi, Brudpredikan) — samt inskjuta en anställning i kansliet före anställningen i hofrätten.

Bilagor.²

N:o 1.

Magnus von Wernstedt och Johannes Salvius till Axel Oxenstierna. Helmstedt d. 10 oktober 1613.

Original i Oxenstiernska samlingen, RA.

Generoso Dno Baroni, Meccœnati nostro
benignissimo, felicem rerum successum P.

Studii stadium qui ingrediuntur, Illustrissime Baro, næ illi impetuosum mare ingrediuntur, præclarum facinus aggrediuntur. Mare quidem ingrediuntur, sivè spectemus præsentaneum periculum, quod manet nautas improvidos, sivè amplitudinem immensam consideremus: præclarum verò facinus molliuntur, dum suam navem bonis animi donis vacuam, velut in exteram regionem propellunt ad afferendum merces animi approbas, eruditionem putà et virtutem. Dum verò generum nautas in hoc oceano est reperire: felices unos, quibus omnia ex animi sententiâ suppetunt abundè, ad studiorum iter conficiendum necessaria; quosque æquus ille tantoperè amavit Jupiter, ut summam eruditionis apicem contingere possint; infelices contrà qui studiorum pelago se quidem animosè committunt: verùm ingruente parùm tempestate,

Öfversättning.

Ädle Herr Baron, vår gunstige välgörare,
med lyckosam framgångs tillönskan!

De, som beträda studiebanan, de ge sig förvisso ut på ett stormigt haf, gå till en lysande bragd. Det är ett haf, de ge sig ut på, vare sig man ser på den bråda fara, som väntar oerfarna sjömän, eller på arbetsfältets omätliga vidd. Det är en lysande bragd, de gripa sig an med, då de styra sitt skepp, ännu ej lastadt med andens häfvor, så att säga till främmande land för att hämta andens dyrbara varor, lärdom och dygd. På detta haf kan man emellertid finna två slags sjömän: de lyckliga, hvilka så mycket de kunna önska och i öfverflöd få allt, som är nödvändigt för att tillryggalägga studiebanan, och hvilka en god Gud älskar så, att de kunna uppnå lärdomens höjder; de olyckliga, som väl modigt förtro sig åt studiernas haf, men då

² I de följande aftrycken är bruket af stor bokstaf normaliseradt samt vokalistiskt i-ljud alltid betecknad med bokstafven i, oberoende af att originalen stundom använda bokstafven j; konventionella förkortningstecken ha upplösts. Brevet N:o 1 är citeradt af Annerstedt, anf. arb., I s. 262, efter en numera i RA. befintlig och där såsom professor Lars Norrmans' identifierad kopia.

coguntur regredi, ob id nimirum quod non possint progredi. Impingunt autem illi et navem suam ad unum præcipuè scopulum allidunt, paupertatem nempè Charybdin illam studiosorum et studiosorum longe infensissimam; de cujus alumnis verum illud Poëtæ: non faciliè emergunt quorum virtutibus obstat res angusta domi. Horrendum scilicet monstrum, quod plurima ingenia attrahit, attracta retinet, retenta non solum ingenia, verum ingeniorum etiàm fructus optimam rerum omnium administrationem exitio devovit. Quantum enim detrimenti capiant res cum privatæ tum publicæ, ex impedito in studijs studiosorum curriculo, faciliè politico digna consideratu, decantatissima illa divini Platonis contestatur sententia, quâ tum demum fore beatas respub. inquit, si philosophi illas regerent, aut qui regerent philosopharentur. Non est quod exemplis hæc longè petitis probemus, moderna celeberrimi Regni Suecani moderatio ad oculum sanè commonstrat verè sophos esse qui ad illius gubernacula sedent. At quos illos? celebre est, illustris et generose D. Cancellarie Tuæ famosissimæ Amplitudinis per omnes Germaniæ tractus encomium; quod enim patria charissima excusso duro Mavortis jugo pristinæ sit restituta tranquillitati: quod eadem regimine sit cœpta gubernari tam saluberrimo: quod academia illa unica privilegiis sit munita: cum multis aliis T. G. acceptum ferunt quotquot patriam, illiusque felicitatem exoptant; quæ profectò heroica verè facinora, dum admirabundi, nobiscum patriæ gratulantes, suscipimus, non possumus quin T. G. et nos inter illos multos et magnos minimè magni venerabundi sollicitemus summâ cum fiduciâ id obtinendi quod abs illustri T. G. impetrare, mirifica in literas et literatos nobis promiserit

stormen växer för mycket, tvingas tillbaka, emedan de ej kunna gå framåt. De lida skeppsbrott och törna särskildt på en klippa, fattigdomen, denna studiernas och de studerandes fördärfbringande Charybdis, fattigdomen, om hvars fosterbarn skalden sant säger: Ej höja de sig lätt, hvilkas goda anlag hämmas af torftigheten i hemmet. Den är ett fruktansvärdt odjur, som drar till sig de flesta begåfvade män, håller kvar dem och, då den fått dem i sitt våld, åt undergången viger ej blott deras begåfning utan äfven begåfningens frukt, en god förvaltning af alla angelägenheter. Ty hvilken skada så väl enskilda som allmänna angelägenheter lida, då de studerandes framsteg i studierna hejdas, ett ämne värdigt att af statsmannen öfvervägas, det häfdas i den gudomlige Platos ofta upprepade sats, att staterna bli lyckliga först när filosofer styra eller de, som styra, tänka som filosofer. Vi behöfva ej bevisa detta med exempel, hämtade fjärran ifrån, ty det ryktbara svenska rikets nuvarande styrelse visar ögonskenligen, att de äro sant visa, som där sitta vid rodret. Men hvilka då? Edert lof, ryktbare och ädle herr kansler, är spriddt över alla Tysklands trakter; att vårt älskade fädernesland afkastat Mars' hårda ok och åter kommit till sin förra ro, att det börjat styras efter så hälsosamma råd, att dess enastående universitet tryggats genom privilegier, allt detta och mycket annat uppföres på Eders Nådes debet af alla dem, som intressera sig för fäderneslandet och dess välgång. Då vi, beundrande, lyckönskande oss och fäderneslandet, tillägna oss dessa i sanning heroiska verk, kunna vi ej underlåta att äfven

humanitas. Sed quid humanitatem interpretamur divinum profectò beneficium, quod T. G. sub illustri S. G. patrocínio susceptos, ad transmarinas nationes pro scientiâ et prudentiâ quibus respub. civitates et regna augentur, retinentur et conservantur, hauriendis, benignissimè promoverit? Sumus hîc per varias universitates, nescimus quo fato, ad illustrem Iuliam perventi, quæ quidem etsi doctissimos alat philosophos, propter rigidam tamen morum simplicitatem nobis minimè arridet; celebriora equidem Musarum lycæa inyisere gestientes, nî rerum ille gerendarum nervus precunia remoram nobis injecisset. T. proindè G. quâ par est animi rever[enti]â compellamus, ut inspectâ amplissimæ dignitatis et eminentiæ, munerisque S. G. divinitus concessi tesserâ; inspectâ quoque hodiernâ apud exteros conditione, salario nostro, quamvis liberalissimo aliquantulo saltem augmento subvenire dignetur pro clementiâ quæ S. G. tis est in omnes benignissimâ. Peteremus hoc ipsum prolixiori verborum circumductu, nè flagitare magis quàm humilimè rogare; G. tî T. diffidere plûs, quam confidere velle videremur: pollicemur autem vicissim tanto id-ipsam T. G. futurum aliquandò ornameto, quanto nobis nunc adjumento, perpetuam gratitudinè cum subjectissimâ servitutis declaratione iugiter præstituri. Deus ter maximus faxit, ut T. G. illustre ecclesiæ, cujus bono T. G. natum arbitrantur omnes, lumen, et firmissimum literarum, quibus hodiè non habetur honos, columnen evadat, patriæ denique solamen, et subditorum

själfva, ringa bland många stora, med vörndadsfulla böner vända oss till Eders Nåde, i fast förtröstan att erhålla det, som Eders Nådes stora liberalitet mot lärdomen och dess idkare ger oss förhoppning att kunna utverka. Men hvarför kalla vi blott för liberalitet den i sanning gudomliga välgärning, att Eders Nåde välvilligt förhjälpit sina skyddslingar till länderna på andra sidan hafvet för att där inhämta vetande och erfarenhet, hvarigenom stater, städer och riken tillväxa, upprätthållas, bevaras? Vi hafva här genom någon ödets skickelse öfver olika universitet framkommit till det berömda Juliska universitetet, hvilket väl äger de lärdeste filosofer men dock ej alls tilltalar oss på grund af det stela, oförfinade umgängessättet. Vi skulle därför åstunda att besöka äfven ryktbarare Musernas boningar, om ej penningen, medlet för alla företag, nödgade oss att dröja. Eders Nåde bedja vi alltså med tillbörlig vörndad, att Eders Nåde ville känna sig manad af sin lysande värdighet och höghet och sitt af försynen anförtrodda ämbete liksom äfven taga hänsyn till lefnadsvillkoren i utlandet nu för tiden, och af den godhet och mildhet, Eders Nåde visar alla, något litet öka vårt understöd, ehuru det är frikostigt tillmätt. Vi borde bedja om detta med långt flera ord, på det att vi ej måtte synas vilja fordra snarare än ödmjukt bedja, misstro Eders Nåde snarare än lita på Eder, men vi lofva blott i gengäld, att detta en gång skall lända Eders Nåde lika mycket till heder som oss nu till hjälp, och att vi skola bevisa evig tacksamhet och utfästa oss till ödmjukaste tjänstvillighet. Den store Guden gifve, att Eders Nåde måtte blifva ett klart ljus för kyrkan, till hvars bästa alla tro Eders Nåde född, ett fast stöd för vetenskaperna, hvilka nu ej hållas i ära, för fäderneslandet en befriare, för undersåtarne en lycklig, kärleksfull fosterfar. Så

nutritius felix pius. Ita demissè vovemus, benignum expectantes responsum. Ex illustri Juliâ, quæ est Helmstadii, 6 iduum Octob. anni 1613.
G. T. subiectiss. deditissimi

Magnus von Warnstedt.
Johannes Salvius Streguens.
Alumni Regii.

Utanskrift: Illustrissimo et Generosissimo Domino, D. Axelio Oxenstiern L. Baroni in Fijholm et Tydöö, Regni Sueciæ Senatori amplissimo nec non Archi-Cancellario prudentissimo, Musarum patrono summâ cum veneratione suscipiendò
humilimè et subjectissimè.

önska vi ödmjukt, väntande ett gynnsamt svar. Vid det berömda Juliska universitetet, som är i Helmstedt, d. 10 oktober år 1613.
Eders Nådes ödmjukaste och hängifnaste tjänare

Magnus von Warnstedt.
Johannes Salvius Streguens.
Kungliga stipendiater.

N:o 2.

Magnus von Wernstedt och Johannes Salvius till Axel Oxenstierna, Strassburg d. 4 juni 1615.

Original i Oxenstiernska samlingen, RA.

Numerosa meritorum erga nos tuorum congeries, Illustris et Generose Dn. Cancellarie quâ nos ad nationes transmarinas, acquirendæ eruditionis et experientiæ gratiâ, iam ante triennium expedi[re] benignè volueris, cum certum nobis benignitatis vestræ faciat argumentum, tum verò ipsius sensu quasi obstupefaci[t] ac metu quodam curaque sollicitat. Veremur enim ac pertimescimus, nè in tantâ vel beneficij tui amplitudine, vel tenuitatis nostræ conditione, T. G:is beneficentiæ ullo satis amplo honestoque encomio deprædicandæ pares reperiamur. Et

Öfversättning.

Den långa rad af välgärningar, hvarigenom Ni, lysande och ädle herr kansler, redan för tre år sedan täcktes affärda oss till länderna på andra sidan Östersjön för att förväfva lärdom och erfarenhet, utgör väl för oss ett säkert bevis på Eder godhet men förstummar oss ock genom känslan däraf och fyller oss med fruktan och oro. Ty vi frukta och rädas att på grund af Eder välgärnings storlek och vår egen ringhet ej befinnas vuxna att med nog lysande och ädelt loftal prisa Eders Nådes välgörenhet. Och särskildt måste vi frukta, att eftersom Eders

hoc sanè nobis magnoperè metuendum est, ut quoniam G. T. singulari ac propè incredibili favor[e] studii nostri profectum ac decursum confirmari, nos non perindè expediti, vel in agnoscendâ, vel in referend[â] fuisse videamur gratiâ. Proindè tot tantisque G. T. beneficiis obstrictis necessariò nobis petenda est venia, ut si ei parum cumulatè gratias egerimus nè nostræ naturæ potiùs, quàm sui beneficii magnitudini id tribuendum existimet. Quæ nobis præcipua fuit caussa, G. T. adhuc literis notris humilimè compellandi, quos et singularis T. G. humanitas, et alterâ ex parte pestis ea studiorum egestas ad id faciendum velut impulerunt. Humanitatem tuam nullo umquam, quantumvis ubere, dicendi genere, satis extollere valemus; occurret fortassis aliàs commodius id exequendi tempus et occasio. Quàm tenuis verò nostra sit hic condicio quamque miserè vivamus, verbis haud facilè popularibus nostris persuaserimus. Celeberrimus profectò locus est Argentorati, ubi pro tempore duo principes, quinque comites, I. barones quindecim student: sed annonæ charitate omnes Germaniæ universitates longè superat. Tubingæ solvitur unius septidui victus joachimico, hîc verò $2\frac{1}{2}$ florenis: neque potest viliori precio mensa parari, nisi quis velit cum famulis studiosorum commercium habere, qui quidem duobus tantum florenis vivunt: id quod et nos libenter quoque faceremus, et possemus aliquo modo, quanquam valdè tenuiter, si illa sive sordities sive ignominia in nobis solis resideret: sed cum redundet in totam gentem Suevicam, adeò ut quem Germani modò sordidum ex studiosis significare voluerint, veluti proverbio Suecum appellent, satius arbitrati fuimus interdum etiàm mortem oppetere, quàm ejusmodi eorum oppro-

Nåde med enastående och nästan otrolig ynnest understödt våra studiers början och fortsatta lopp, det sedan skall se ut som om vi ej beredvilligt erkänna eller afbördä oss vår tacksamhetsskuld. Förpliktade genom Eders Nådes många och stora välgärningar nödgas vi alltså utbedja oss, att om vi alltför litet frambära tacksägelse, Ni ville tillskrifva detta ej så mycket vår natur som Edra välgärningars storlek. Denna är också nu för oss hufvudanledningen att ödmjukt tillskrifva Eders Nåde. Ty Eders Nådes enastående frikostighet och å andra sidan studiernas fördärf, fattigdomen, liksom drifver därtill. Eder frikostighet kunna vi aldrig nog prisa genom någon art af vältalighet, hur kraftig den än må vara; kanske vi också en annan gång få ett lämpligare tillfälle därtill. Huru knappa våra tillgångar här äro och hur torftigt vi lefva, det skulle vi ej lätt med ord kunna öfvertyga våra landsmän om. Strassburg är förvisso en lysande ort, där nu två furstar, fem grefvar, femton friherrar studera, men det öfverträffar också vida alla Tysklands universitet ifråga om lefnadskostnader. I Tübingen kostar maten för en vecka en Joakimsthaler, här åter $2\frac{1}{2}$ floriner; och man kan ej skaffa sig födan billigare, om man ej vill slå sig ihop med studenternas lakejer, hvilka lefva för blott 2 floriner. Det skulle vi också gärna göra och kunde det också, fastän det blefve magert nog, om knussligheten eller skymfen stannade blott på oss. Men emedan sådant faller tillbaka på hela svenska folket, så att när tyskarna vilja beteckna någon bland studenterna som en riktig gnidare, de liksom

briis expositos esse. Itaque quandò pro mensâ ex nostro salario, quanquam liberalissimo, solverimus singulis annis, nihil ampliùs nobis restat, pro libris et vestitu, aliisque innumeris vitæ necessariis coemendis, quàm 14 imperiales. Quanti vivant Tubingæ tam ignobiles quàm nobiles nostri etsi fortè non ultra necessitatem, notius arbitramur, quàm ut relatione indigere videatur. Quantulo nos hîc, et in totâ peregrinatione nostrâ (perlustravimus n. ferè totam Germaniam) vixerimus, referremus, nisi vereremur nè sordidè vivendo inclutæ Svecorum nationi dedecori esse videamur. Dedit nobis G. T. stipendium liberalissimum ex merâ benevolentîâ, cui unam pro meritò unquam grati esse possimus, id quod magno quidem nobis est adjumento, quàm miserè tamen ex eo vivamus, longum foret recensere, rece[n]suimus id aliàs Dn. Christophoro von Warnstedt. Hoc saltem nobis reliquum est; si posset adhu[c] aliquid, humilis coram T. G. Amplitudine provolutio, nescimus quo nos pacto submitteremus, ut aliquantulum saltem subsidii adhuc ultrâ impetraremus, certò promittentes tantam nos diligentiam, in omnibus quæ patriæ utilia et successu temporis proficua esse poterint, adhibituros, quantam ab ullo alio requiri possibile sit. Quamprimùm verò aliquid, quantulumcunque illud sit, impetraverimus, statim discedimus vel in Gallias vel in Italias, ubi precio fermè eodem quo hîc, tam quoad studia, quàm mores multò commodius vivitur.

Velle T. G. tanto beneficio adhuc humilimè petentibus subvenire, iam sæpius erga nos declarata dubitare non patitur humanitas: posse a. ea nobis muneris ad quod tua te præclara tam mentis quàm gentis

ordspråksvis kalla honom svensk, tro vi oss stundom hellre vilja möta döden än utsätta oss för dylika skymford af dem. När vi alltså af vårt stipendium, huru frikostigt det än är tillmätt, betalat vår mat för året, återstår oss ej mer än 14 riksdaler till kläder och böcker och lifvets andra oräkneliga nödtorfter. Hur dyrt det är för så väl frälse som ofrälse landsmän att lefva i Tübingen och dock kanske blott nödtorftigt, tro vi vara allt för bekant för att vi skulle behöfva säga något därom. Hur billigt vi left här och under hela vår resa (och vi ha genomvandrat nästan hela Tyskland) skulle vi berättä, om vi ej fruktade att synas vanära det svenska namnet genom knusslighet. Eders Nåde har endast af välvilja gifvit oss ett frikostigt stipendium, blott vi nu kunde vara nog tacksamma därför. Det är oss till stor hjälp, men hur torftigt det är att lefva däraf skulle vara för långt att berättä, och det ha vi för öfrigt redan gjort för herr Kristoffer von Wernstedt. Detta är det enda som återstår oss: om det nu kunde gagna att ödmjukt taga vår tillflykt till Eders Nåde, veta vi ej, hur vi skulle ödmjuka oss för att nu utverka ett aldrig så litet understöd; vi kunna säkert lofva att använda så stor flit, som kan begäras af någon, på allt det som kan vara fäderneslandet gagneligt och med tiden komma det till nytta. Så snart vi fått något ytterligare understöd, hur litet det än må bli, skola vi genast resa till Frankrike eller Italien, där man med ungefär samma kostnad som här har mycket större gagn af sin vistelse så väl för studierna som för belevnheten.

facinora erexerunt indubiè promittit amplitudo. Quam ut diu feliciterque regnare faciat Præpotentissimus, devote optamus: cui G. T. cum totâ illustri familiâ humiles commendamus, tibi que nos. Argentorato 4 junii, anni 1615.

G. T. Clientes addictis:mi

Magnus von Warnstedt.

M. Johannes Salvius.

Utanskrift: Illustri et Generoso Domino, Dn. Axelio Oxenstierna, L. Baroni in Fiiholm et Tiidöo, Regni Sueciæ Senatori, nec non ArchiCancellario amplissimo, prudentiss:mo Mecœnati nostro reverenter suscipiendo humilim.

Under utanskriften är med Axel Oxenstiernas hand antecknad: Aff ingen importantz.

Att Eders Nåde på våra ödmjuka böner vill komma oss till hjälp med en så stor välgärning, det tillåter Eder oss så ofta bevisade frikostighet oss ej att betvifla; att Eders Nåde kan det, därom förvissar oss det höga ämbete, till hvilket vishet och härkomst upphöjt Eder. Vi bedja andäktigt, att den Allsmäktige ville låta Eders Nåde länge och lyckligt få förvalta detta ämbete, och befalla ödmjukt i hans beskydd Eders Nåde med hela dess höga familj liksom oss i Edert. Strassburg d. 4 juni 1615.

Eders Nådes hängifnaste tjänare

Magnus von Warnstedt.

M. Johannes Salvius.

A tergo med Axel Oxenstiernas egen hand: Aff ingen importantz.

N:o 3.

Johannes Salvius till Axel Oxenstierna. Valence d. 15 juli 1619.

Original i Oxenstienska samlingen, RA. Brevets kant är skadad; luckorna ha utfyllts efter Lars Norrmans ofvannämnda kopicbok.

Illustrissime Dn. Cancellarie.

Tametsi dignitatis et officii tui splendorem, ad quem tua te virtus et rara provexit eruditio, incomptis literis s[alutare obscura] tenuitatis meæ conscientia quodammodò pertimescat: attamen et Auctoritatis tuæ mandato

Öfversättning.

Högädle Herr Kansler!

Medvetandet om min ringhet afskräcker mig i viss mån från att med mitt ovärdade bref hylla den glänsande värdighet och det lysande ämbete, hvartill Edra gåfvor och Eder sällsynta lärdom lyft Eder. Men

quo mihi nil sanct[ius, et officii] mei religione adducor, ut non omninó nihil ad te scribendum putem. Atque id quidem eó confidentiùs, quòd non [ignorem te] vitæ et studiorum rationes alumni tui subiectissimi non illibenter cogniturum; quem in eum finem tuis et [regni sum]ptibus in Gallias expediuisti, ut eruditione, virtute, et rerum usu instructor, dignus aliquandó habeatur qui [rei]publicæ inserviat. Cui quidem præclaræ expectationi de me vestræ ut ego quoque pro virili meâ responderem, [quâ] animi contentione præterlapso autumnno per Belgium et Galliam feré universam ad hæc Iberi et Mediterr[anei maris] confluenta, itinere, ut eo tempore esse potuit, difficilimo, et mihi plané soli satis periculoso, properavi: eo san[e studio] et ardore, quæ ad institutum meum perficiendum spectarent, perquisiui, ut ingenué ausim dicere neminem M[onspeli]i fuisse, doctiorum quidem ordine numeratum, quin á me sæpenumeró tam prece quàm pretio sollicitatus f[uerit]. Sed reverá adeó præsentia famam minuit, ut cùm putarem me ipsum Hippocratem visurum, nescio quos [minutæ] eruditionis doctores, quales in Gallijs plerique, invenerim. Ex magnâ igitur eorum copiâ, quorum maxima pars [animi] tantum gratiâ jucundis Hygejæ sacris litarunt, unicum suffragio omnium in praxi solertissimum elegi, q[uocum] per hyemem et ver elapsum ægrotos quotidie visitavi, et, si quandò haberentur, consultationes audiui. Quâ q[uidem] consultandi ratione exceptâ, non video quid ampliùs ab eis præclarum expectari possit, ut plurimùm unius ta[ntum] anni doctoribus. Quod cùm ita esset, nec mons-iste-pijlius, olim fortè Apollini sacrator, opinioni meæ [satis] faceret, cùm omnia eorum decreta me iam pervidissem

såväl Edra uppmaningar, hvilka för mig äro heliga, som känslan af min plikt komma mig dock att tro, att jag ej alldeles bör underlåta att skriva till Eder. Och det med så mycket större förtröstan, som jag vet, att Ni gärna lär känna Eder ödmjuka stipendiats lefnadssätt och studieförhållanden, sedan Ni på egen och statens bekostnad sändt honom till Frankrike för att förvärfva lärdom, duglighet och erfarenhet och en gång bli värdig att tjäna staten. Jag skyndade förra hösten för att efter förmåga motsvara denna Eder goda tanke om mig med största ansträngning genom Nederländerna och nästan hela Frankrike ned till Ebros utflöde i Medelhafvet, en under dåvarande förhållanden mycket svår och för mig, som var alldeles ensam, nog farlig resa. Och allt som kunde lända till genomförandet af min plan har jag med samma ifver sökt, så att jag fritt vågar säga, att det ej finnes någon i Montpellier, åtminstone bland de mera lärda, hos hvilken jag ej flera gånger sökt råd såväl med böner som för betalning. Men i verkligheten minskade hvad man såg med egna ögon till den grad ryktet, att då jag trodde mig skola få se Hippocrates själf, jag blott fann några doktorer af ringa lärdom, sådana som flerstädes i Frankrike. Bland den stora hopen af dylika, af hvilka de flesta blott för ro skull offrat bekväma offer åt Hygiea, utvalde jag en särskild, som enligt allas ömdöme var synnerligen erfaren i praktik; under hela den förflutna vintern och våren besökte jag med honom dagligen de sjuka och åhörde alla (offentliga?) konsultationer, när dylika någon gång höllos. Med undantag just af konsultationsmetoden ser jag ej något mera af värde att förvänta af dem,

putarem, cœpi de alio pro medicinâ excercendâ commod[iori] loco cogitare. Sed profectó nihil animo molestiùs tuli, quàm à G:te T:â me facultatem non petijsse, optimâ h[ac com]moditate, Massiliâ per Genuum vel Romam, visendi Patavium. Ideoque literis ad Cl. JCtum Julium P[acium] præmissis, dum ab eo omnem suæ universitatis et urbis conditionem exquiro, præter spem et opinionem ab eo [Va]lentiam invitor, promissione hac singulari fore ut me huius consilij nunquam pœniteret. Quocircà cùm i[n]tel]ligerem nuper é patriâ discedens, omnes me prudentiæ ciuili operam impendere maluisse, ceu professioni reip[ublicæ et] patriæ hoc tempore majoris usûs futuræ: né in eâ quidem parte passus sum industriam meam qualemcunque à v[obis] desiderari. Cum eo itaque iam itâ convêni, ut in se receperit universam Juris Romani scie[ntiam] annuo spacio se mihi non superficiotenis et leuiter sed perfecté omnibusque numeris absoluté traditurum. Quod q[uidem] ut facerem, nulla me honorum æstimatio, nec cupido diuitiarum induxit; cùm sit id vitæ genus in patria nostra [non] modo contemptui superiorum, sed et inferiorum túm odio túm invidiæ, et æmulationi æqualium summoperé exposi[tum,] iique qui in Romanis legibus ediscendis se torserunt, tantùm abest ut ditentur, ut nè quidem sufficienti vitæ alimo[niâ] sustineri possint: sed solus amor et studium utilitati patriæ inserviendi, quam ego quidem arbitror sine qualicunque juris Romani cognitione non satis feliciter gubernari. Itâ igitur hoc studium moderabor, ut ex infinitis Jctorum scriptis tantùm utiliora nobis excerptam: et præcipuè

mestadels blott ett års doktorer. Under sådana förhållanden och då detta berg,² som fordom kanske varit mera helgadt åt Apollo än nu, ej motsvarade mina förväntningar, när jag nu ansåg mig ha vunnit inblick i alla deras föreskrifter, började jag tänka på någon annan plats, som bättre lämpade sig för läkekonstens öfning. Jag beklagade då i högsta grad, att jag ej af Eders Nåde utbedt mig tillstånd att vid detta utmärkta tillfälle från Marseille öfver Genua eller Rom bege mig till Padua. Emellertid skref jag till den berömda rättsläraren Julius Pacius och begärde upplysningar om alla förhållanden vid hans universitet och i hans stad. Mot all förmodan och hvad jag vågat hoppas inbjöd han mig då till Valence, med särskildt löfte, att jag aldrig skulle komma att ångra det. Därföre, då jag nyligen vid min afresa från fäderneslandet förstod, att alla hellre sett, att jag ägnat mig åt juridisk-politiska studier, hvilka under nuvarande förhållanden skulle vara staten och fäderneslandet till större gagn, så ville jag icke heller i detta stycke låta Eder sakna något i mina bemödanden. Jag kom alltså nu öfverens med honom, att han på ett år skulle lära mig hela den romerska rätten, ej ytligt och flyktigt utan fullständigt i alla dess delar. Hårtill förmådde mig ej ärelystnad eller begär efter rikedomar, då denna lefnadsbana i vårt fädernesland är utsatt för de öfverordnades förakt lika väl som för de underordnades än hat än afund och de jämställdas rivalitet. Och det är så långt ifrån att de bli rika, som underkasta sig mödan att lära romersk rätt, att de ej

² »Mons-iste-pijlius», öfversättbar ordlek (?) på Montpellier.

in Rerumpub. notitiam, quam propriè Politicam vocamus, incumbam Medicum verò studium, quod jamdudum ob graues, ut opinor, causas doctissimorum virorum consilio elegi, adeò propterea non negligo, ut simul cum seniore huius urbis medico singulis diebus tam exercitiij, quàm recreationis et linguæ excol[en]d[æ] gratiâ quamplurimos ægros invisam; neque n. præter praxin in eo quidquam desidero. Oppidò igitur perquam op[ortune] Valentia excellenti mi huius viri hospitio et mensâ exceptus ità dego, ut præter ordinariam victûs pensionem in[super] quatuor coronatos singulis mensibus pro exercitiorum communione solvam; sumptus, ut spero, non inutiliter collocatos. Quâ in re à vulgari popularium nostrorum instituto sum longè alienus, qui, ut fastuosam quandam eruditionis persuasionem apud communem plebeculam sibi concilient, multos satagunt suæ extrâ patriam moræ annos recensere, solido eruditionis succo de-cæterò leviter tantùm imbuti. Quin potiùs in id sumptus à Regno destinatos passim liberaliter erogavi, ut in quolibet disciplinarum genere vera ipsius fundamenta solidè mihi ab excellentissimo quouq[ue] detegerentur, diuturnâ et plerumque frustraneâ operâ supersedendum ratus, in quo leviusculus labor omnem paginam absolvere posset. Quod si alius studiorum meorum fructus expectandus non fuerit, hic saltem, ut spero, in patriæ emolumentum cumulatè redundabit, si, quod longâ et difficili viâ sine fructu multi, id ego breui et facili methodo, majori tamen cum utilitate in plerisque scientiarum generibus, citra arrogantiam, simplicem patriæ juventutem docere poterò. Quoniam ergò beneficentiæ tuæ favore in eo jam sum ut

ens kunna ernå ett tillräckligt lefvebröd. Blott önskan och sträfvan att gagna fäderneslandet har bestämt mig, i synnerhet som jag icke tror, att detta kan styras väl utan någon kunskap i romersk rätt. Jag skall ordna mina studier så, att jag af de rättslärdes oräkneliga skrifter endast söker ut det, som har betydelse för oss, och särskildt ägnar mig åt statskunskapen eller den politiska vetenskapen i egentlig mening. De medicinska studierna, hvilka jag förut, som jag tror af vägende skäl, valde på inrådan af flera lärda män, skall jag ej därför försumma utan tillsammans med den äldste läkaren här i staden hvarje dag besöka så många sjuka som möjligt både för min utbildnings skull och för att rekreera mig och öfva mig i språket; ty i medicinen tror jag mig ej behöfva något annat än praktik nu mera. Här i staden Valence har jag upptagits i denne utmärkte mans hus och vid hans bord; jag lever här förträffligt på så sätt, att jag utom det vanliga inackorderingspriset betalar fyra »coronati» i månaden för undervisningen, en ej onyttig utgift, som jag hoppas. Ty i detta stycke skiljer jag mig mycket från våra landsmäns vanliga plägsed. För att få ett anseende för lärdom att stoltsera med hos den gemena hopen bruka dessa fjäska med att orda om sin mångåriga utomlandsvistelse, medan de i själfva verket blott ytligt färgats af lärdomens äkta saft. Jag åter har gärna och frikostigt öfverallt gifvit ut de medel, som af staten härför bestämts, för att den främste i hvarje vetenskapsgren skulle klarlägga dess verkliga grundvalar för mig, öfvertygad, att man bör undvika en långvarig och ofta lönlös möda, då man kan blifva färdig med ett ringa arbete. Och

extremum studijs meis colophonem imponam, ut post annum in patriam reversus uel medici vel alterius politici ordinis officium pro prudentiâ vestrâ mihi committendum obsequenter subeam; idcirco eandem adhuc humilimè obtestor, dignetur solitâ beneuolentiâ suæ dexterâ aliquantulum, superpondij loco, his meis honoribus additamenti facere. Non dubito quin vidua Laurentij Hartmanni aurifabri, prout ab eâ discedens stipulabar, id ad me commodissimè perferendum curet; modò né ipsa de solutione vel ex regno vel à me ipso aliquandò obtinendâ desperet. Obstrictus ero vicissim G:ti T memoriâ beneficij sempiternâ: et ob officium in publicam utilitatem collatum, ut ob alia infinita, universa Svecia pro diutarnâ fortunarum tuarum omnium incolumitate Deo æternum supplicabit; cujus divinæ protectioni Ill:man G:tem T:m cum totâ illustriss:ma familiâ devotè commendo. Datæ Valentix Cavarum ipsis idib. Jul 1619.

Illustriss:mæ T. A. humilimus et obsequentissimus alumnus

Johannes Salvius D.

Utanskrift: Illustrissimo et Genorosiss:mo Domino, D. Axelio Oxenstierni E. A. et L. B. de Fyholm et Tijdö, Regni Sveciæ Senatori et Archicancellario amplissimo magnificentissimo, Patrono meo summè venerando

reuerenter.

om man ej kan vänta någon annan frukt af mina studier, så skall dylik åtminstone i ett afseende, som jag hoppas, till fäderneslandets gagn i rikt mått vara för handen, om jag i flera vetenskapsgrenar, utan skryt, efter en snabb och enkel metod men med större gagn kommer att kunna lära fäderneslandets obildade ungdom detsamma, som många undervisa i på ett långsamt och besvärligt sätt utan nytta. Tack vare Eder välgärning och ynnest har jag kommit därhän, att jag håller på att uppnå mina studiers afslutning, så att jag om ett år kan komma hem och åtaga mig läkaretjänst eller något annat, politiskt uppdrag, som Ni finner lämpligen böra åläggas mig. Jag besvär Eder därför ödmjukt, att med vanlig ynnest såsom råga ytterligare ge något litet bidrag till min heder.¹ Jag tviflar ej, att guldsmeden Lorens Hartmans änka, såsom jag kom öfverens med henne vid min afresa, skall bekvämast befordra det till mig, blott hon ej misströstar om att en gång utfå betalning af staten eller af mig. I gengäld blir jag Eders Nåde förbunden genom det outplånliga minnet af Eder välgärning; och hela Sverige skall städså såväl för det ämbete, som till statens bästa pålagts Eder, som för andra oändliga välgärningar om långvarig och oförkränkt lycka för Eder anropa Gud, i hvars allsmäktiga beskydd jag ödmjukt anbefaller Eders Höghet jämte hela den höga familjen. Valence d. 15 juli 1619.

Eders Höghets ödmjuke och lydige stipendiat

Johannes Salvius D.

¹ Promotion (?).

**Johannes Salvius till Axel Oxenstierna. Kopparberget d. 23
maj 1623.**

Original i Oxenstiernska samlingen, RA.

Illustrissime Domine.

Quas I. G. V. mihi ad montanos abeunti commendavit literas, earum unam Petro Kruse, statim post I. G. V. discessum ad Tijdöön, Arosiæ extradidi; sperans eum responso se jam exsolvisse: alteram adhuc penes me habeo, usquedum expræfectus Matz Jöransson a Dno Philippo Scheding ex Arnöön redeat; (quotidié autem expectatur) qvandó, quid apud eum effecero, statim ad I. G. V. perscribam. Interim, etsi rei familiaris angustia charioris huius loci mutationem urgeat: tamen utcunqve hñc me libenter contineo, donec ulteriora S. R. M:is mandata resciscam; ad nutum S. R. M:tis adhuc paratus, quicquid ea clementer jusserit, obsequiosé exequi. Caussam quidem haberem inútilis obsequij diuturnitatem jam tandem quocunqve modo declinare; qui videam, non solum omni juveniliter conceptá promotionis spe vacuum; verùm etiam cum maximâ rei privatæ jacturâ conjunctam, esse. Sed quoniam ante annos complures sponté vendita libertas, huic (ut spero) ingenuæ servituti me destinavit, par est ad tempus eam patienter sustineri, quæ tam anxiâ imprudentiâ iam-tùm prensabatur. Olim quidem, quos ad literas aut arma, præcipua duo rerump. fulcra, excitare voluerunt sui provida principum ingenia, iis vel honores, vel opes, ceu binos votorum humanorum apices, proposuêre. Sed si quis horum inani spe ad summam

Öfversättning.

Högädle Herre.

Af de bref, som Eders Nåde anförtrodde mig vid min affärd till Kopparberget, lämnade jag det ena till Peder Kruse strax efter Eders Nådes afresa till Tidön och hoppas att han svarat; det andra har jag kvar, tills för detta fogden Mats Jöransson återvänder från herr Filip Scheding på Arnön — han väntas hvar dag — då jag genast skall skrifva till Ers Nåde, hvad jag uträttar hos honom. Ehuru mina knappa omständigheter göra det trängande nödvändigt för mig att lämna denna dyra ort, så stannar jag dock gärna här, tills jag får ytterligare befallningar från K. M:t, alltid beredd att på K. M:ts vink lydigt utföra, hvad han täckes befalla. Jag kunde visserligen ha skäl att afböja en förlängd gagnlös lydnad, då jag ser, att den ej medför den befordran, som jag i ungdomligt oförstånd hoppades på, utan tvärtom är förbunden med det största fördärf för mina enskilda angelägenheter. Men eftersom jag för flera år sedan af egen vilja sålde min frihet och därigenom band mig vid denna, som jag åtminstone hoppas, ärorika trældom, så är det tillbörligt att nu med tålmod bära, hvad jag då med så oförnuftig ifver grep efter. Fordom brukade beräknande furstar, då de ville egga någon att utmärka sig i vetenskaper eller krigskonst, staternas båda viktigaste stöd, förespegla honom äreställen eller rikedomar såsom

sive artis sive militiæ laudem pervenisset, quem tandem publicorum officiorum impatientia, aut ærarij defectus fefellit, ut simul huic suam quoque sortem commendarent, heroicum animum persuasere, qui eó usque fastigij conscenderit, solius virtutis pulchritudine contentus. Etsi igitur necessaria ista hominum ludibria ex ijsdem carceribus me quoque evocarunt; et postremi illius generis heroes optari plures, quàm sperari, cautiora hæc tempora monent; in quibus tantó se quisque prudentiorem æstimat, quantó magis gloriæ et habendi cupiditate movetur: tamen hac ipsa pulchritudine qualicunque ego potiùs imposterum saturari malo, quàm fallacium cogitationum phantasmata ampliùs consecrari. Atque id quidem faciam, non fiduciã ullã consequendi amplioris alicujus aulici simulachri; cujus caussas, ut ego jam procul habere disco, ita alij forté sollicitiùs ambiunt: sed in certam spem eó citiùs secururæ liberationis. Videor enim mihi comprehendere, quàm parum in recessu habeat aula: imò quàm multum servitutis et miseriarum. Certé, si dixerò triennalem meam servitutum, non solùm dimidij anni necessarium victum ex publico non promeruisse, sed insuper etiam, per privilegium adempto aulicis omni medio ex agriculturã, opificijs aut mercaturã vivendi, magnam partem priorum bonorum consumsisse; vereor né videar, vel merita mea, quæ nulla sunt, reipub. exprobrare; vel aliquid tanquam debitum ab eã exigere. Quorum utrumque, ut valde immodestum, extremé fugio; qui expertus sciam ejusmodi importunis et odiosis relationibus, non modó nullius auxiliij et promotionis spem, sed etiam incurrendæ offensionis indignationisque metum subesse. Ideó

två de begärligaste mål för mänskliga sträfvanden. Om emellertid någon då i en dylik tom förhoppning arbetade sig upp till vetandets eller krigskonstens höjdpunkt men blef besviken i sin otåliga längtan efter offentliga ämbeten eller gäckad genom skattkammarens oförmåga, öfvertalade de ett heroiskt sinne, som, nöjdt endast med årens glans, sträfvat så högt, att åt skattkammaren offra äfven sina tillgångar. Ehuru alltså dessa nödvändiga människornas gyckelspel lockade ut äfven mig ur samma trånga villkor, och ehuru våra mera beräknande tider göra det rådligast att snarare önska än hoppas på hjältar af sistnämnda slag, dessa tider, då man anser sig klokare, ju mer man drifves af begär efter ära och ägodelar, så vill jag dock för framtiden hellre finna min tillfredsställelse i en dylik ädelhet, hurudan den nu är, än längre jaga efter bedrägliga förhoppningars gyckelspel. Och det gör jag icke af förhoppning att uppnå något mer af hovets sken, hvars lockbeten jag lär mig hålla fjärran, medan andra kanske ifrigt jaga därefter, utan i säker förtröstan att så mycket förr ernå befrielse. Ty nu tycker jag mig förstå hur litet — nej, huru mycket trældom och elände hovet har att bjuda. Om jag skulle säga, att jag med mitt treåriga slafveri icke af staten förtjänat nödortfigt uppehälle för ett halft år utan tvärtom, då privilegierna betaga hofstjänarna hvarje möjlighet att lefva af åkerbruk, handverk eller handel, förtärt en stor del af min egendom, så fruktar jag, att det skulle se ut som om jag ville förehålla staten mina förtjänster, som äro inga, eller kräfva något af den såsom dess skyldighet. Bägge delarna undflyr jag såsom

veró tam confidenter ad I. G. V. hæc scribo, quòd ea rectissimé omnium considerare solet, quàm languida sit contententium ad virtutem animorum æmulatio, ubi reipub. incommoditas vel nulla vel indistincta laborum præmia proponit: si modó laboriosa sint literarum studia et peregrinationes; ac non potiùs, ut nunc aulici quidam Musarum osores et paternæ barbariei propugnacula dicunt, ociosorum hominum deliciæ. Sed quicquid id sit, hoc ego solúm humilimé peto, né mihi vel inconstantia vel ingratitude vertatur, si aliter quomodocunque in posterum fortunis meis prospicere cogar. Neque enim illius onerosi honoris ambitione jam amplius ardebo; et exiguâ meâ sorte contentus desinam miserrimi splendoris opes admirari. Quod si I. G. V. dignetur hoc meum institutum solito favore promovere et vicissim operas meas gratitudinis vicem privatis suis usibus dedicare; efficiam ut reipsa potiùs quàm verbis obsequij mei ardorem cognoscat. Atque his interim I. G. V:m cum universâ familia divinæ protectioni deuotissimé commendo: cujus quidem familiæ observandissimum clientem, quoad vixero, me profitebor. Ex Cupri-montanis, 23. Maij, anni 1623.

I. G. V:ræ ad omnia servitia paratissimus

Johan. Salvius P. et J. U. D.

Judicij Regij assessor.

Utanskrift: Illustri, Generoso et Magnifico Domino, Dno Axelio Ochsenstierna, Libero Baroni in Kimitho, Domino in Fijholm et Tjiddöön, Equiti Aurato, regni Sveciæ Senatori et Archi-Cancellario, Domino meo benignissimo
reverenter.

högst oförsynt, då jag ju af erfarenhet vet, att i en dylik obekväms och förhatlig relation ej ges någon förhoppning om hjälp och befordran utan endast fara att ådraga sig förbittring och ovilja. Men jag skrifer detta så förtroendefullt till Eders Nåde, emedan Eders Nåde rättvist plägar betrakta, huru tröttsam kampen är för dem, som sträfva efter utmärkelser, då statens bekymmersamma läge ej lofvar dem någon belöning eller blott en obetydlig sådan för deras vedermödor — om nu studier och utländska resor äro vedermödor och ej snarare ett nöje för lättingar, som några hofmän påstå, hvilka hata muserna och träda i bräschen för det fäderneärfda barbariet. Men därmed vare hur som helst, så ber jag blott ödmjukt, att det ej måtte förvändas till obeständighet eller otacksamhet, om jag i framtiden nödgas söka min lycka på annat håll. Ty jag brinner nu icke längre af någon längtan efter denna dyrköpta ära utan skall, nöjd med min ringa lott, upphöra att beundra det lysande eländets prakt. Men om Eders Nåde med vanlig ynnest värdigas befordra denna min föresats och i stället såsom en tacksamhetsgård taga mitt arbete i anspråk för sitt enskilda behof, så skall jag visa min tacksamhet i handling mer än i ord. Och härmed anbefaller jag under tiden i Guds beskydd Eders Nåde jämte hela dess familj och förklarar mig för samma familjs lydige klient så länge jag lever. Af Kopparberget 23 maj 1623.

Eders Nådes till all tjänst beredvillige

Johan. Salvius P. et J. U. D.

Assessor i Kungl. hofrätten.

»En klagelig dag»

Af C. M. Stenbock

»Torsdagen om morgonen när han war upstånden och klädd, befalte han lägga in sitt tyg, fick min Syster Margareta Nyckelen till sitt skrin, och såg jag inga andra åthäfwor uppå honom, än som förr när han skulle skicka sig at resa. När han hade det bestält, föll han på sina knä, och bad en stund, sedan kom han till oss båda och hade sin Psaltare i sin hand, och sade till oss, Kära Barn, det är så handlat med mig, att jag intet arf lemnar eder, men jag beder eder, at när I höra mitt namn nämnas, så skolen I för min skull aldrig slå neder edra ögon, och därför will jag inte taga hela werldenes goda. Så gaf han min Syster Margareta sin Psaltare och sade, Denna skall du hafwa för min skull, och där i skref han samma stund sitt rim och namn, och det är till at se af denna dagen d. 20 Martii en klagelig dag . . . Och så gingo de ifrån oss med helbregda lemmar, och sågos aldrig mehr i thetta lifwet. Och fölgde dem ett stort ogudaktigt följe, och så slogs Slotts-porten strax till.»

Vi följa honom icke, Gustaf Baner, på hans väg till stupstocken. Det är hans dotter, den begåfvade Sigrid,^{*} som så har

^{*} Det är Sigrid och icke Christina, som alltid uppges. Som stöd för detta påstående må tjäna följande. Någon dotter till Gustaf Baner måste ha skrivit det kända brefvet, hvarur ofvan några rader hämtats. Där talas om »vår far» och »vår mor», och det är äfven af andra skäl säkert och obestriddt. Brefvet är skrivet till Anna, och Margareta omtalas i brefvet. Återstå Sigrid och Märta, födda 1592, resp. 1593. Att någon äldre syster till dem vid den tiden skulle ha varit vid lifvet är otänkbart af det skälet, att en sådan ej omnämnes någonstädes. Systrarna Anna och Sigrid ha nämligen fört anteckningar om sin släkt, men någon Christina är okänd. Att någon jämte annat namn skulle haft namnet Christina är likaledes en omöjlig hypotes, då vid den tiden dubbelnamn ej voro brukliga i Sverige. Det är endast genom släktskap med och genom direkt påverkan från utländska furstehus, som dubbelnamn uppstå i Sverige. Den första kvinnliga är Beata Margareta Brahe f. 1583, hvars mor var en hertiginna af Braunschweig-Lüneburg samt den första manlige Johan Casimir (Lewenhaupt) född s. å., hvars mor var Sidonia von Daun, grefvinna zu Falkenstein. Nästa fall torde vara hertig Gustaf Adolf, född 1594. Barn af svenska föräldrar hade den tiden ett namn.

Sigrid har efterlämnat en hel del anteckningar, som vittna om håg för dylika ting, hvarom brefvet handlar. Att identifiera Christina med Sigrid, så befängdt det först kan se ut, är emellertid lätt nog, eller rättare sagdt, att förvandla Sigrid till Christina. Originallet saknas nu, brefvet föreligger i afskrifter och i Bengt Bergii

berättat¹ för sin äldre syster Anna, hvad som sig tilldragit i Linköping den minnesvärda hemska dagen i mars år 1600, då dödsdomen gick i fullbordan öfver Erik Sparre, Ture Bielke, Gustaf och Sten Baner samt Bengt Falk. Flera berättelser därom finnas, hemska och gripande, men vi nöja oss med dessa små utdrag och fästa oss nu endast vid den psaltare, som Gustaf Baner gaf sin äldsta dotter Margareta. Den finnes nämligen ännu i behåll i sitt ursprungliga, vackra band och fullkomligt oskadd.² En beskrifning kan naturligtvis endast ge en svag föreställning om denna dyrbara relik.

Anna Baner, herr Gustafs dotter, har i frampärmen antecknat:

»Dene bock hafuer jagh Erfft Efter min salige K[äre] h[järtans] s[yster] jänfru Margareta banner och gaf häne uår salige Häre dena dän dagh han gick till sin döödh och skref Mädh Eien håndh sitt nampen här. Anna banner»

Därunder står längst ner »Margretta Banner», egenhändigt skrifvet af riksrådets äldsta dotter, som dog den 20 januari 1618.

Sigrid Baner omtalar i sin berättelse, hur hennes far skref sitt rim och namn i psaltaren. Det synes af faksimilet:

1600
X GIMH X
Gustaf Banner
den 20 martij
Een klalig dagh.³

tryck 1759, efter en »collationerad afskrift». Jag hänvisar till Sigrids namnteckning i faksimilet. Man läser ju utan svårighet Sirid. Nu har S-et en form, som kunde tas för X, en vanlig förkortning för Christus eller i namn Christ etc. (Drottning Kristina skref sig ofta Xine.) Resten — *irid* har lika många staplar som *ina* och första bokstafven är identisk i dem båda. Den egendomligt formade slutbokstafven, helst när den göres som i en del af hennes namnteckningar jag haft tillfälle att se, något plattare, kan ge anledning till läsningen *a*. Dessutom, *i*-punkten i *rid* kan ha kommit för nära *d*-slängen eller på annat sätt blifvit otydlig och uppfattats af kopisten som hörande till föregående stapel. Så får man *n*. Af Sigrid har blifvit Christina.

¹ Hon omnämner sin syster Margareta som död och modern som lefvande. Dateringen blir alltså mellan deras dödsdagar 1618 ²⁰/₁ och 1619 ¹⁴/₁.

² På Skokloster. Genom friherre R. Cederström har jag blifvit uppmärksam på denna bok, hvilken jag tack vare grefve M. Brahes välvilliga tillmötesgående fått låna. Det är 1536 års psaltare.

³ X på båda sidorna får här snarare betraktas som omramning, hvars ursprungliga betydelse väl är X = Kristus. »Rimmet» kunde måhända tolkas *Gott ist mein Heil*. Dylika »rim» äro vanliga den tiden; så äger Kungl. biblioteket en bok med 5 dylika på pärmens insida. [Det är f. ö. slaktarbänkens förf. Göran Nilsson Posse, som ägt den boken, och han, hans far och 3 andra ha inskrifvit liknande »rim».] Formen *klalig* för *klagelig* torde ha motsvarat Gustaf Baners uttal och kan ej betraktas som skriffel.

X. G. I. M. S. X
 Gustaf Baner
 In i Morfader ..
 för Elisabet

Faks. 1. Gustaf Baners anteckning i psaltaren.

Det var sista gången herr Gustaf fört pennan. Hans stil är redig, okonstlad, och sitt namn har han skrivit så som han brukat underteckna sina bref. Han hade mist lusten att pränta. Skillnaden är härvid påfallande vid jämförelsen exempelvis med faks. 3.

Anna Baners dotter med Gabriel Oxenstierna, Sigrid, har inskrifvit följande:

»1637 denn 1 Januari gaf min H[järtans] kär Moder den välbårna fru Anna banner migh denna bock på Rosersbärgh och har hörtt Min H[järtans] k[äre] saligä Morfader till och har han hafft denn I sitt fängelse Gudh minn Tröst-Siredh Oxenstierna.»

På bakpärmen's insida stå dessa rader ur Davids psaltare:

Jagh uill siunge af h[an]s mildhett
 Euinderllige och förkune hanns trohett
 minom munde i från sllegte tell
 sllekte
 siungen medh frögd gudi tän uår
 starkhett är frögdänns iakobs gudi.
 latt däm icke tell blygd uarda såm
 digh förbide Herre Herre Cebaoth
 Ty du Est min tellflygt h[erre] herre
 mitt h[å]p af minom ungdom.

Därunder ett intyg af Sigrid Oxenstierna:

»Deta förskrefnä är min H[järtans] K[äre] Mormoder fru Christina stures egen händh.»

På samma sida, där riksrådet skrivit sitt namn, har en skrivare präntat följande:

»Denna Psaltaren har jag fådt af Magister Gumér i Stockholm 1744. salig Herr Göstaf Baner har tröstat sig med denna

boken i sitt fängelse på Linköpings slott och däruti läsit til des han geck til Execution på Linköpings torg 1600»

Detta åter är undertecknad af *C. G. Bielke*. På motsidan återfinnes dennes grefliga exlibris. Sedan har boken förvarats på Salsta och gått i arf.

Här och där äro några rader särskildt utmärkta med streck eller NB, ställen till hvilka läsaren gärna återvändt. Huruvida dessa härröra från Gustaf Baners hand, kan ej med bestämdhet afgöras, ehuru man vore frestad att tro det. »Jach wil tagha salighetenes calk och åkalla herrans nampn» (CXVI) eller »Herren skaffar rettferdigheet och dom, allom them som orett lijdh» (CIII) kunna väl ha tjänat den dödsdömde till tröst. Man vet också att Gustaf Baner hade för vana att i sina böcker särmärka vissa för hans sinnesstämning lämpliga ställen. Så har han gjort i sitt nya testamente.¹ Sigrid skrifver på försättsbladet till denna bok (se faksimilet):

tena bock hafir hört min salige
fader till och hade han häne hos
sig j sit oskylelige fängelse äfter hans dööd
las min salige käre syster vtij
hänne in till sin dööd den
29 janevarij 1618 gaf min h[järtans] a[ller] K[äraste]
moder mig hänne j testemente
äfter min salige käre syster den
välbårne Jångfru margrete banner
gud late mig här vtij lese sit
hälge namp till låf och mig till
salighet

Gud är min tilflykt
Sirid Banner
Göstafs dåter

Hon intygar på samma sida att
Alt huad sãm är an
teknat j bräderne sã
och der linior äre dra
gna ded ded är sket
af min k[äre] fader här
gösta baner han har
och skrifit sit nampn på ted i bladet.

¹ Thet nya Testamentet (Stockholm 1550) i Rålambska saml. i Kungl. biblioteket.

Detta återfinnes på titelbladet nertill med prydlig präntstil:

Gustaff Banner till Diursholm, Ekenes
werder och warpell Ridder m m p. 1599.

En tid hade boken hört »Botwed Nilson til klockare vidh Tingstada kyrkio». Den kom sedan till Rålambska biblioteket och förvaras nu med denna värderika boksamling på Kungl. biblioteket.

Det är med rörelse man bläddrar i Gustaf Baners nya testamente och låter ögat hvila vid de talrika ställen som han utmärkt på ett eller annat sätt.¹

Man läser i Lukas ev., kap. 18: »... at man altid skal bidhia och icke förtrötta». Stället är understruket och därtill har riksrådet fogat: *Om idheligen att Bidia*. Eller i Pauli epistlar till the Romare; där har han satt *N B Huruledes man for Gud bliffuer Rættfedig och salig*. Vidare läser man: *Thet heter søker så finna j* eller *Testimonio ex re propter falsos fratres, Gudh Fadens wille, N B Christus ær Liffsens Brödh. Christus opwechte Lazarum aff Döda*.

Ännu en bok må här komma på tal. Det är det enda kända exemplaret af 1567 års psalmbok, hvilken, hopbunden med 1560 års psaltare,² hvaraf utom detta exemplar endast ett är känt (i Kungl. biblioteket) och Laurentii Petri ytterst sällsynta³ »predikan emoot mandrâp (1562)», bildar en volym af allra största intresse äfven från personhistorisk synpunkt.

Äldste ägaren har i almanackan, som föregår psalmbokstexten, antecknat följande: För den 24 maj: *67 skede ij opssalle*; den 15 augusti: *anno 18 er min fodelse*; den 29 september: *afled rex gu*; den 7 oktober: *stod mitt brolopp 48 ij stocholm*.

Anteckningarna härröra tydligen från Sten Eriksson (Leijonhufvud), han som med nöd undgick Sturemorden 1567, då kung Erik gifvit befallning att skona »herr Sten». Det är väl i en stund af saknad efter sin svåger konung Gustaf och under trycket af Eriks regering som Sten Eriksson sju år efter tilldragelsen noterar den sorgliga dödsdagen. Om sig själf tecknar han sig till minnes de för hans lif viktiga dagarna af hans födelse och bröllop.

¹ Det ligger en öfverdrift i Sigrid Baners påstående att alla anteckningarna äro af fadern. Pikturen i en del är en annan än riksrådets och torde härröra från någon lärd teolog. (En del åter röja en senare 1600-talsstil.)

² Bladen 6, 7, 8, 28, 29 saknas (jfr not 1 s. 00).

³ I Kungl. bibliotekets exemplar har Klemming antecknat »Perrar».

Försättsbladet har en anteckning, som visar att boken har varit i Sten Erikssons dotters ägo och efter henne öfvergått till Ebba Brahe, Gustaf Adolfs ungdomsbrud, därefter antecknarinnan Sophia Juliana Forbus, gift med Ebba Brahes och Jakob De la Gardies son Axel Julius. Boken har sedan alltjämt tillhört den släkt som än i dag äger den. Nu förvaras den på Maltesholm.¹

»Denna bocken hawer min salige kere swerfrumors frumor hafft den höchwälborne grewina Fru Brita Leiionhuwu hafft Hwilcken bock iagh feck effter min saliga kerre swerfrumor den höchwelborne Grewina och Fru Ebba Brahe samma dag gudh kalla henne som war den 5 Januari Anno 1674»:

På motsidan:

Sophia Juliana bin ich gena[n]th
 mein glück stehett in gottess handh
 Forbus ist mein geschlecht
 Christi blut macht mich gerecht
 Er gibt mich mein teglig brott
 und hilfft mich aus aller noth
 Jesum lieb haben ist besser den alles wissen.

På några för anteckningar afsedda blad mot slutet af boken står:

1567

Alles nach gottes wijll ist mein bogeren

Die Hoffnung macht
 Das ich Denn tott nicht acht

Forliertt man hijr das ziettlich leben
 Das Ewich kann man nichtt wehren

Der menisch hatt einn kurtz lebenn
 muss sterbenn weyl (?)
 andre freen (?)

Till sist på tredje eftersättsbladet står följande, som också facksimilet 3 utvisar:

Ach godt wenth mein Elend²
 Vnd verlye mir ein salig End²

¹ Genom grefve Axel Wachtmeisters på Kulla Gunnarstorp vänliga förmedling har grefve Jakob De la Gardie på Maltesholm välvilligt utlånat denna dyrbarhet.

² Bladet beskuret, hvarför *d* icke längre synes i hela sin form.

Initium sapientiae timor Dorm[ini]

1568

X W G W G X

G. Banner

Herre ich will truwen auf
dein wortt.Dw wirst mich hilfen hie
vnd dorttHilff godt aus nott
abgunst ist gross.

Herre godt Comung mein Blom:
Vnd verleihe mir ein Saty du

Initium sapientiae timor Dorm
X W G W G X
G. Banner

Herre ich will truwen auf
dein wortt.
Dw wirst mich hilfen hie
vnd dortt.

Hilff godt aus nott
abgunst ist gross.

GUSTAF BANER

Okänd mästare. 1570-talet. Uppsala universitet.

Man kommer lätt på tanken att detta blad innehåller stamboksanteckningar, skrifna som de äro i slutet af volymen. Hela anordningen tyder snarare på det. Men ett och annat talar dock för att Gustaf Baner varit ägare af boken. Först årtalet 1568. Samma år dog herr Sten, bokens äldste ägare, till följd af de sår kung Eriks drabant tilldelat honom bakifrån, när konungen räckte honom sin hand till försoning på Stockholms borggård vid det tillfälle, då konungen togs till fånga, på dagen åtta år efter kung Gustafs död. Vid upproret mot Erik hade Gustaf Baner varit Johan behjälplig och stod antagligen Sten Eriksson nära. Han kan ha fått boken efter honom. Man ser också att stilen i de första och sista raderna skiljer sig rätt mycket från anteckningarna i midten på sidan. Alla härröra dock otvifvelaktigt från Gustaf Baner. Det är ej otänkbart att just dessa, de första och sista raderna, som också antagits,² härröra från hans sista tid. Åtminstone synas de ej vara skrifna på samma gång som anteck-

² Wieselgren i De la Gardieska arkivet 4, s. 161. Här säges också att »psalmboken är öfverdragen med sorgklädt pärlband, troligen för att medföra i en sådan stund». Öfverdraget är emellertid minst 200 år yngre än de ursprungliga träpär-marna med sitt skära sidenöfverdrag. De tre böckerna ha tvifvelsutän hopbundits år 1567. Anordningen är denna: först 4 blad groft papper, så 3 något tunnare, samt i slutet af volymen först 3 tunnare af samma kvalitet som nyssnämnda, och så åter 5 af den gröfre sorten. På de första bladen stå hänvisningar till bönepsalmer i Davids psalmsare med samma stil som de tyska citaten i slutet af volymen från år 1567. (Man kan därvid iakttaga att de psalmer, till hvilka dessa hänvisningar syfta, bära spår af flitig läsning och att psalmerna 3, 4 samt 25, till hvilken senare Sten Eriksson fogat *Om syndernes forlatelse*, saknas alldeles i det att just dessa 5 blad äro utrifna.) Nu är som förut nämndt Davids psaltare den andra i ordningen af volymens trenne böcker. Det är däraf klart att boken bundits år 1567. Pärlöfverdraget skyddar det gamla sidenet och visar med hvilken pietet volymen omvårdats af dess ägare. För fullständighetens skull kan nämnas, att i boken följande siffror finnas inskrifna, tydliga vittnesbörd om bokvård: 3—9, 5—9 (utströkna), 124—201, 13—160 samt att den i nyare tid blifvit lagad, hvarvid ett par felaktigt bundna blad i psalmboken blifvit flyttade till sin rätta plats. Det är antagligen vid detta tillfälle som bladet med Gustaf Baners anteckningar blifvit beskuret i högra kanten. Äfven detta visar intresse och omvårdnad. Bladet hade lästs och åter lästs så att lagning blifvit nödvändig. Af antalet blad i början och slutet af volymen att döma har detta fått stanna på sin ursprungliga plats.

I Mlntesholmspsaltaren finnas några ställen utpekade medelst ett förfärligt illa ritadt finger. Hvem som så märkt dessa ställen är vanskligt att säga. Ps 68: *Han som är the faderlösas Fader och ånkors domare, Hun är Gud i sin helga boning* kunde godt tänkas tilltala Gustaf Baner vid tanken på makan, men kan också ha varit till tröst för exempelvis Ebba Brahe, som sedan år 1652 var änka; *öfvergift mig och icke Gud i min älderdom lå iagh grånar* (Ps. 71) är afgjordt lämpligare för den äldrige fältherrinnan än riksrådet, som skulle skördas i sin lifs sommar. Dock var det just denna psalmen, som han enligt dotterns utsago ofta läst i sitt fångelse, ehuru företrädesvis ett annat ställe än detta (se följande not). Ps. 59: *Låt them åter om aftonen tuta såsom hundar och löpa kring i stadhen* eller Ps. 57: *Faxh ligger med minne siäl mitt i bland leyon, menniskors barn äro eelda loghar, theras tender äro spindt och pijlar, och theras tungor skarpt sverd* synas bättre passa för den på sin älderdom trätolystna och processande Ebba Brahe.

ningarna från 1568, och innehållet är i samklang med den dystra omgifningen i ett fängelse som skulle sluta med döden.

Dessa böcker äro nu ej längre förenade, utan förvaras på vidt skilda håll. Två af dem ha det gemensamt, att de en tid gått okända öden till mötes för att åter tagas upp bland herrgårdsbiblioteken; psaltaren på Skokloster, nya testamentet på Strö, för att öfvergå till Kungl. biblioteket. Den tredje volymen har, om den nu ej skulle ha ägts af Gustaf Baner mellan åren 1568—1600, gått i arf alltifrån Sten Erikssons tid till våra dagar.

Det hvilat en säregen stämning öfver dessa böcker. Tanken föres tillbaka till Gustaf Baners sista dagar. Man ser honom trösta sin förgråtna maka, le och skämta med de stojande små barnen, åt hvilka han låtit skära käppar »at de finga rida der inne, at tiden intet skulle blifwa dem lång». Man ser honom öppna sin psaltare, läsa i den 71^a psalmen och med hög röst upprepa dessa orden: *Jagh är mongom för itt wijdunder, men tu äst mijn starcka tröst.*²

Natten till den 20 mars hade man från Linköpings horisont varseblifvit midt igenom månen ett blodrött kors.³

På morgonen »tog han sin kedia af sin hals som min moders namn hängde på och gaf åt min syster Margareta och sade, Then skall tu gifwa åt tin broder Swante, och bed honom ingen gifwa then utan then han unnar så godt som jag hafwer unt then som jag hafwer then gifwit, och watnades så i sina ögon», och man ser Gustaf Baner försvinna bakom slottsporten, på denna »klageliga dag».

² I Sigrid Baners relation uppges att det var den 73 psalmen: »Jag är för mångom ett wijdunder worden, etc. I 1536 års psaltare, Skoklosterboken, lyder stället (ps. 71): »Jach är itt wijdunder for mögom» etc., men i 1560 års psaltare, Maltesholmsboken, som ofvan. Att Sigrid Baner uppgifvit psalmen nr 73 i stället för 71 kunde möjligen, om nu afskriften är att lita på, bero därpå att i stället för siffran LXXI står LXXVI, hvarpå V i Maltesholmsboken uttraderats. Därigenom har siffran fått ett utseende som vid en flyktig blick kan tolkas LXXIII. Har Sigrid hämtat sin uppgift från detta exemplar? Det skulle i så fall snarast tyda på att hennes far ägt denna volym.

³ Uppgifterna äro ur Sigrid Baners relation.

⁴ Axel Leijonhufvuds relation.

⁴ Detta smycke finnes ännu i dag i Banérska släkten. Nu enligt frih. R. Cederström hos amiralinnan Elsa von Cotzhausen, född Banér (Kiel). På det kända Uppsalaporträttet af Gustaf Baner, här återgifvet, finnes smycket. Det har formen af ett C efter Christina Sture, riksrådets maka.

En hyllning till Braheätten från 1600-talets midt

Af C. M. S.

Att exemplar af den lärde Rittershusii¹ berömda genealogiska arbete blifvit dedicerade grefvarna Per och Nils Brahe, därom finnes icke minsta tvifvel, ehuru själfva exemplaren ej anträffats.² Två bref, som Kungl. biblioteket för några år sedan införlifvade med sina samlingar,³ beröra denna fråga, och en föreställning om dessas utseende ger ett exemplar af boken, som sedan gammalt tillhört nämnda bibliotek.

Det ena af dessa bref är undertecknad på Visingsborg den 22 juli 1658 af »Johannes Stephani Schäder, Natione Fenno, Regni Sv. Drotzeti Secretarius» samt adresserad till Johannes⁴ Rittershusius, professor i Altdorf. Å grefvens vägnar framför han ett tack till Rittershusius för ett grefven tillägnadt exemplar af dennes genealogiska verk. Nära ett år därefter förnyar Schäder sin tacksägelse,³ denna gång utbyter han latinnet mot svenskan, med det tillägget, att Hans Nåde redan sändt Rittershusius ett hundra Rdr, men af fruktan, då han ännu ej fått svar, att penningesändningen ej kommit fram till adressaten »widh warande osäkerheet, som passagen till min högtåh:de herre har gjort temmelighen äfwentyrlich» sändes ånyo ett hundra Rdr som ytterligare erkänsla.

¹ Nicolaus Rittershusius, rättslärdd och genealog, född 1597 i Altdorf, professor därstädes, † 1670. Han åtnjöt stort anseende bland sin tids genealoger. Af särskild vikt är hans arbete: *Genealogiæ Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum, Procerum ab a. 1400—1653*. Af denna bok utkommo 3 upplagor under hans uppsikt, och nya upplagor ha tryckts äfven efter hans död.

² Af bokens andra upplaga, som här närmast intresserar, förvaras i Skoklosters bibliotek endast två *normal* exemplar. Icke heller återfinnes något af de eftersökta dedikationsexemplaren bland Ulrika Juliana Brahes kvarlåtenskap på Esplunda, dit en del af Per Brahes böcker kommit. Lika litet finnas exemplaren i något af våra offentliga bibliotek.

³ Biografica, Brahe.

⁴ Bör vara Nicolaus, hvilket namn också står tryckt på bokens titelblad.

Kungl. biblioteket äger af detta Rittershusii arbete endast tredje upplagan, tryckt i Tübingen 1664.¹ Detta exemplar är dediceradt till den då nioårige Carl XI, prydligt bundet i grön plysch med guldsnitt och tryckt dedikation omedelbart efter titelbladet. Bokens blad visa äfvenledes en för konungens speciella bruk afsedd ordning. Främst bland genealogierna står nämligen dubbelbladet »Sveciæ reges», som i normalexemplaren är numreradt 33 bland bokens 211 nummer. Carl XI:s bok har dessutom, tvärtemot den vanliga ordningen, midt i, ett nytt titelblad med tillägget »pars secunda» samt en tryckt dedikation till grefvarna Per och Nils Brahe, omedelbart åtföljd af grefve Pers 32 anor på en sida, hvars motsida och följande rektosida innehålla ätten Brahes genealogi.² På versosidan är tryckt grefve Nils 32 anor. Det hela, som sålunda utgör ett dubbelblad, har i normalexemplaren fått platsen nr 198. Af detta Carl XI:s exemplar kan man få en föreställning om dedikationsexemplaren till grefvarna Brahe.

Det är tydligt att Rittershusius iordningställt dedikationsexemplar för hvar och en potentat, som han velat uppvakta, genom att trycka särskilda dedikationer och låta hithörande genealogier omedelbart åtfölja hyllningarna. Genealogierna äro också anordnade på ett för sådant ändamål lämpligt sätt. Hvarje genealogi bildar ett helt för sig, tryckt som den är på dubbelblad, det ena bladets verso- och det andras rektosida. Upptill äro dessa dubbelblad försedda med tryckta siffror, som ange ordningsföljden³ bladen emellan. Bokbindaren har dock af författaren fått anvisning att han kunde »die Zahlen, so oben angetrückt und nichts zur sache dienen . . . hinweg schneiden?»⁴

¹ Detta exemplar återfinnes i katalogen öfver Kungl. biblioteket från 1695, band 2, »Miscellanei in folio nr 120» och efter slottsbranden i Jachesi inventarierlista under rubriken: »Specification derer dedizirten und mit kostbaren und extraordinairen banden auss der feuersbrunst geretteten bücher in folio nr 6: Nicolai Ritterhusii Genealogiæ Imperatorum» etc. »in plües» Båda numren 120 och 6 återfinnas på bokens rygg.

² Till denna genealogi hoppas jag återkomma i annat sammanhang.

³ I ett exemplar af tredje upplagan med påskrift i försättsbladet: *Sahlestad 1705* (nu på Skokloster) kan ses en särskild innehållsförteckning med hänvisning till bladens inbördes ordning i normalexemplaren. Där återfinnas också anvisningar till bokbindaren både på tyska och latin. Bladet saknas i Carl XI:s exemplar, som i stället har ett blad med samma alfabetiska förteckning, dock med den skillnaden, att ordningsnumren utbytts mot det intetsägande angifvandet af antalet blad för hvarje genealogi. Bladet i detta skick är sålunda afsedt för dedikationsexemplaren, där det var angeläget att icke förråda normalordningen.

⁴ Kungl. bibliotekets exemplar är dock ej tillräckligt hårdt skuret för att helt dölja det från början en annan ordning varit afsedd, ty här och där synas fragment af siffror, till och med hela sådana.

Det är ett nytt vittnesbörd om Braheättens anseende äfven utanför fäderneslandets gränser, att professor Rittershusius lämnat plats åt grefve Pers och grefve Nils' ätt bland Europas omkring 200² förnämsta ätter, hvilkas genealogier han aftryckt i sitt verk. Rittershusii sätt att iordningställa dedikationsexemplar ger tillika prof på, hur en författare i midten af 1600-talet förstod att förtjäna på sitt arbete. Kunde väl någon, som hugnats med dedikationsexemplar, tro annat än att hela upplagan var tryckt enkom för att glorifiera hans namn. Och belöningen torde sällan ha uteblifvit. Af alla tacksamhetskrifvelser som Rittershusius tvifvelsutan fått mottaga intressera oss närmast grefve Pers.

² Bladens antal är som nämndt 211, men en del genealogier upptaga flera blad.

Ett porträttgravvyrens hjälpmedel

af H. Fröding

Genom W. Chalmers' i förlidet års sista häfte af Personhistorisk tidskrift reproducerade porträtt, hoppades jag vinna någon upplysning rörande den svårlästa konstnärssignaturens betydelse. Tack vare tidskriften, dess välvillige redaktör och dess sakkunniga läsare, har jag inte allenast fått denna min förhoppning uppfylld, utan äfven uppslaget till kännedomen om ett, under kort tid i Frankrike använt *hjälpmedel* vid graverade porträtts utförande. Såväl kanslisekreteraren Gustaf Zethelius som herr Emil Beijnoff hafva nämligen identifierat signaturen *Chr:n* med *Chretien — inventeur du physionotrace*, såsom han å flera porträtt skrifver sig. Och att intet misstag härutinnan begåtts, kan hvar och en lätteligen vid behörig jämförelse finna. En skillnad ligger emellertid däri, att det Chalmersska porträttet betecknas såsom blott ritadt och graveradt, under det att de andra angifvas såsom ritade med *physionotrace* eller ritade och graverade af Chretien, *samma apparats upffinnare*. Huruvida det sagda instrumentet medverkat eller ej vid den svenska donatorns afkonterfejande, må emellertid förblifva en öppen fråga, från hvilken jag nu öfvergår till en forskning efter artisten och hans merbemälda hjälpmedel.

Efter något letande i äldre upplagsböcker, där denne Chretien ej upptagits, har jag blivit hänvisad till Thiemes under utgifning varande konstnärslexikon, däri följande hufvudsakliga upplysningar meddelas.

Gilles Louis Chretien, musiker, tecknare och kopparstickare »au lavis», född i Versailles den 5 februari 1754, död i Paris den 4 mars 1811, kom såsom yrkesmusiker först jämförelsevis sent att ägna sig åt den grafiska konsten. Efter att år 1786 hafva uppfunnit ett instrument kalladt *physionotrace*, utförde han, med tillhjälp af detta, i Versailles till billigt pris ett stort antal fint graverade profilporträtt. År 1788 flyttade han till Paris, där han på den inslagna vägen till en början arbetade tillsammans med teck-

naren *Queneday*, därpå med miniatyrmålaren *Fouquet*, hvarvid han äfven någorlunda följdes af framgången. Ofta utställde han i salongen sina med physionotracens tillhjälp graverade porträtt, af hvilka flera nu skattas såsom sällsynta dokument. (Bland dessa kunna nämnas själfporträttet efter Fouquets teckning, Malesherbes, Marat, »l'incorruptible» Robespierre och Madame Roland.) Särskildt prisar konsthistorikern Renouvier kvinnoporträtten för deras psykologiska finhet. Chretien har äfven lämnat bokillustrationer m. m.

Enligt ett engelskt konsthistoriskt arbete, *Short history of engraving and painting*, var physionotracen en mekanism, afsedd för transporterering på papper af profilen, såsom grundval för den sedermera delvis i aquatinta utförda gravyren. I samma verk anföres äfven en fjärde medarbetare, vid namn *de S:t Mernin*.

I viss mån tycks massproduktion af dylika porträtt hafva ägt rum, då enligt uppgift Quenedays hela verk, utgörande 2,673 stycken, å Vignières' auktion såldes för 1,710 francs. På stark produktion tyder äfven den omständighet, att artisen vanligen ej gifvit sig tid att utsätta den porträtterades namn, hvarför äfven i detta afseende stor osäkerhet råder.

I Kungl. bibliotekets porträttsamling har jag påträffat några svenska, på detta sätt utförda porträtt — de flesta endast med skriftlig anteckning om den behöriga personen — nämligen öfverste Anders Fredrik Reutersvärd, envoyén, friherre Silfverhielms två olika, det ena på samma papper som en dams, (hvilkendera af de båda hustrurnas?), samtliga af Fournier tecknade och af Chretien graverade. Vidare finnas här af Queneday afbildade baron N. A. Silfverschöld, sångaren C. Karsten och konungamördaren Anckarström med sitt fängelseskägg, det senare porträttet helt säkert endast en kopia. Utom envoyén Silfverhielm och öfverste Reutersvärd, omnämnas af herr Beijnoff såsom på samma sätt porträtterade Karl Göran Bonde, fru von Engeström, Nils Bonde, fru Silfverstolpe, ärkebiskop J. O. Wallin. (Den sistnämndes porträtt måste dock äfven hafva varit en kopia, då han som bekant aldrig varit utomlands.) Likaledes bör bland de genom physionotrace porträtterade äfven inregistreras kanslisekreteraren Zethelius' mormors far, André Pochet, som, född i Paris 1766, afled i Nyköping på 1850-talet.

Såsom illustrationer bifogas här de tvenne, enligt uppgift af envoyén Silfverhielm tagna porträtten, hvilka dessutom i viss mån illustrera S. Strömboms i *Personhistorisk Tidskrift* (1:a häftet

af innevarande år) införda uppsats: Omkring ett dampporträtt af Breda — ehuru visserligen ej båda bestämdt angifvande den vackra engelskans man.

Ty man behöfver ej med någon större uppmärksamhet betrakta de båda porträtten — det ena påtecknad, *Friherre Göran Silfverhielm, Envoyé*, det andra, *Envoyén Frih. Silfverhielm* — för att finna, att dessa ej kunna föreställa en och samma man, trots dräktens, örats och de korta polissongernas absoluta likhet. Möjligen ser man också här tvenne olika Silfverhielm, som samtidigt i slutet af 1780-talet uppehållit sig i Paris, tvenne kusiner, den ene, sedermera *öfversten Karl Johan Georg*, den andre, sedermera *envoyén Georg (Göran) Ulrik*. Och att antecknaren i kungl. biblioteket ej kunnat skilja på dessa, är så mycket förlåtligare, som jämväl biograferna förblandat dem med hvarandra. I Nordisk familjebok uppgifves sålunda, att den förre varit magnetisör och utgifvit en Inledning till kunskapen om den animala magnetismen, under det att den senare, ifrig anhängare af Swedenborg och Thorild, utgifvit *Samlingar för hjärtat och snillet*. Nu har emellertid Bygdén dels styrkt, att Göran Ulrik utgifvit den nämnda »inledningen», dels förklarat, att en annan skrift, Kortt anledning till den enda tillfredsställande förklaringen öfver den animala magnetismens och somnambalismens verkningar, är författad af samme man.

Ser man nu här båda kusinerna, återstår frågan, hvem som är öfversten och hvem envoyén. Denna öfverlåter jag äfven denna gång till läsaren i förhoppning om en lika benägen hjälp som sist. För min del anser jag det dock tills vidare själfklart, att mannen med den framkammade peruken, med den fina, ingående munnen är filosofen, liksom att den andre med det tillbakastrukna håret, de framskjutna läpparna, den oreflekterande uppsynen, måste hafva hört till hvardagsmänniskornas hedervärda kategori.

Tvenne af Fournier tecknade och af Chretien, med *physionotracens* tillhjälp, graverade porträtt i Kungl. bibliotekets samlingar.

Biskop Eric Wallers härstamning

af H. Södersteen

I Svensk Släktkalender för år 1886 angifves äldste kände stamfadern för släkten Waller vara Per Valeriansson, kornett vid Lifregementet, hvilken för mandom i Polska kriget år 1655 erhöll rusthållet Attersta i Sevalla socken i Västmanland. Hans son Per, som kallade sig Waller, var rusthållare på Attersta, hvilket han dock vid Reduktionen nödgades lämna. Dennes son Per Waller, kyrkoherde i Kärrbo, var gift med Anna Svedelius och fader till biskopen i Västerås Eric Waller, hvars ättlingar ännu fortleva.

I Munktel: Westerås Stifts Herdaminne säges släktnamnet vara taget »af stamfadrens namn Wallerian, hvilkens son Pehr var Cornett i Carl XII:s tid, blef blesserad och på slagfältet begåfvad med ett rusthåll i Sewalla. Dennes son Pehr red själf för rusthållet, som icke kunde bibehållas, och var fader till kyrkoherden». Andra källor uppgifva, att kornetten Per Walleriansson erhållit ofvanskrifna hemman af Konung Carl X Gustaf »på slagfältet vid Thorn», antingen sårad eller vid sitt afsked.

Släktens äldste till namnet kände stamfader, Wallerian, var tydligen född på 1500-talet. Troligen har han varit bosatt i Sevalla eller någon af närliggande socknar och haft sönerna Anders och Isak. Ryttaren för Staf i Simtuna socken i Västmanland Isak Valriansson vid samma kompani som Anders Valriansson dog vid Graudenz i Polen i juli 1656. En Brita Valriansdotter, kanske sondotter till Wallerian, var fadder i Sevalla och boende i Attersta 1679, »hastigt död i Tortuna socken 1680 och begrafven i Sevalla. Dom quinquages.»

Uppgifterna om en kornett Per Walleriansson äro felaktiga. Hans namn var *Anders*. Enligt rullor och listor i K. Lifreg:s till häst arkiv om kronohemmanet Attersta i Sevalla socken.

Ytter Tjurbo härad i Västmanlands kompani af sagda regemente, sedermera n:o 34 vid Lifregementets grenadjärkår 2:a kompani¹ »rider Anders Walleriansson för Attersta» 1632 i september. I nov. 1639 nämnes han Anders Walleriansson »rider för Attersta». Attersta bestod på 1600-talet af två hemman, det ena tillhörigt fru Sigrid Horn, som ett Norrköpings beslutsgods, det andra enligt 1645 års jordebok »förlänt en ryttare». År 1640—1650 profoss för Attersta hemförlofvades Anders *Walleriansson* i oktober 1643 till Sverige och blef 1650 korporal, fortfarande för Attersta, enligt jordeboken »under Regementskvartermästaren Bengt Anderssons Compani». År 1655 ²⁹/₃ är han korporal vid samma kompani, men för Elleby i Tortuna socken och Sticklinge i Himmeta. Samma år den 5 juni finnes antecknadt, att han »*varit fången och nu igenkommen*». Polska fälttåget började egentligen först i juli 1655. Af Upplands ryttare, som regementet då kallades, funnos redan i början af året 160 man i Pommern; de öfriga utskeppades från Sverige och landsattes i Wolgast i maj 1655.²

Anders Wallerianssons tillfångatagande hade möjligen skett vid någon skärsmysling under april—maj; den 5:te juni var han i allt fall »*igenkommen*». Hvad angår traditionen, att han erhölet Attersta af Carl X Gustaf 1655 »på slagfältet vid Thorn», må anmärkas, att något verkligt *slag* vid Thorn, då konungen varit närvarande, ej förekommit. Staden lockades genom list att gifva sig till Carl X Gustaf och svenskarna den 24:de nov. 1655. Upplands ryttare synas då hafva varit med konungen. Några år därefter belägrades Thorn af polacker och österrikare, och den 2 000 man starka svenska besättningen afslog upprepade stormningar och försvarade staden ärorikt ända till slutet af december 1658, då den, decimerad till knappa 500 man, på mycket fördelaktiga villkor uppgaf fästningen och aftågade. Konungen var under tiden sysselessatt mot Danmark. Vid denna tid synes Anders Walleriansson varit fången.

I mars 1656 beordrades Upplands ryttare jämte andra att stanna mellan Nowodwor och Warschau för att hålla trakten där omkring fri från fiender, och den 27 april deltog regementet i den blodiga drabbningen vid Gnesen.³ Samtidigt (april 1656) finnes antecknadt, att Anders Walleriansson var »*efterblifven i marschen*», och den 2 sept. s. å. var han fången. Troligen räck-

¹ Tacksamt erkännande bekomna uppgifter från K. Krigsarkivet. *Förf.*

² A. Braunerhjelm: Kungl. Lifregem:ts till häst historia.

³ Braunerhjelm: K. Lifregem:ts till häst historia.

te denna fångenskap ett par år. Attersta innehafves år 1656 af »Hr Johan Ersson», och 1657 i maj var Erik Bertillsson korporal för Attersta och ryttmästare Mårten Johansson Gyllenpatrons kompani. Från år 1659 synes Anders Walleriansson vara innehafvare af Attersta kronorusthåll. Året förut den 21:sta augusti var han kornett vid 5:e kompaniet och den 13 sept. s. å. vid ryttmästaren Johan Thewiz' kompani. (Hos Braunerhjälm: Kungl. Lifregem:ts till häst hist. nämnes han Anders Welliamsson.) År 1660 ⁵/₆ var han kornett vid »Jörgen Krafferts kompani» (Göran Crafoords) och hade varit kommenderad till Jämtland. Samma år tog han afsked efter en nära 30-årig tjänst och hade till sventjänare Peder Larsson, som red för rusthållet. Vid mönstringen år 1669 var kornett Anders Wallerianssons sventjänare Per Hansson sjuk, och »*kornettens son Anders Andersson kommer nu för sventjänare istället*» under major Gyllenpatrons kompani, likaså 1671—1676. Under åren 1677—1680 nämnas andra sventjänare; troligen hade sonen Anders stupat i danska kriget. Han förekommer icke i Sevala kyrkoböcker. Hustrun Anna Månsdotter, — »Anders Sahl änkia» afled i Attersta 1720, begr. ⁶/₃ »mot 79 år gammal», alltså född omkr. år 1641. Anders Walleriansson har antagligen dött 1680, ty de båda följande åren innehafves Attersta af »*Cornetens änkia*» med *Petter Wall* som sventjänare, och året därpå är denne under namnet *Petter Waller* innehafvare af rusthållet. »*Cornetens änkia*» är tydligen den i Sevala begravningsbok antecknade änkan Anna Andersdotter i Attersta, hvilken sommaren 1683 afled »af Kall Feber som henne tvingade två eller tre gånger om dagen, begr. Dom. secund. post. Trinit». Hon var då 69 år gammal, alltså född omkr. 1614.

Petter Wall — sedan Waller — hvilken som sventjänare red för rusthållet 1681—1682 och sedan efter kornettänkans död blef innehafvare af Attersta, var tydligen Anders Wallerianssons son. Det kunde visserligen tänkas, att han varit dennes sonson och son till Anders Andersson. Han var själf född i början af år 1655, och hans far skulle kunnat vara född 1633 och son till Anders Walleriansson, som red för Attersta 1632, men Anders Anderssons hustru, Anna Månsdotter, var född omkr. 1641 och alltså 14 år, när Petter Waller föddes. Man får alltså antaga, att denne varit son till Anders Walleriansson och broder till Anders Andersson. Petter Waller i Attersta nämnes i Sevala kyrkoböcker första gången 1677 som fadder och var då mjölnare. Innehafvare af rusthållet 1683 rider han själf och brukar kronohemmanet 1684—

1687. År 1688 $27/7$ finnes antecknad i rullorna: »Petter Waller förlofvad på denna Gen. münstringh stijga af hästen och hålla swentjenare för sin värk skull i knäät, men der han blifir godh måste han sittia up på hästen igen.» Hade swentjänaren Anders Flygare. År 1691 $25/7$ var Petter Waller åter till häst likaså 1692—1697; 1704—1705: »gambla ryttaren Petter Wallers tjänare Anders Saxarn». År 1707 nämnes *aflidne* ryttaren Petter Wallers tjänare Anders Saxare, och 1710 $9/9$ var Johan Andersson innehafvare af Attersta med swentjänaren Erik Waller, »född i Kila socken och Sala län 34 år gammal». Om denne Johan Andersson var son till Anders Andersson och brorson till Petter Waller, kan icke afgöras. År 1701 kallas Petter Waller i kyrkoboken rusthållaren. Han gifte sig, ej i Sevala, med Elisabet Hansdotter, f. 1655 † i Attersta 1706, begr. $22/11$ (g. 2:a g. 1704 $20/5$ med Boråshandelsmannen Johan Andersson Holmström, — Dos 50 Rdr. Spec. — som bodde i Attersta ännu 1725. Hela Attersta by brann af vådeld 1711 $29/12$).

Barn:

1) en dotter, ej född i Sevala, men död där 1689, begr. $8/2$ (till kyrkan gafs då 6 daler; i vanliga fall lämnades blott några öre.)

2) Anna döpt 1685 $5/8$, g. 1708 $23/11$ (Dos 25 Rdr. Spec.) med Olof Wielke, student, sedan landtbrukare i Tillberga (son till kyrkoherden i Sevala Anton Wielke).

3) Elisabet döpt 1690 $24/3$.

4) Catharina döpt 1692 $2/3$, g. 1713 $25/11$ med Pär Olofsson från Orresta i Björksta socken. (Dos 30 Rdr. och en hedersklädning.)

5) Chierstin f. 1695 $25/3$ † s. å, $3/4$.

6) Petrus f. 1696 $22/12$ kyrkoherde.

7) Johannes, f. 1701 $23/2$ † 1731 begr. $25/7$, ryttare, kallade sig Atterstedt; ogift.

Med Johan Holmström hade Petter Wallers änka barnen Andreas f. 1704 $7/9$ och Jonas f. 1706 $24/9$.

(Namnet Waller bars i Sevala förutom af förutnämnde ryttaren Erik Waller † 1736 begr. $28/11$, 68 år gammal, af tremännings soldaten Anders Waller, hvars son Anders f. 1718 † 1724.)

Kyrkoherde Per Waller f. 1696 $22/12$ i Sevala † 1755 $27/12$ i Kärbo, var 1730—1743 kollega i Västerås, sedan kyrkoherde i Kärbo. »Trägen Docens, nitfull Pastor» g. 1731 $29/12$ m. Anna

Svedelius f. 1704 ^{22/4} † 1790 ^{6/2} i Örebro, dotter af kyrkoherden i Älfdalen Daniel Svedelius och Margareta Thermoenius.

Deras barn voro:

Eric Waller f. 1732 ^{27/10} † 1811 ^{30/5}, biskop i Västerås, och Margareta Elisabet f. 1734 ^{32/7} † 1736 ^{2/6}.

Personer med namnet Waller,

som ej höra till ofvanskrifna släkt:

1) Anders Waller f. 1678 i Uppl., komminister i Litslena i Uppsala stift, regem.pastor vid Nerikes och Wärml. regem. 1703; fången vid Pultava 1709 och förd till Tobolsk i Sibirien. Återkom 1722. Kyrkoherde i Karlskoga 1726 † 1739 ^{4/11}; g. m. Göril Jung, frälseinspektorsdotter från Upland.

2) Petter Waller, aflade Tygvaktareexamen 1688 ^{24/3}; var 1697 bokhållare vid artilleriet.

3) Nils Waller † 1690, rådman i Sthlm.; g. m. Beata Johansdotter † 1723 ^{29/8}.

Barn:

A) Josef Waller, kommissarie i Kammar Revisionen † i april 1715, g. m. Maria Skutenhjem, dotter av Sekreteraren Johan Skutenhjem. Deras dotter Christina Beata var 1723 på 16:de året.

B) Erik Waller, Borgmästare i Halmstad † 1741, 70 år gammal, g. m. Christina Brinck † 1767 i Skredsviks prästgård. Deras son Lars Niklas Waller f. i Varberg 1705 † 1772 i Skredsvik, kyrkoherde där sedan 1744, g. m. Anna Greiff, f. 1706 † 1770, änka efter komministern i Skredsvik Carl Charisius f. 1696 † 1734.

C) Maria Waller, g. m. Casper Brinck † före 1723, Tygvaktare vid artilleriet i Halmstad.

D) Brita Waller † 1731 ^{2/2}, 26 år.

E) Anna Waller g. m. Kamrer Lars Korsberg.

4) Carl Waller f. 1791 ^{26/7} i Vallby i Uppland, fadern bonde, † 1871 ^{9/11}. g. m. Jeanette Saxenberg, f. 1802 † 1831.

Barn:

Christina Mathilda Rosalie f. 1823, Carl August f. 1826 † 1884, landtbrukare i Spånga, Edla Viktoria f. 1828.

5) Grosshandlaren J. A. Waller m. fl. i Göteborg.

Biskop Wallers moder, Anna Svedelius var befryndad med släkterna Sernsköld, Terserus och Helmfeldt, och på grund däraf hafva åtskilliga hennes ättlingar sökt och innehaft släktstipendierna med dessa namn vid Uppsala universitet, bl. a. fader och tvenne bröder till Öfverläkaren vid Hålahults sanatorium, Med. Doktor Carl Erik Waller. Då denne själf sökte stipendierna, förklarades emellertid släktskapen oriktig. Hvad beträffar släkterna *Helmfeldt och Terserus kan släkten Waller ej heller räkna någon härstamning från dessa*. Frändskapen dem emellan bestod däri, att Biskop Wallers mormors mor Margareta GÜTHRÆUS, var gift första gången med Prosten Samuel Troilius i Leksand. *Deras barn* hade gemensam härstamning både med Margareta Helmfeldt f. von Pfarr, som stiftade Helmfeldtska stipendiet, och med Margareta Terserus, som stiftade det Terseriska. Men Eric Wallers mormor, Margareta Thermoenius, var dotter till ofvannämnda Margareta GÜTHRÆUS *i hennes 2:a gifte* med Prosten i Mora, Anders Thermoenius. En annan frändskap mellan släkterna Svedelius och Troilius hade uppstått därigenom, att en syster till förutnämnde Prosten Samuel Troilius, Emfred, var gift med Prosten i Rättvik Olaus Andræ Dalecarlius, (Svedelius) kallad »dalbispén», broder till Biskop Wallers moders, Anna Svedelius' farfars far. En dotterdotter till »dalbispén», Clara Elvius, var moder till Landshöfding Samuel Sernsköld. *Med denne, som stiftade Sernsköldska stipendiet, räknade Biskop Wallers mor verklig släktskap (sysling)*, som synes af följande stamtafla:

Andreas Holgeri Gestricus, Kapellan i Ohre 1607 † 1612.

Israel Andreæ Dalander, kyrkoherde i Ohre 1629 † 1666 ³⁰/₉ g. m. Margareta Andersdotter † 1664.

1.

Margareta Israelsdotter Dalander f. 1626 † 1697, g. 1646 m. Ericus Michaelis Wallenius f. i V. Våla i febr. 1620 † 1680 ²⁸/₆, kyrkoherde i Särna 1651. Barnen kallade sig Sernander.

Samuel Sernander f. 1671 ³/₂ † 1740 ²¹/₄. Kyrkoherde och Prost i Svärdsjö, g. 1710 ²/₂ m. Clara Elfvius f. 1679 † 1761, dotter af Prosten Gustaf Elfvius och Elisabet Dalekarlia, (som var kusin med Andreas Danielis Rättvic.)

Samuel Sernsköld f. 1713 tit. landshöfding † 1797 ²⁴/₅.

2.

Elisabet Israelsdotter Dalander f. 1628 † 1704 i sept. g. 1652 ²³/₆ m. Andreas Danielis Rättvicensis f. 1618 ²⁵/₁₀ † 1684 ²⁶/₆. Kyrkoherde i Älfdalen. Barnen kallade sig Svedelius.

Daniel Andreæ Svedelius f. 1653 ²⁸/₃ † 1713 ⁸/₈, kyrkoherde i Älfdalen 1684, g. 1688 ³⁰/₁₂ m. Margareta Thermoenius † 1739, dotter af Lektorn, sedermera kyrkoh. i Mora Andreas Thermoenius och Margareta GÜTHRÆUS.

Anna Svedelius f. 1704 ²²/₄ † 1790 ⁶/₂ g. 1731 ²²/₁₂ m. Petrus Waller f. 1696 ²²/₁₂ † 1755 ¹⁷/₁₂. Kyrkoherde i Kärrbo.

Eric Waller f. 1732 ²⁷/₁₀, † 1811 ³⁰/₅, biskop.

När föddes Johan Gustaf Liljegren

Af Severin Bergh

I Biografiskt lexikon, band 7 (ny uppl. Sthlm 1876), sid. 396 lämnas följande uppgifter rörande riksantikvarien, riksarkivarien och kanslirådet Johan Gustaf Liljegrens födelse: »Född d. 29 Febr. 1791 (enligt en annan uppgift d. 25 April 1789) i Lilla Hyltan i Fryele socken, Jönköpings län. Fadren bonde.» I en not anmärkes, att den första uppgiften måste förfalla, emedan februari månad 1791 icke hade mer än 28 dagar, och vidare påpekas, dels att i en nekrolog öfver Liljegren i tidningen Freja 1837 n:r 47 uppgifves d. 27 febr. 1791, men med erinran att i hofförsamlingens kyrkobok står d. 5 febr. 1789, dels att i Hofbergs Biogr. handlexikon uppgifves d. 29 jan. 1791. »Således», säger förf. slutligen, »föreligga fem olika uppgifter, af hvilka ingendera öfverensstämmer med dödsannonsen i Statstidningen 1837 n:r 136, där det heter, att L. vid sin död d. 2 juni s. å. var 47 år.»

Emellertid kunna dessa stridiga uppgifter genast reduceras till två, nämligen *den 25 april 1789* och *den 27 februari 1791*. Men båda dessa data äro styrkta genom prästbetyg bland Liljegrens efterlämnade papper och finnas omväxlande angifna i olika af honom själf skrifna meritförteckningar.

Genom en närmare granskning af uppgifterna i Fryele församlings kyrkobok för ifrågavarande tid har nu följande kunnat konstateras.

Under »Födde och döpte år 1789» upptages:¹

Namn	Föräldrar	Född	Döpt
Jon Lilla Hyltan	Jonas Joh:son Chatharina Nilsdot.	4/25	4/3

Det är till en början tydligt, att ett skriffel här på ett eller annat sätt insmugit sig; ifall gossen var född den 25 april, kan

¹ Faddrarna uteslutas här.

han icke ha blifvit döpt den 3 i samma månad. Antingen är någon siffra oriktig — om t. ex. datum för födelsen är rätt, kan dopet ha skett den 3 maj, d. v. s. att $\frac{4}{3}$ skulle vara skriffel i stället för $\frac{5}{3}$ — eller också har en förväxling af kolumner ägt rum, så att $\frac{4}{3}$ borde stå i första kolumnen och $\frac{4}{25}$ i den andra. I namnkolumnen är på senare tid tillskrifvet: »Kanslirådet J. G. Liljegren», hvilket dock gifvetvis ingenting bevisar.

Under motsvarande rubrik för 1791 upptages:

Namn	Föräldrar	Född	Döpt
Jon	Jonas Jonsson[s] Catharina Nilsdotters barn i Lilla Hyltan.	27/4	4/3

Samma föräldrar hafva således både den 25 april eller event. 3 april 1789 och den 27 februari 1791 fått en son, som erhållit namnet *Jon*. Men det torde vara uppenbart, att de icke kunnat kalla den 1791 födde sonen *Jon*, om deras äldre son med samma namn då lefvat.

Slår man nu upp den i samma kyrkobok befintliga längden öfver »Döde och begrafne 1790», som äro införda i nummerordning, finner man följande uppgift under n:r 9:

	Månad	Dag	Sjukdom	År	Månad	Dag.
9. John Jonasson i Lilla Hyltan	apr.	16	okiänd	1	—	12

Förmodligen afses här Jonas Johanssons (eller Jonssons) och Catharina Nilsdotters son, som föddes i april 1789. Den angifna åldern (1 år och 12 dagar) stämmer, om man antager, att han var född den 3 april 1789. I hvarje fall finnes i längden öfver födda 1789 ingen annan, som passar in på den gosse, som afled den 16 april 1790.

Under sådana förhållanden torde med en till visshet gränsande sannolikhet kunna sägas, att Johan Gustaf Liljegren var född den 27 februari 1791. Namnet *Gustaf* förekommer icke i kyrkoboken, men lärar väl hafva antagits senare liksom tillnamnet.

Personhistorisk Litteratur

Kommerskollegium och Riksens ständers manufakturkontor samt konsulstaten. Administrativa och biografiska anteckningar af *Joh. Ax. Almquist*. Stockholm 1912—1915. 688 sid. 8:0.

Den förhoppning om fortsättning, som 1910 uttalades vid anmälan af samma författares arbete om bergskollegium, har förr än man kunnat vänta gått i fullbordan med afslutandet af ofvanstående arbete. Efter i hufvudsak samma plan som förut behandlas i första häftet organisation 1651—1809. Det andra meddelar organisation efter 1809 och personalförteckningar och tredje häftet innehåller tjänsteförteckningar, arkivförteckningar och register. Med detta arbete liksom med dess föregångare har en verklig lucka i den personhistoriska litteraturen blifvit fylld och författarens namn borgar för att det skett på ett sätt, som lämnar intet öfrigt att önska och som för arbeten om statsförvaltningen och dess ämbetsmän måste betecknas som mönstergilla. Man må hoppas, att författaren måtte finna tid att fortsätta på den inslagna vägen till forskningens gagn.

Samtidigt med detta arbete fullbordade författaren ***Södermanlands läns kungl. hushållningssällskap 1814—1914***, som utkom på sommaren 1914 i 2 delar om tillsammans 406 + 427 sidor.

I likhet med flera andra hushållningssällskap högtidlighöll äfven detta sin 100-åriga tillvaro med en utställning och en minnesskrift, som torde få anses som en af de förnämsta, som hittills utkommit icke endast rent historiskt utan äfven personhistoriskt genom den mängd porträtt med biografiska data af sällskapets bemärkta män, som här återgifvas. För respektive provinser odlingshistoria komma gifvetvis dessa arbeten att blifva af stort värde och torde därför förtjäna att här framhållas.

Ett annat liknande arbete är ***Västernorrlands läns kungl. hushållningssällskap 1805—1904***, hvaraf första delen omfattande tiden 1805—1854 utkom 1905 och den andra delen 1855—1904 genom mellankommande hinder först 1915 blifvit färdig.

Äfven här meddelas en mängd porträtt af sällskapets styrande män och förvaltningsutskottsmedlemmar och författaren fil. doktor Hjalmar Heden beledsagar desamma af åtskilliga biografiska notiser 18—150771. *Personhistorisk tidskrift* 1915.

och kortare lefnadsteckningar. Särskildt torde författarens teckningar af landshöfdingarna C. F. Aschling och C. Treffenberg bjuda ett visst intresse.

Af stadsarkivarien *A. U. Isbergs* stort anlagda arbete *Malmö stads kyrkor* har första delen, Malmö stads kyrko- och grafdonationer, utkommit 1914 i en volym om 555 sidor.

Den goda medborgaranda, som besjälat Malmö stads borgare och öfriga innevånare, framträder här på nästan hvarje sida, och ådagalägger, att om någon svensk stad kan framvisa några patricier, så är det Malmö med sina många sedan århundranden betydande borgaresläkter och handelshus. Arbetet är till öfvervägande del en urkundssamling, men författaren har kommenterat dessa urkunder med en mångfald biografiska uppgifter och, där så kunnat ske, meddelat »donatorernas» porträtt. Påpekas bör den å sid. 382—422 intagna rikt illustrerade stamtaflan öfver släkten *Silow*, uppgifterna om »Lundakvinnan» *Elna Hansson* och sångläraren kantor *J. A. Rosén*.

Intresset för den svenska odlingen i Finland synes fortfarande vara mycket stort. Vi kunna här nämna del 1 af Ekenäs-samfundets skrifter *Ekenäs stads dombok 1623—1660* utgifven av fru *Emmy Hultman* och *Wasa Hofrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän samt hofrätten underlydande lagmän och häradshöfdingar 1776—1914. Biografiska anteckningar* samlade af *H. J. Boström*. Helsingfors 1915. 354 sid.

Vasa hofrätt instiftades af Gustaf III den 28 juni 1776 och tillhörde sålunda en lång tid den svenska statsförvaltningen. Vicehäradshöfding Boströms anteckningar kunna därför påräkna att jämföras med liknande arbeten öfver Svea, Göta och skånska hofrätten. Särskildt är detta fallet som den svenska litteraturen ännu företeer många luckor för äldre tider i juridisk personhistoria. Arbetet synes vara omsorgsfullt utarbetadt och särdeles rikt på porträtt. Den smakfulla utstyrelsens bidrag äfven att förhöja det goda intrycket af arbetet, som synes uppfylla de fordringar man kan ställa på ett sådant verk.

Tal i S:t Knuts gille i Lund 1903—1915 af *Nils Flensburg* och *Carl Martin Collin*. Lund 1915. 197 s. 8:o. Tryckt i 500 ex.

Förestående arbete utgafs på uppdrag af styrelsen för S:t Knuts gille i Lund den 22 april 1915 som en hyllningsgård till dess älderman professor *Nils Flensburg* på dennes 60-årsdag. Det utgör en värdig efterföljare till den litteratur om gillet som förut utgifvits af *Gustaf Ljunggren* och *Carl Sjöström*.

Knutsgillena uppstodo i Danmark under medeltiden och sådana finnas ännu i Lund, Malmö och Ystad, fastän i mera än ett afseende reformerade. De utgöra numera en icke oviktig del i respektive städers officiella sällskapslif, som den 13 januari tager sig uttryck i lysande Knutsfester. Minnestal ägnas då de sedan senaste Knutsdagen bortgångna systrarna och bröderna, om hvilkas sista färd Knutsklockan i Lundadomens torn förut erinrat.

Minnestalen röja en ovanlig tillgifvenhet för den skånska hembygden, och i synnerhet dess andliga metropol Lund, hvars innevärnarens lif skildras i sympatiska drag. Man fångslas särskildt af författarens fina teckning af skillnaden mellan förr och nu, af den stora omhvälfning som särskildt de senaste femtio åren medfört i det borgerliga stadslifvet.

Till arbetet har utgifvaren auditor Torsten Ugglas fogat ett personregister med biografiska anteckningar, ett värdefullt tillägg till förutvarande matriklar.

Kontraksprosten och Kyrkoherden Filosofie Magister *Benedictus Jonæ Carlsons släktafla* sammanställd och utgifven af *Josef Carlson*, Filosofie Licentiat, Läroverksadj. Skara 1915. 28 sid. Pris 75 öre + porto.

Kyrkoherden i Slöta, prosten i Vartofta kontrakt B. J. Carlson föddes 1768 och afled 1833. I sitt gifte med Christina Billberg af den skånska prästsläkten hade han 8 barn, hvilkas ättlingar här finnas sammanställda med kortare biografiska notiser. Det rör sig om inalles 209 personer, hvaraf i första generationen 8, i den andra 40, i den tredje 84, i den fjärde 74 och i den femte 3. Af här behandlade släkter eller släktgrenar kunna nämnas Bendz, Engström, Kleberg, Torelius, Sylvé, Sandzén, Wahlstedt, Ekströmer, Franck, Jolin m. fl. Uppgifterna synas sammanförda med omsorg och noggrannhet, men uppställningen är något oklar, då släktnamn ej upprepas för hvarje person, hvilket i ett stamträd torde vara nödvändigt, och generationsbeteckning saknas. Ett register hade äfven varit önskvärdt.

G. I.

Tal och skrifter af konung Gustaf II Adolf. Ett urval af *Carl Hallendorff*. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt och Söners förlag, Stockholm 1915. Pris 2 kronor 90 öre.

Arckenholtz samlade i »Recueil des sentimens et des propos de Gustave Adolphe» (1769) ett antal yttranden af den store konungen. Det lilla häftet, som väl nu är ganska bortglömdt, har på sin tid spelat en viss roll trots den anekdotmässiga läggningen och den främmande omklädnaden: många af konungens mest kända ord ha därifrån funnit sin väg in i litteraturen. Närmare konungens personlighet kom man genom bibliotekarien Styffes för sin tid rikhaltiga urval af dennes skrifter (1861). Sedan detta arbete längesedan utgått ur bokhandeln och därjämte åtskilligt nytt genom senare urkundspublikationer kommit till, har professor Hallendorff nu ånyo i en förträfflig upplaga framlagt en rikhaltig samling af konungens tal och skrifter för en större allmänhet. Urvalet är, såsom redan utgifvarens namn borgar för, representativt för Gustaf Adolfs personlighet såväl som för hans historia. Orienterande inledningar, förklarande anmärkningar och en lista på nu obrukliga ord göra texten lätt tillgänglig.

* * *

Gustaf Adolf tvekade lika litet att sätta in hela sin personlighet i tal och skrift som i slagfältets vimmel, och därför ligger det ännu i hans ord kvar något af den kraft, som oemotståndligt ryckte betänksamma rådsherrar, betungade ständer och hårdt pressade soldater med sig genom alla svårigheter. Friskast och omedelbarast möter man i det otvungna samtalet konungens starka, rika temperament med dess impulsivitet och dess skiftningar från vinnande varm hjärtlighet till snar, het vrede, från lugn, klok öfverläggning till än otålig och pådrifvande, än tändande och smittande ifver. Planen för professor Hal-lendorffs publikation har tyvärr ej tillåtit att taga med någon af de berättelser, vi äga om samtal med konungen, men äfven i det offentliga talets och skriftens mera bundna form röjer sig hans starka personlighet.

Gustaf Adolfs tal och skrifter vittna öfverallt om en bildning, som står på sin tids höjdpunkt. Bibeln och de klassiska auktorerna hade ställt honom exempel för ögonen att beskåda och taga sig lofliga efterdomen af. De hade också gifvit honom liksom hans samtida en fond af vishetsregler, utmyntade i sentenser och maximer, som flitigt inlärts under studieåren för att sedan vara till hands under alla lifvets förhållanden — ofta nog i förtroligt grannskap med mustigare kraft — uttryck från den folkliga ordspråksskatten eller lägereldarna. Icke minst däri framträder Gustaf Adolfs egenart, att han gett en med åren växande personlig särprägel åt uttrycksvanor och talesätt, som hade sin grund i en sträfvan att söka anknytning till en allmänt erkänd auktoritet.

Personligt är allt hvad Gustaf Adolf talat och skrivit men minst af allt själfbespeglande bikt. I en tidsålder, då lyriken mindre sökte ge känslan själf än fånga bilder, som kunde väcka den till lif, hade handlingens män ej tid att grubbla öfver sin personlighets gåtor. Däraf kom något helt och sundt öfver deras känslolif, som äfven om det ej får förväxlas med obruten harmoni, ger deras väsen en egen-domlig friskhet.

Det ligger i tidens och konungens egen art, att religionen spelar en stor roll i hans skrifter. Hos Gustaf Adolf som hos hans samtida möter oss främst en fast och viss förtröstan, som ej synes ha anfäktats af andra tvifvel än syndkänslans och samvetets. Lutherdomens sunda, kraftfulla syn på stat och människolif, som adlade mänsklig verksamhet i ett rätt sinne till rätt Gudstjänst och äfven ifråga om arbetets frukter var fri från asketism, kunde ej vara annat än en god jordmån för en natur sådan som Gustaf Adolfs. Något protestantiskt helgon var han ej därtill hade han för mycket af Luther men äfven för att tala med Geijer, för mycket af Cæsar och Alexander. Cæsar och Alexander — med dessa båda män och deras verk, tolkade af renässansens lärdom, hade under hans ungdoms studier i de klassiska texterna mött honom en annan värld och en annan lifssyn än den lutherska fromhetens och den germanska pliktkänslans. Viljan till makt och ära, personlighets och den skapande, ordnande maktens kraf på utrymme att verka intill sina yttersta gränser, sådant kunde ej spårlöst gå en ung, ärekär furste förbi, om han än läste om det i »hedningarnes» skrifter. För Gustaf Adolf och många bland hans samtida ha

säkerligen Machiavellis läror om statsmaktens själfständighet i mycket betydtd en frigörelse, äfven om man stundom funnit »italienska consilier subtiler än de sig här in septentrione vele bruka låta». Det ligger en omiskänlig fläkt af renässans öfver hela Gustaf Adolfs inledning till sin egen historia, vare sig han sträfvat att tillvarataga sitt rykte hos eftervärlden eller med fördomsfri blick pröfvat betydelsen af Stockholms blodbad för lugnet under Gustaf I:s regering och det politiskt förkastliga i Erik XIV:s ångerfyllda svaghet efter Sturemorden.

Till en början ha säkerligen inlärd, väl afvägda kompromissformler slagit en brygga mellan de olika elementen i Gustaf Adolfs bildning och låtit honom utan tvekan tillägna sig allt, som fann genklang i hans egen natur, i dess djupa pliktmedvetande och starka idealitet eller i dess sunda, stolta längtan till verksamhet och makt och ära. Men visst är, att denna yttre harmoni blott genom inre strider förvandlats till hans personliga egendom. Den motsägelse, man velat finna i hans största verk mellan religiositetens inre, personliga väsen och de yttre, statliga maktmedel han brukade, har säkerligen aldrig bekymrat honom. På sitt lands rätt och sin plikt att häfda denna har han aldrig tviflat, och lika litet som det kunde falla honom in, att någon yttre auktoritet skulle kunna träda emellan den enskilda och hans Gud, lika klart måste han se, hvad fara till evig och timlig välfärd de påviskas framfart innebar för en protestantism, som saknade skyddet af en stark statsmakt. Konflikten låg på ett helt annat plan. Det var när han pröfvade de yttre frukter, hans konungagärning lofvade honom själf och kanske ännu mera när han lyssnade till röster i sitt inre, som han måste fråga sig om hans verk evrkligen var en sann Gudstjänst och ej bottnade i längtan efter makt och ära. Det slutliga svaret kan ingen människa ge; sitt eget har han gifvit flera gånger med ett tonfall, som vittnar både om den genomkämpade stridens allvar och den vunna förtröstans frimodighet.

* * *

Den föreliggande samlingen kunde ge anledning att dröja vid många särskilda frågor, i synnerhet kanske de utrikespolitiska problemen, förhållandet till grannarna och till den framträngande katolska reaktionen. Här skola emellertid blott Gustaf Adolfs åsikter om konungadömet upptagas till diskussion. Problemet har lifligt sysselsatt honom under hans tidigare år. Anledningen härtill låg naturligtvis i Sigismunds anspråk: hans intresse dref honom att vederlägga dessa, hans rättskänsla gjorde det tydligtvis för honom liksom för fadern till ett behof att vinna en tillfredsställande lösning af rättsfrågan. Efter flera ansatser i talen till ständerna nå hans tankar klarhet och mognad i de ofta citerade klassiska orden i personalierna öfver Karl Filip och i den bredare skildringen af revolutionerna mot Erik XIV och Sigismund i inledningen till hans egen historia — ett ytterligare skäl, synes det, för professor Hallendorffs antagande, att denna affattats under tiden närmast efter Karl Filips död.

För rent legitimistiska eller absolutistiska deduktioner erbjöd Gustaf Adolfs ställning inga utgångspunkter. Tanken, att arfriket skulle vara oförenligt med ett rättsförhållande mellan konung och folk, »att ett arfrike hade inga privilegia», tillbakavisar han »som ett påfund af jesuiterna, som allt subtielt som intet doger, uppfinna». Om man vid en apologi för Karl IX:s revolution ville söka ett stöd i den samtida publicistiken, hade man att tillgripa en fördragslära i stil med monarkomackernas eller med dem beslätade författares: i 1626 års universitetsstatuter föreskrefs det, att politiken skulle föreläsas efter Althusius; och ännu under det tyska kriget tvekade Gustaf Adolf ej att i offentliga fördrag beteckna kränkandet af de tyska ständernas privilegier och lagfästa rättigheter, brytandet af rikets fundamentallagar och kejsarens därpå grundade kapitulation som rättmätig orsak till resning. Att dylika uttalanden nu betingades af särskilda diplomatiska syften ligger i öppen dag, men det äger i alla fall sitt intresse att fastslå, att den svenska publicistiken under den stora tyska krisen ej afskurit traditionerna från den egna revolutionsperioden. Det föll emellertid aldrig Gustaf Adolf in att förenkla de stora brytningarna i folkens lif till endast en dylik privaträttslig kontraktstvist. Hos honom lefde jämte sådana tankegångar andra åskådningar, djupt rotade i hans lands historia och hans ätts traditioner. Ej endast som privilegier och förmåner, jämväl som mödosam plikt hade i Sverige rätts- och statsordningen mött hvarje man ända från den gamla tings- och polispliktens dagar. Så hade den mött farfadern, då han »ändock han en privatperson var, likväl understod sig att fria och frälsa sitt fädernesland», så äfven fadern och hans samtida bland råd och ständer, när samma rätts- och statsordnings väsentligaste innehåll, fäderneslandets af Gustaf I återupprättade frihet och evangelii förbund, äfventyrades genom Sigismunds papistiska tyranni. Och var det ej på samma sätt, då han själf kallades att mottaga riket, omhvärfadt af yttre fiender och söndradt inom sig själf? Från denna synpunkt af fäderneslandets rättskraf på »konung och ständer, högre och lägre» kunde väl det särskilda rättsförhållandet dem emellan synas mindre väsentligt och i hvarje fall en organisation däraf otillbörlig, som hindrade en fri personlig insats i statens tjänst där den rätta förmågan fanns. Men i Gustaf Adolfs statskonst ha de båda systemen ej uteslutit hvarandra och därför ej heller i hans teori.

B. B—s.

Ett 300-årigt Vasaminne. Brevväxlingen mellan Gustaf II Adolf och Ebba Brahe. Utgifven af *Carl Magnus Stenbock*.

Gustaf Adolfs och Ebba Brahes kärlekssaga har många gånger behandlats både i historien och i dikten, och få episoder i den svenske konungens lif torde stå så klara och lefvande för folkfantasiens som just denna. Den uppfattning, som allmänheten i detta fall fått, är emellertid af rätt sent datum och hvilat dessutom ej på så alldeles fast grund. Den är egentligen ett verk af Fryxell. Det, som den stora allmänheten på hans tid visste om Gustaf Adolf och Ebba Brahe, torde

den vanligen ha fått från en både i tryck och handskrift mycket spridd roman Konung Gustaf Adolfs och Fröken Ebba Brahes kärlekshändelser. En trängre krets kände dessutom till de originalbref, som bland andra Hallenberg i sin historia omnämnt. Med hjälp av sin rika fantasi lyckades nu Fryxell till en lefvande och åskådlig bild sammanfoga de sägenartade elementen från romanen och de historiska från breffen. Huru tilltalande den Fryxellska berättelsen än må vara, får den dock ej utan vidare tagas för god. Sägnsens och historiens uppgifter ha nämligen här ansetts fullt likvärdiga, och någon kritisk granskning av de förra har ej företagits. Ej heller senare har någon sådan skett. — Det måste därför bli en framtida uppgift att revidera den Fryxellska uppfattningen bland annat genom att med stöd af samtida källor utmönstra de delar i traditionen som direkt strida mot dessa. Därvid bli naturligtvis de bevarade breffen av stort värde.

Redan förut har en del af dessa varit tryckt i Styffes upplaga af Gustaf Adolfs skrifter och i Sondéns edition af Gustaf Adolfs bref till Ebba Brahe. De två originalbref som nyligen återfunnits, det ena från Gustaf Adolf, det andra — och enda kända — från Ebba Brahe, och som publicerats i denna tidskrift, gjorde emellertid en ny fullständig upplaga af breffen i hög grad önskvärd. Detta önskemål har nu blifvit uppfyllt.

Denna nya upplaga måste sägas stå vida öfver sina föregångare. Utgifvaren har nämligen icke blott eftersträfvat fullständighet och ett riktigt återgifvande af originaltexten, utan äfven — och detta har förut ej skett — efter inre grunder sökt placera de odaterade eller i fråga om dateringen omtvistade breffen i sin rätta ordningsföljd. Så är t. ex. fallet med det bekanta brefvet dateradt Väsby den 19 januari, hvilket endast finnes bevaradt i kopia och där har årtalet 1613. Att detta varit felaktigt, ha visserligen förut både Styffe och Levertin miss-tänkt, men först nu har det konstaterats att årtalet måste vara 1615. Härigenom framflyttas händelserna ett år. — Slutligen bör ihågkommas den förut i denna tidskrift publicerade synnerligen intressanta historik öfver breffen som nu fått inflyta i upplagan.

Den bild af de handlande personerna, som man får vid läsningen af breffen och en del andra af utgifvaren i inledningen citerade aktstycken, skiljer sig i mycket från den, som Fryxell gifvit. Änkedrottning Kristina framstår ej längre såsom den sagans elaka styfemor, som Fryxell i anslutning till romanen velat göra henne till. Hon synes snarare vara den litet karlavulna sextonhundredalshusmodern, som vill, att sonen skall göra ett godt parti, helst inom släkten. Det är väl ur denna synpunkt, som man måste se hennes arbete på ett hessiskt giftermål. De statsskäl, som talade för ett sådant, hade hon kanske ej så mycket sinne för. De voro däremot säkerligen starkt vågande för den hessiske landtgreffen, som ju vid denna tid arbetade på Sveriges anslutning till den evangeliska unionen, en anslutning, som kunde göras fastare genom ifrågavarande giftermål.

Om den hårda kamp, som förts mellan konungen och hans moder, får man en aning bland annat i de af utgifvaren citerade breffen från Chesnecopherus till Axel Oxenstierna. Af dessa framgår också, att den senare ännu vid början af år 1615 icke motverkat, utan i stället

velat medverka till ett giftermål mellan Gustaf Adolf och Ebba Brahe. Om de närmare orsakerna till att detta gick om intet, lämna brefven ingen upplysning. Man vet sålunda ej, huruvida änkedrottningen haft sin hand med vid De la Gardies frieri, ja, man känner ej ens klart Ebba Brahes egen ställning till detta. Det enda från henne bevarade brefvet är nämligen från ett tidigare skede. Förmodligen hade hon hellre velat bli Sveriges drottning än De la Gardies gemål. Att döma af vissa ställen i konungens bref till henne synes hon emellertid ha resignerat tidigare än han. Att det ej var med lätt hjärta, som Gustaf Adolf såg skilsmässan, torde däremot vara höjdt öfver allt tvifvel. Härför talar den starka lidelse, som framlyser i hans bref till Ebba Brahe och som gör dessa kärleksbref till de kanske vackraste och djupast kända i sextonhundratalets Sverige.

Orsakerna till skilsmässan kunna således på grund af bristande material ej närmare angifvas. Ej heller är det bekant, hvarför det hessiska giftermålet, på hvilket det dock arbetades långt in på hösten 1615, måst uppgifvas, och hvarför blickarna i stället kommo att vändas mot Brandenburg. Kanske kunna arkiven i Marburg, Cassel och Berlin gifva närmare upplysningar om allt detta.

Ofvanstående korta redogörelse kan naturligtvis endast gifva en svag föreställning om Gustaf Adolf och Ebba Brahe sådana de framtråda vid läsningen af brefven. Den personliga bekantskap som man därvid stiftar, underlättas väsentligen genom de båda förträffliga porträtt, som utgifvaren lyckats anskaffa. Särskildt den lilla på Skokloster förvarade miniatyren öfver Ebba Brahe ger vida mer än det publicerade brefvet en föreställning om hennes stora personliga tjuskraft. Slutligen bör påpekas bokens utomordentligt vackra och stiltrogna utstyrsel.

Tor Berg.

Ätten Hammarskjöld. Personhistoria och tidsbilder från tre hundra år, berättade för släkten af *Nina Hammarskjöld*. 590 sidor i stor oktav. Ett färgtryck och 26 ljustrycksplanscher. Stockholm 1915. Cederquists grafiska aktiebolag. Pris 15 kr.

Det ges många sätt att skriva släkthistoria. Anmälnaren kommer ihåg en äldre man, numera död, hvilken ansåg sig ha skrivit sin ätts historia när han hade ritat upp ett stamträd som räckte från golf till tak, upptog en oändlig massa namn och slutade med Adam och Eva. Öfver detta sväfvade det allseende ögat i triangeln. Hans egen släkt hade adlats i midten af 1700-talet, förut hade fäderna i några släktled tillhört prästeståndet och den äldste kände var en hedersman vid plogen. Icke ens den frodigaste fantasi kunde namnge dennes fäder. Det tillfredsställde honom icke. Då tog han sin tillflykt till kvinno-linjen och liksom så många andra svenskar kom han på så sätt upp ända till Karl den store samt ifyllde resten ur krönikor och sagor. För hans behof var detta stamträd tillfyllest, och släkten var belåten. Tryckningsfrågan kom beklagligtvis aldrig öfver diskussionsstadiet hufvudsakligen, enligt hvad som uppgafs, därför att det ansågs svårt att få

så många namn öfverskådligt ordnade i bokform! — Genealoger göra sig alltjämt rent otrolig möda att gifva sken af sannolikhet åt orimliga traditioner, och bläck och papper ha spillts i oändlighet för att visa härstamning från kungar och sagohjältar, helst med Oden i spetsen för allihop. Det är än så länge icke regel att släkthistorici endast konstatera det som kan bevisas. Till dessa undantag hör emellertid föreliggande arbetes författarinna.

Ett särdeles vederhäftigt intryck gör redan första kapitlets början; det första man där möter är nämligen rätt och slätt ett utdrag ur Smålands rytteriregementes arkiv för år 1579. Därigenom ställes man genast på fast mark och, det kan gärna sägas först som sist, man kommer sedan under fortsättningen aldrig på gungfly.

Nu skall ingen tro att den digra bokens innehåll utgöres af nakna utdrag ur regementsarkiv, ministerialböcker, domböcker o. s. v. Det material som förf. under många år hopsamlat och som sannolikt närmar sig gränsen till fullständighet, återges icke det ena dokumentet efter det andra som bilagor till små biografiska skelett. Detta hade visserligen också varit ett sätt, och ett förtjänstfullt till, att skriva släkthistoria. Men författarinnan tillfredsställde det icke. Af hennes tunga apparat märkes föga, hon afväger noga dokumentens värde, diskuterar svårhandterligare material och bearbetar sina stora samlingar till utförliga lefnadsteckningar för hvar och en af ättens något mera bemärkta medlemmar allt från ättefadern Peder Michelson Hammarskiöld. Efter personernas betydenhet och väl också materialets omfång ha dessa behandlats med större eller mindre utförlighet i särdeles läsvärda uppsatser, bland hvilka många äga värde äfven som roande tidsbilder af alltmänt intresse.

På de ännu i lifvet varande släktmedlemmarna har tillämpats en helt annan princip. Diskret afhåller förf. sig ifrån hvarje omdöme, hon anför alla viktiga data och ingenting annat. Att för några af dessa medlemmar de sammanförda data uppta mer än en sida behöfver ej tilläggas.

Bokens undertitel: »*Personhistoria och tidsbilder från tre hundra år*» är väl motiverad af innehållet. Det är just hvad arbetet ger. Icke härledningsfrågor, statistiska utredningar, heraldiska spörsmål, gårdshistoria, utan historiska bilder och familjeinteriorer, »*berättade för släkten.*» Detta lilla tillägg »*för släkten*» förefaller åtminstone anmäla en ytterligare en förtjänst till de andra. Boken bär dedikationen »*Till min Fars*», det är ättens hufvudman, förutvarande statsrådet Hugo Hammarskjöld. Hela arbetet verkar så att säga släkttmöte, där någon medlem berättar om gamla tider, om goda och onda år där ingenting döljes — ingenting behöfver den släkten blygas öfver — och allt blir så enkelt och trovärdigt. Man märker att berätterskan är väl förfaren i familjekronikan och hennes skildringar fångla och väcka sympati. Man lefver med släkten och helt naturligt finner man att som öfverskrifter till en del biografier få se t. ex. Lorenzo, Agaton, medan den äldste af dem alla, *Peder Michilsson Hammarskiöld*, presenteras på detta sätt med alla sina namn, och att exempelvis som kapitelrubrik till den synnerligen väl skrifna biografien öfver en för snart

20 år sedan bortgången märklig ättemedlem satts: »*Justitierådet C. G. Hammarskjöld*». Man talar om Lorenzo och Agaton, men om C. G. Hammarskjöld heter det justitierådet H., och förf. anser sig behöfva upplysa om att hans dopnamn egentligen var Carl. Det ligger stämning redan i dessa rubriker. Samma intima skildringskonst förebådas för öfrigt i flera andra kapitelöfverskrifter: *Fru Wendela* exempelvis eller *Gamle kammarjunkaren*, och förf. håller hvad hon lofvar. Det är med den uppriktigaste glädje man konstaterar, att denna bok hittat vägen utanför den krets, för hvilken den egentligen varit afsedd.

Ätten i sin helhet äger så många medlemmar, som tillhöra svenska historien, att en släktmonografi redan från den synpunkten sedt var berättigad att framträda. Nu har också ätten fått en historia, som innehåller så utförliga biografier, att anmälaren åtminstone icke kan påminna sig ha sett att någon släkt äger sådana. Undertecknad har gjort några randanmärkningarna vid läsningen af boken, men mest har innehållet fånglat så att granskaren glömt sig. De obetydliga anmärkningarna ha sedan hamnat i papperskorgen.

Till den goda verkan som arbetet gör, bidrar också illustrationsmaterialet från Cederquists atelier, ett färgtryck och icke mindre än 26 hufvudsakligen porträttreproduktioner i ljustryck af ypperlig beskaffenhet. Som afslutning återfinnas grupper från släktmötet år 1910 då 300-årsdagen af ättens bestånd firades på det gamla Småländska stamgodset Tuna, samt de varma och sympatiska ord som ättens hufvudman yttrade vid detta tillfälle och hvilka så väl stå i samklang med denna gedigna skildring af ätten Hammarskiölds historia.

C. M. S.

Svenska kungliga och furstliga bokägaremärken inklusive dedikations- och donationsexlibris med öfver 900 afbildningar samlade och beskrifna af *Arthur Sjögren*. Med ett förord af *Johannes Rudbeck*. Stockholm 1915. Bröderna Lagerström. Pris 75 kr.

Efter flerårigt arbete har Arthur Sjögrens arbete om kungliga exlibris utkommit från »Bröderna Lagerströms» officin. Man hade berättigad anledning till stora förhoppningar om ett ståtligt och gediget arbete, det var ju den kände bokälskarens och konstnärens stora verk som bebådats, och firmans namn var ytterligare en säker borgen. Resultatet, det kan sägas först som sist, öfversteg hvarje förväntning.

Här skall ej ordas om bokens bidrag till bibliotekshistorien. Därom skall tvifvelsutän en sakkunnig artikel inflyta i »Nordisk Tidskrift för bok- och biblioteksväsen», hvilkens utgifvare dr. I. Collijn redan i Stockholms Dagblad för d. 5 dec. skisserat riktlinjer för bedömandet af arbetet från den synpunkten. Lika litet kan här vara platsen att gå in på det rent dekorativa, hur rika än bidragen må vara i detta afseende. Sannolikt kommer väl någon konstkritiker att finna studiet därpå både lockande och lönande. Han skall väl också ägna en tanke åt de här åter-

gifna porträttmedaljongerna, hvilkas ikonografiska värde ej är att förakta. Dessa ha hittills knappast blifva uppskattade till sitt rätta värde, nu äro de samlade till forskningens tjänst. Skulle man framhålla något porträtt ur den rätt talrika samlingen — med kännedomen om förf:s skarpa blick och flit vore man frestad att säga att den är fullständig — vore det väl Carl XII:s miniatyr, infattad i silfverram på framsidan af en Carl XII:s bibel (Kungl. biblioteket). Den boken har dessutom sin historia för sig, och förf:s uttalanden om densamma synas fullt berättigade. Detta för oss direkt till det personhistoriskt-heraldiska i detta arbete. Hvilket värde kan Sjögrens Kungl. exlibris tillerkännas i detta hänseende?

Af lätt begripliga skäl gäller det här mindre den heraldiska synpunkten. Det är ju fråga om bokägaremärken för kungliga personer, och för kännedomen om dessas hedradiska emblem söker man väl icke bokbindarnas vapenafbildningar, då ju därtill på annat håll finnas rikhaltiga källor af auktoritativ karaktär, och utomlands tillverkade vapenband och inhemska varianter ha konsthistoriskt intresse snarare än heraldiskt.

Ymnigare flöda bidragen till personhistorien. Nyss nämndes Carl XII:s bibel och häntyddes på, att dess historia refererats, och de notiser, som förf. bifogat en hel rad citerade böcker, äro ofta roande och värderika äfven för personhistorien.

Förf:s afsikt har varit att behandla »Svenska kungliga och furstliga bokägaremärken inklusive dedikations- och donationsexlibris» Man förstår att han i främsta rummet sysslat med *typen*, vare sig denna uppträder i 100-tals exemplar eller är sällsynt, men att individerna, enskilda böcker, som kunnat ge anledning till anteckningar utöfver det fackmässiga, endast ha kunnat behandlas undantagsvis, hvilket naturligtvis från *personhistorisk* synpunkt är beklagligt. Ett exempel skall åskådliggöra detta. När Augustin Ehrensvärd år 1747 var förordnad att leda »fästningsarbetet» i Finland, beskref han under en resa till Stockholm i 2 små. oktavvolymer med de vackraste teckningar sina intryck. Han komponerade tillika utsökt delikata dedikationsblad och präntade på finska till den 1½ årige prins Gustaf: »Meiden Nouren Printz Giöstan muistö» (liknande i den andra volymen) och därunder satte han datum Helsingfors den 9 sept 1747. Dessa böcker ha bundits omkring 40 år senare, som det vill synas, af Ch. Schneider. Det är, hvad exlibriset beträffar, af samma typ som Sjögrens intressanta färgplansch nr. 160 a. Ej ett ord omnämnes om Ehrensvärds dedikation; exlibristypen är vanlig, förf. har ej haft anledning att dröja vid detta exemplar. Ett exempel till. Ulrika Eleonora d. y:s stämpel (Sjögren nr. 113) är också vanlig, beskrifningen saknar följaktligen hänvisning till en handskrift, försedd med denna pärmstämpel, hvars innehåll är af stort intresse och har sin egen historia. Det är: »Åtskillige orationer öfver Carl XII, Ulrika Eleonora, Fredrik I etc.», till drottningen dedicerade af Bror Rålamb Stockh. den 23 jan. 1729. Den rikt illustrerade boken har drottningen »läsit den 23 januarij om torsdagen».

När nu förf. icke anser sig kunna framhålla fall af dylikt slag, kan man ännu mindre vänta sig att han omnämner exempelvis judarnas högst intressanta förbön om helgdagar och sabbater för sin beskyddare

Gustaf den III och med dedikation till honom, hvilken namn prunkar i guldbokstäfver på både svenska och hebreiska, ett kulturhistoriskt värderikt dokument; eller Schering Rosenhanes Hortus Regius med dedikation till drottning Kristina och hennes porträtt, genealogi etc; eller Jonas Petri Bases krönika på svensk knittelvers år 1588 dedicerad Katarina, Gustaf Vasas efterleverska, med titelbladet siradt med figurer samt röd, grön och svart skrift. Hos dessa volymer saknar man nämligen tyvärr den minsta lilla antydning om något bokägaremärke ditsatt af ägarna själfva, hvarför de ej ha kunnat räddas för detta verk. Om nu motsatsen hade varit fallet, skulle dessa böcker omnämnts af förf. lika väl som konung Eriks. Af hans böcker ha nämligen 4 tagits upp med sina af konungen inskrifna namn eller initialer. Därvid är dock att märka, att de två första årtalen 1550, som förf. satt i kanten, ej kunna syfta på »bokägaremärkets» tillkomst utan på bandets, ty Erik kunde tidigast 1560 skriva sig Ericus 14 (ej Ericus R, som förf. med frågetecken uppger) och Ericus R. Det är en lätt förklarlig lapsus då ju ett band och det därtill hörande pärmexlibris äro samtida och förf. af gammal vana satt bandets årtal i kanten. På tal om kung Erik uppger förf., att af de böcker som denne haft i sitt mångåriga fängelse endast 5 äro i behåll. Hvilka skäl förf. haft för sin tro att konungens dagböcker för 1566 och 1567 följt honom hela lifvet igenom, får man ej veta. Af större intresse i detta sammanhang än ett uppräknande af under fängelsetiden begagnade böcker hade varit ett omnämnande af de rester af hans bibliotek, som finnas i behåll. En volym i denna samling, nyssnämnda dagbok för 1567, har gått de allra egendomligaste öden till mötes, för hvilka, relaterade i all korthet, utan tvifvel kunnat beredas plats i detta åt kungl. böcker ägnade verk, helst som förf. för omväxlingens skull på sina ställen, och särskildt hvad kung Erik beträffar onödigtvis mycket, afvikit från ämnet. Men boken omnämnes icke en gång i andra afdelningen därför tydligen, att konungens namn ej står isoleradt, utan ägarebeteckningen är formulerad så här: »Anno 67 infelicissimus Erico Regi.» Jag ser ingen principiell skillnad mellan denna beteckning och den af förf. sid. LXVIII o. f. beskrifna och afbildade sidan: »Anno 1696 den 15 Julii war Doctor Johan (läs Jahan) Friederik Majjer uppe (läs vppe) hos migh här vthi Stockholm (läs Stocholm), och förärdhe migh denna (läs dhenna) Boken. Carolus.» I båda fallen ha dock ägarna inskrifvit sina namn i boken, i ena fallet annoterar kung Carl XI att han fått boken vid ett visst tillfälle, och i andra fallet konung Erik att detta är hans dagbok för det för honom så olyckliga året 1567.

På tal om förf:s uppfattning af bokägaremärken, vill jag endast framhålla ett par fall till. Hertig Adolf Johan är ej representerad och förekommer ingenstädes i boken. Ett omnämnande af förf:s letande efter dennes exlibris hade varit af värde, exempelvis i en öfverskådlig sammanfattning af de vunna resultaten öfver hufvud, hvilken man tyvärr saknar. Han kunde därvid exempelvis ha pekat på en volym i Kungl. biblioteket, säkerligen bunden i närmaste landsortsstaden, i hvilken hertigen satt sitt namn och sigill. Men i försätsbladet, där saknas hans ägarebeteckning. Vidare en julklapp till dåvarande kronprinsessan, sedermera drottning

Lovisa Ulrika, år 1747. Dedikationsbladet till praktboken är magnifikt, måladt som det är af G. Taraval; prinsessans porträtt, i den utsöktaste omfattning, af Nic. Lafrensen d. ä. måladt på pergament, pryder den textade tilläggnan på fransk vers, författad och undertecknad af C. G. Tessin. Denna enastående vackra handskrift hade väl kunnat omnämnas i den kungliga exlibrisboken, i hvilken en afbildning af drottningens porträtt hade varit af yppersta verkan. Boken har bevisligen tillhört drottningen och porträttet kan väl betraktas som något bokägaremarke lika väl som Carl XII:s porträtt på dennes bibel, hvilken dessutom enligt förf:s egen mening knappast varit i konungens privata bruk. Nu kan man invända, att bokpärmens till bibeln har ett vapen, men drottningens bok är också praktfullt bundet med kungliga motiv (3 kronor i 2 storlekar), till hvilket jag tyvärr icke kan hänvisa, då bandet ej är afbildadt hos Sjögren (f. ö. ej heller hos Rudbeck). Sannolikt därför att detta band icke var karakteristiskt för Lovisa Ulrika, men *ett* sådant har dock tillhört henne. Förf. har annars upptagit stämplor sådana som exempelvis de 2 första under Adolf Fredrik, hvilka förekomma »mest å statsportföljer, skoldebref m. m.».

Fullständighet har den samvetsgranne förf. säkerligen eftersträfvat, men af naturliga skäl ej kunnat nå, hvilket han är den förste att erkänna. Samlingen kunde kompletteras exempelvis med en stämpel, 3 kronor öfver tvenne palmblad, från 1700-talets midt (känd från en handskrift i K. B.) eller ett *C* under hertiglig krona, rätt likt fig. 231 med den skillnaden att ett litet lagerblad är medtaget (känd från en rulla för 'amiralitetscorpsen år 1793,' tillägnad hertig Carl af L. Fornell. Lagerbladet alluderar på versen i dedikationen 'Wid Hogland blef Din Lager wriden' etc); eller *CLE* för Karl XV som prins, snarlikt fig. 395, under hertiglig krona (känd från en rulla 1844).

Under kapitlet Vasaätten säger förf., att å psaltaren af år 1560 (exemplar unicum?)¹ finnes riksvapnet med vildmän och därjämte Margareta GVLDESTERN (läs GVLDESTERE eller med iakttagande af upplösningen GVLDENSTERNE) med årtalet (15)77 på bakpärmen. Han anser tvifvelsutän med rätta att här afses Göran Eriksson (Gyllenstiernas) dotter. »Hennes nära ställning till hofvet kunde ju, i detta fall och om det ursprungligen var bundet för henne, motivera detta bands prydnad med riksvapnet.» Jag har här ej tillfälle att gå in på frågan om riksvapenstämpeln icke var bokbindarens enskilda egendom och följaktligen kunde stämplas på böcker åt profanum vulgus lika väl. Förf. synes snarare tro att riksvapnet var förbehållet åt de kungliga. Men detta fall borde ej ha behöft rubba förf:s tilltalande teori, ty bandet är icke förfärdigadt åt Margareta Gyllenstierna och icke heller år 1577. Vid undersökningen af bandet anmodade jag bokbindaren Arvid Hedberg om hjälp och råd. Han förklarade då, att bakpärmen med årtalet visar annat skinn och helt annan verkstad än frampärmen och att sålunda dessa ej hörde ihop, hvarför årtalet för dateringen af bandet är utan värde. Bakom de båda

¹ Ett exemplar, ehuru något defekt, finnes på Maltesholm.

namnen skymta åtskilliga bokstäfver, ehuru man ej med större säkerhet kan konstatera hvilka. Jag vill här afhålla mig från gissningar, det skulle föra mig för långt, då jag i alla fall anser konstateradt, att bandet ej är förfärdigadt för Margareta Gyllenstierna år 1577. På försättsbandet kunna iakttagas några svaga märken efter något utsuddadt. Till en del kunna dessa ha åvägabragts genom aftryck från motsidan, men icke alla märken kunna förklaras så, ty just där dessa synas, saknas upphöjningar i bandet eller annat, som kunnat vålla märken på ifrågavarande blad. Eget är att dessa märken likna E och möjligen R af samma form som kung Erik brukade använda och märka sina böcker med. Sedan Hedberg friskat upp stället, framträda dessa lämnings skarpare, utan att dock lösa gåtan. Man kan ingalunda vara säker på tolkningen, men det finnes ett och annat som talar för den, i alla händelser ingenting som motsäger den, ty det ursprungliga bandet *kan* enligt Hedberg vara från 1560-talet.

Denna anmälan har blifvit lång, och ändå ha de centrala delarna i den rika öfver 600 sidor digra boken såsom ovidkommande vår tidskrifts uppgifter icke varit på tal. Det personhistoriska har i boken naturligtvis icke kunnat framträda i förgrunden utan att rubba enheten, men med nöje konstateras att förf. lämnat talrika roande bidrag äfven i det hänseendet. Detta bör sägas för att man icke af denna anmälan skall få den föreställningen, att förf. gjort sig skyldig till svårare underlåtenhetssynder. Afsikten har endast varit att belysa förf:s uppfattning af bokägaremärken. Man får tacksamt erkänna att förf:s afvikelser från ämnet, de må nu någon gång verka störande på enhetsintrycket, varit nästan lika många vinster för personhistorien. Hvilka dessa äro, öfverlåtes åt läsarna själfva att efterse.

Den hittills utkomna litteraturen rörande kungliga exlibris, till hvilken genomgående noggranna hänvisningar blifvit gjorda, har varit föga gifvande, och förebilder till detta arbete ha saknats. Det blef förbehållet åt Arthur Sjögren att skriva de kungliga bokägaremärkenas historia. Samlaren har under många år med otrolig ihärdighet fått hopleta stora massor af böcker, på hvilka exlibriskännaren med utomordentligt skarpt öga upptäckt typer och varianter, och konstnären har sedan fogat ihop sitt material till ett praktverk af första rang. Omsorgsfullt och smakfullt ända in i minsta detalj är också trycket. De kostnader som firman »Bröderna Lagerström» nedlagt på detta arbete om kungliga exlibris, hvars make intet land äger, äro, af utstyrseln att döma, så stora, att priset 75 kronor förefaller moderat. Det vore äfven för firmans skull önskvärdt, om boken vunne den spridning den ärligen förtjänar. Detta skulle också möjliggöra en fortsättning, nämligen en liknande behandling af enskilda personers exlibris från de äldsta till de yngsta. Att äfven där, i ett kommande band, den personhistoriska synpunkten blir tillgodosedd, därom kan man vara viss; man behöfver blott bläddra igenom någon årgång af Exlibristidskriften, som Arthur Sjögren redigerar, för att lära känna hans uppfattning i den frågan.

Som förord har friherre Johannes Rudbeck skrivit några sidor af allmännare karaktär. Efter nådigt tillstånd är verket tillägnadt Konungen.

Släkten Samzelius. Anteckningar af *Hugo Samzelius*. Stockholm 1915. 90 sid. 8:o. Tryckt i 199 numrerade exemplar. Pris kr. 7:50.

Att söka fastslå en normaltyp för släktmonografier torde vara en omöjlighet, då under olika tider helt säkert olika fordringar kunna ställas på en väl utarbetad monografi. Dessa fordringar ökas naturligt nog i den mån våra arkivförhållanden hinna ordnas och källorna blifva lättare tillgängliga. Man kan ej undgå att tänka härpå vid jämförelse mellan nu föreliggande arbete och samme författares »anteckningar om släkten», som utkommo 1901 och finnas omnämnda i tidskriften för samma år.

Genom fortsatt forskning kan utgifvaren nu framlägga en stamtavla på icke mindre än 107 tabeller af hufvudstammen och 12 tabeller af en närstående släkt, hvaraf ättlingar äfven brukat namnet Samzelius.

»En släkt af den svenska jorden, känd sedan 1500-talets slut. Till en början vapensmeder i hembygden under det af Gustaf II Adolf inrättade Örebro faktori, sedermera dels vapensmeder . . . i Örebro stad . . . dels präster, tjänstemän inom civilförvaltningen, borgare och bönder», så karakteriserar utgifvaren på ett förträffligt sätt sin från Samsala by i Hallsbergs socken utgångna släkt. Att densamma här följts i hela mansstammen oberoende af tillnamnet bör särskildt framhållas, ty däri- genom erhålles en riktigare bild af släkten än om endast sådana, som burit familjenamnet, medtagits. Det är visserligen mödosamt att så göra, men det är nödvändigt, om uppgifterna skola blifva till gagn för ärfthighetsforskningen.

Genealogien och biografierna åtföljas i en särskild afdelning af anteckningar ur jordeböcker, domböcker m. fl. handlingar, hvilka bidraga att lämna en fylligare bild af många ättemedlemmar och de tidsförhållanden, hvarunder de lefvat.

Det vore önskligt om flera svenska allmogestammar kunde ägnas en lika utförlig utredning som här är fallet. Man skulle då antagligen få ett betydligt mindre antal släkter än nu, men i stället så mycket större släkter och en klarare bild af ståndscirkulationen inom svenska nationen än hvad som nu finnes.

G. I.

Kjærulfske studier af *C. Klitgaard*. Aalborg 1914—1915. I kommission hos Magnus A. Schultz, Aalborg. 1—3 h. Pris 3 kr. pr häfte.

Det är ej ofta som ett danskt arbete så direkt berör den svenska personhistorien som här är fallet, men den från Nordjylland utgående släkten Kjærulf har spridt sig vida omkring och ej endast i Danmark utan äfven i Sverige och Norge kommit att intaga en bemärkt ställning. Den kan därför kallas en *nordisk* släkt, hvilket eget nog torde kunna sägas om högst få släkter.

Författaren postekspedient C. Klitgaard i Aalborg har ägnat mång-åriga studier åt sitt arbete, som tack vare en sammanslutning af släkt-

medlemmar och ättlingar af släkten inom de tre nordiska länderna nu kunnat börja häftesvis utkomma från trycket.

Redan 1911 hade undertecknad anledning att i Personhistorisk Tidskrift (s. 80) påpeka vissa tvifvelaktiga uppgifter i den svenska litteraturen om släkten Kjerrulfs äldre historia. Och att en ingående granskning af släktens genealogi för äldre tider varit behöfzig, ådagalägger författaren till fullo.

I första häftet behandlas de äldsta leden af släkten samt Kornungaard- och Glinvadlinjerna. Det andra häftet är ägnadt åt den svenska eller som den här kallas Hallandslinjen och Nørholmslinjen. I tredje häftet redogöres för den danska adliga linjen, Aslundslinjen, Vestbjerglinjen, Aalborglinjen och Kertemindelinjen.

Det är att hoppas, att det måtte lyckas författaren att fullborda det stort anlagda verket inom rimlig tid och efter allt att döma grundliga sätt som hittills skett.

G. I.

Göteborgs och Bohus Läns Sparbank 1864—²/₁—1914. Minnesskrift utgifven på sparbankens femtioårsdag enligt styrelsens uppdrag af bankens kamrerare *Axel G. Dahlander*. Göteborg 1913. 157 sid.

Af de numera allt oftare utkommande jubileumskrifterna torde ofvanstående från personhistorisk synpunkt förtjäna att särskildt framhållas på grund af den rikhaltiga porträttsamlingen med därtill hörande omsorgsfullt utarbetade biografiska notiser. Det är dock en olägenhet med flera af dessa arbeten, att personregister saknas. Uppgifterna blifva därigenom mången gång svåra att finna och lämna ej det gagn man annars skulle kunna hafva af desamma.

Sveriges ointroducerade adels kalender 1916 af Tage von Gerber. 3dje årg. Lund 1915. 112 sid.

Herr von Gerber synes vara en modig man, då han efter den kritik, som ägnats hans föregående kalendrar ännu en gång velat rikta den genealogiska litteraturen med en ny upplaga af sin adelskalender. Och att han ingenting lärt af denna kritik är tydligt. Samma ofullständighet som förut är äfven nu tillfinnandes, samma ovederhäftighet med afseende på historikerna och samma inkompetens som tillförne om kunskap i den personhistoriska litteraturen får man här bevittna. I förordet lämnar utgifvaren dessutom indirekt en förklaring, hvarför kalendern minskat i omfång. Han säger nämligen:

»Denna årgångs förelöpare hafva utgifvits på försök och afsiktligt redigerats ofullständiga. Med detta sistnämnda har afsetts att åt kalendern skaffa medarbetare inom ätterna och för dessa göra tydligt, att ett utgifvande är möjligt endast under förutsättning af ett sådant samarbete; denna afsikt har äfven vunnits».

Hvad skall man nu säga om en utgifvare, som afsiktligt redigerar sitt arbete ofullständigt? Att det lyckligtvis ej är vedertagen sed är sant, men principen förtjänar ändå att antecknas androm till varnagel.

»Enär i årg. 1912 i enstaka fall förfarits med mindre noggrannhet vid pröfning af adelsförhållanden hafva i den nu föreliggande årgången uteslutningar måst göras också bland sådana släkter, hvilka kalenderns delvisa omläggning eljest ej berört.» Detta uttalande i förordet hindrar dock ej utgifvaren att äfven nu medtaga släkter, hvilka bevisligen ej åtnjuta adelskap eller hvilkas adelskap är minst sagdt tvifvelaktigt. Till de förra kunna räknas *von Gerber* och *de Ron*, till de senare *von Horn* (II). Däremot säges om ätten *Granath*, som upptages i årg. 1913, att dess adelsförhållande är under utredning, ehuru någon anledning att draga detta i tvifvelsmål hittills, så vidt anmälares har sig bekant, ej framkommit.

Vidare anför utgifvaren: »Såsom af kalenderns bilaga framgår lefver i Sverige ett betydande antal släkter med anspråk på adel», och så meddelas i en bilaga »förteckning på i Sverige lefvande släkter, som föra adelstecknen 'von' eller 'de', utan att ännu hafva bevisat sig uppfylla fordringarna för upptagning i denna kalender». Det är förvånande, att utgifvaren ännu lefver i den tron att »von» och »de» äro adelstecken. Det är visserligen sant, att de kunna vara det, men de behöfva ej vara det, och torde oftast icke vara det. Författaren hade då kunnat bespara sig mödan att här upptaga en del namn, som bevisligen ej hafva med adel att göra, men väl äro af utländsk extraktion. Flera af dessa tillhöra den så betydande vallonska invandringen på 1600-talet af hufvudsakligen smeder till de svenska bruken, t. ex. *de Faire*, *de Flon*, *de Frumerie*, *de Jounge* och *de Try*. Jämför namnlängd i »De till Sverige inflyttade vallonernas religiösa förhållanden» af Per Pehrsson och samme författares »Ur Österby bruks och vallonernas krönika» i Upplands fornminnesförenings tidskrift h. XX. Af nederländsk icke adlig extraktion äro *de Broen*, *de Brun* och *In de Betou*. De från Tyskland härstammande släkterna *von Aken* och *von Melen* synas äfven vara börgerliga släkter. Huru det förhåller sig med *von Betzen* är svårare att afgöra, då uppgifterna om denna släkts adelskap äro hvarandra ganska motsägande. Enligt Mariefreds kyrkoböcker afsed 1795 ²⁹/₅ välborne herr Baltasar *von Betzen*, född af *Livlands adel* 1728, slutligen kronoinspektör vid bränneriet vid Gripsholm. I dagspressen 1908 angafs släkten vara »af tysk men ej här i landet introducerad adel» och A. Noreen i »Anteckningar om Kungl. Hallands regemente (f. d. Västgötadals) åren 1625—1910» meddelar, att kaptän Johan Henrik von Beetz f. 1695, † 1759, adlades 1734 jämte sin fader ryttmästaren vid pommerska regementet till häst Christopher Beetz och broder Carl Joachim med

namnet Beez von Beezen, men då jag ej kunnat finna dessa uppgifter bekräftade i någon för mig tillgänglig tysk litteratur, synes mig uppgifterna vara i behof af bestyrkande eller vederläggning.

Å andra sidan upptagas i förteckningen *von Heideman*, som återfinnes i Sveriges adelskalender, och ett rådfrågande af Finlands adelskalender hade kunnat upplysa, att ätterna *von Born*, *von Rettig* och (von) *Tesleff* tillhöra finska adeln. Svenska slätkalendern borde ej heller af utgifvaren lämnats obeaktad. Ätten *de Wendel* angives däri såsom portugisisk baronlig. Att bland öfriga namn i förteckningen finnas många borgerliga är tydligt, ehuru tillfälle nu ej gifves att granska samtliga.

I samband med denna kalender torde det ej vara ur vägen att påpeka förekomsten af en uppsats i »Arte et Marte årsskrift 1915 för ridderskapet och adeln» betitlad Adelskalendern, ett ändringsförslag, af — e —. De synpunkter, som däri göras gällande äro nämligen sådana, att de icke få stå oemotsagda. Att dylika uttalanden på allvar kunna göras anno 1915 är förvånande. Samtidigt som adeln afstår från sina sista privilegier vill författaren — att det icke är en för sina rättigheter och jämställighet med mannen kämpande modern kvinna som är ansvarig för förslaget vågar jag påstå — proklamera en ensidighet och trångbrösthed, som måste förvåna vid början av det tjugonde seklet. Hör här!

»Först borde då rätten att utgifva denna bok mera begränsas. Det borde ej stå hvar och en fritt att utgifva en adelskalender; — — — Den borde vara en verklig *adelskalender*, d. v. s. endast upptaga medlemmar af adeln. Alla personer, som inte tillhöra adeln — själfva eller genom gifte — borde därifrån utgå. Vi hänsyfta nu på alla sådana, som härstamma från de enl. 37 § adlade, men som ej själfva äro adelsmän. — — — Vi medgifva gärna att härigenom en hel del prydnader för adeln komma att förloras, men kalendern är väl ej ett illustrationsverk utan en *adelskalender*.

Sedan har man tänkt sig, att ifråga om adelsmännens yrken och lefnadsförhållanden vissa förenklingar kunde åstadkommas. Till att börja med kunde alla enskilda, mera tillfälliga uppdrag — — — strykas. Alla fruntimmers sysselsättningar likaså. De ha ju endast ett tillfälligt, rent privat intresse. För fruntimmer borde endast upptagas hof- eller statstjänst samt lärdomsmeriter.

Hvad de manliga yrkena vidkommer, så kunde de ju i möjligaste mån kategoriseras. Så t. ex. upptagas naturligtvis:

alla hofchager och statsämbeten;
alla militära ämbeten fr. o. m. underlöjtnants grad;
alla ämbeten vid statens högre ämbetsverk, hvars innehafvare hafva fr. o. m. underlöjtnants rang.»

Vidare föreslås titlar såsom järnvägtjänsteman, posttjänsteman, affärsman, godsägare och jordbrukare.

»I allmänhet skulle man kunna tänka sig att man följde den principen, att för dem, som hade en ställning, som någorlunda motsvarade en underlöjtnants och högre, utsattes hans yrke och för alla andra endast namn och födelseår.

På detta sätt skulle boken få mera likformighet med dylika publikationer i de större länderna hvilket ej är utan vikt för oss såsom nation. Den skulle komma att verka mindre källborgerlig — om uttrycket tillåtes!»

Om förslagsställaren tror sig på detta sätt kunna gagna den personhistoriska forskningen, tar han nog miste. Det finnes ändå tillräckligt många, som ännu äro oförstående för våra sträfvanden, men skulle vi få en kalender efter detta förslag, tror jag deras antal skulle blifva

större än nu, och tillfället att förlöjliga en sådan till skada för hela forskningen, skulle nog ej lämnas obegagnadt. Den svenska kalender-typ, som grundlagts af Anrep samt fullföljts af Lewenhaupt och Elgenstierna, tror jag visserligen kan utvecklas, *men ej* i den riktning förslagsställaren tänkt sig. Och ett förbud för andra än Riddarhuset att utgifva en svensk adelskalender tillhör nog de sälla önskingar, som dess bättre ej torde gå i uppfyllelse.

G. I.

Notiser

Hvem var författaren till »Stockholms Stor-Skola och Upsala Universitet vid 1800-talets början?»

Denna i tidskriftens första häfte för 1915 meddelade intressanta skildring säges af utgifvarinnan med största sannolikhet vara författad i midten af 1800-talet och slutförd till åtminstone någon dag efter den 28 nov. 1858.

Vid granskning af författarskapet nämnas 4 namn såsom tänkbara nämligen *Johan Peter Fredenberg, Claës Möller, Z. Gellström* och *Abr. Dahlgren*. Men af dessa synes Fredenberg vara den, som utgifvarinnan möjligen anser sig kunna gissa på, för så vida ej författaren får sökas utom Stockholms nation i Uppsala.

Hvad nu först Fredenberg angår, kan han ej vara författaren, då han afled i Stockholm redan den 29 maj 1824 såsom kanslist i kommerskollegium.

Claës Möller var född den 31 mars 1791 och son till kamreraren Jacob Möller och Maria Rosina Kessler. Den 17 nov. 1808 blef han e. o. i riksbanken och den 25 maj 1817 bokhållare vid Tumba pappersbruk, där han enligt Blackstadius blef kamrerare 1830 och erhöll afsked 1838. Dödsåret är ej angifvet. Möller kan tänkas hafva varit uppe i examen 1807 och kan möjligen hafva lefvat 1858.

Zacharias Gellström var född 1787 och broder till revisorn vid arméns flotta fältkamreraren Nils Gustaf Gellström, f. 1780^{16/11}, student af Södermanlands nation i Uppsala 1805, † 1824^{4/12} i Stockholm. Zacharias var åtminstone åren 1825—1834 kanslist i öfverståthållarämbetet i Stockholm. Att han under sin studietid bodde norr om Strömmen är väl antagligt, då fadern var klockare i Adolf Fredriks församling. Han upptages såsom kanslist i statskalendern senast 1834, men hans senare lefnadsöden äro obekanta.

Då den 7 år äldre brodern var student i Södermanlands nation måste man antaga, att familjen haft några förbindelser därstädes. Eget nog synes äfven författaren känna detta landskap ganska väl, ty annars hade han knappast skrivit om Erland von Plomgren, att denne var fideikommissarie till »det vackra och trefliga Mostena».

Abraham Dahlgren var född 1788 och blef kryddkramhandlare i Stockholm, där han enligt Svenska Åttartal 13: 106 lefde ännu^{24/2} 1835. Han synes hafva tillhört en ekonomiskt väl situerad familj, där sönerna fingo studera.

Visserligen kan man af förestående uppgifter ingalunda fastslå författarenamnet, men jag har velat meddela desamma som ett bidrag till frågans utredande.

28 nov. 1915.

Govert Indebetou.

Frågor och svar

1. Undertecknad, som intresserar sig för samlandet af biografica rörande framlidne skriftställaren *Alfred Hedenstierna* (»Sigurd»), vore mycket tacksam för lån af bref från honom i och för kopiering eller för styrkta afskrifter af dylika bref.

H. Hyllén-Cavallius.
Växjö.

2. I anseende till beslutet komplettering af *Kejsrerlige Åbo hofrätts* porträttgalleri anhålles förbindligast om upplysningar rörande porträtt af nedanuppräknade af dess forna *presidenter*:
friherre Erik Larsson *Sparre* d. y. (1624—73);
friherre Ernst Johan *Creutz* d. ä. (1619—84);
Petter *Silfverskjöld* (1691—1758);
friherre Johan *Lagerflycht* (1701—74);
friherre Germund Carl *Cederhjelm* (1717—89);
Fredrik *von Post* (1726—1805).

G. Granfelt.
Jur.d.r, hofrättsråd i Åbo hofrätt.
Åbo.

3. *Henrik Sohlberg*, född i Småland eller Blekinge 1737, död ²⁵/₃ 1792 i Gamla Karleby, Finland. Blockmakare. Inflyttad från Karlskrona till Sveaborgs varf och därifrån till Gamla Karleby. Gift med *Ingrid Olai Hagman*, född i Sverige 1734, död i Kalajoki 1822.

För upplysningar om föräldrarna till ofvannämnda personer eller ytterligare detaljer om dem själfva blir undertecknad synnerligen tacksam.

Carl A. Salmonson.
Löjtnant.
Stora Bältgatan 29. Stockholm.

4. *Porträtt sökes af:*

1. Ryttmästare Gabriel Vult, nobil. Lillieswärd, f. 1654, d. 1695.
2. Hans hustru Catharina Silfverström.
3. Öfverstlöjtnant Elias Julius Lillieswärd, f. 1685, d. 1769.
4. Hans hustru Renata Catharina Fitinghoff, f. 1704, d. 1767.
5. Ryttmästare Carl Julius Lillieswärd, f. 1732, d. 1801.
6. Hans hustru (Baronessan) Dorothea Albertina Nieroth, f. 1733, d.?

7. Löjtnant Magnus Gabriel Lillieswärd, f. 1737, d.?
8. Hustru i 1:a giftet Anna Elisabeth Kammecker, död 1763.
9. » » 2:a giftet Maria Catharina Tornerefelt, f. 1735, d.?
10. Kapten Carl Gustaf Lillieswärd, f. 1686, d. 1752.
11. Hans hustru Gustafviana Maria Planting-Gyllenbåga, död 1758.
12. Hofjägmästare Gustaf Magnus Lillieswärd, f. 1720, d.?
13. Hustru i 1:a giftet Magdalena Catharina Bång.
14. » » 2:a giftet Margaretha Charlotta Sölfverberg, f. 1735, d.?
15. Ryttmästare Göran Fredrik Lillieswärd, f. 1724, d. 1810.
16. Hans hustru Brita Christina Behm, död 1804.
17. Löjtnant Jonas Fredrik Lillieswärd, f. 1752, d. 1829.
18. Hans hustru Christina Fredrika Taube, f. 1759, d. 1837.
19. Friherrinnan Anna Eleonora Lillieswärd, f. Fabritius, f. 1691, d. 1722.
20. Friherrinnan Anna Sophia Lillieswärd, f. Lampa, f. 1707, d. 1772.
21. Öfversten, Friherre Johan Magnus Lillieswärd, f. 1739, d. 1794.
22. Hustru i 1:a giftet Friherrinnan Elisabeth Catharina Margaretha Hummerhielm, f. 1743, d. 1782.
23. Hustru i 2:a giftet Friherrinnan Maria Elisabeth Rosir, f. 1756, d. 1820.

Alla upplysningar om porträtt af dessa härofvän uppräknade personer mottagas med största tacksamhet af

Friherre C. E. Vult von Stejern.
Jönköping.

5. I den Wadströmska porträttkatalogens tryckta del (St:m 1894) finnas under nr:is 3543 och 3544 upptagna 1 silhuett af öfverstlöjtnanten Carl Bernhard von Born (d. 1790) och 1 gravyr af landshöfdingen S. F. von Born (d. 1850), hvilka porträtt emellertid ur nämnda samling senare förkommit. Upplysningar om dessa porträtts vidare öden emottagas tacksamt af

V. M. von Born.
Friherre, godsägare;
adress: Finland, Lovisa & Sarvlaks.

6. Sysselsatt med person- och lokalhistoriskt arkivarbete, anhåller jag förbindl. att de personer, som till äfventyrs innehafva bref af eller om manliga eller kvinnliga medlemmar af ätterna *von Morian* och *von Born* — den nu lefvande generationen undantagen — ville benäget därom underrätta pr adress

Friherre V. M. von Born.
Finland, Lovisa & Sarvlaks.

Insända böcker

Johan Ekeblads bref utgifna af N. Sjöberg. Med anmärkningar, rättelser och tillägg samt register utarbetade efter utgifvarens död. II. Från Karl X:s fälttåg samt lifvet i hufvudstaden. Stockholm 1915. Pr. 6,75.

Karl XII i Ukraina. En karolins berättelse. Utgifven af Carl Hallendorff. Stockholm 1915. Pr. 4,50.

Bref från *Samuel Bark till Olof Hermelin* 1702—1708. Utgifna af C. von Rosen. Senare delen 1705—1708. Stockholm 1915. Pr. 7,00.
(Anm. utlofvad af bibliotekarien S. E. Bring.)

Amiral *Carl Tersmedens* memoarer. I främmande land. I sammandrag utgifna af Nils Erdman. Stockholm 1915. Pr. 5,00.

(Denna volym, som bildar fortsättning till den 1913 utkomna delen: Från kadettåren, är lika roande som den.)

Carl Gustaf Tessins dagbok 1748—1752. Utgifven af Sigrid Leijonhufvud. Stockholm 1915. Pr. 28,00.

Fredrika Bremers bref, samlade och utgifna av Klara Johanson och Ellen Kleman. Del. I, 1821—1838. Stockholm 1915. Pr. 12,00.

Geijers minnen, utgifna av Fredrik Böök. Stockh. 1915.

(Anm. utlofvad af doc. S. Castrén.)

Lars Hierta. Riksdagsmotioner och anföranden. Tredje delen. Riksdagarna 1856—60. Med understöd af stiftelsen Lars Hiertas Minne utgifna af Gustaf A. Aldén. Stockholm 1915. Pr. 6,50.

Anteckningar och bref från Carl Johanstiden. Ur landshöfdingen grefve *Hans Wachtmeisters* den äldre papper. Af Hugo Wachtmeister. Stockholm 1915. Pr. 5,00.

(Anm. utlofvad af kapten O. Kuylenstierna.)

Ur *Fritz von Dardels* album. Bilder ur sällskaps- och militärlifvet från adertonhundralets midt. Utg. af N. v. D. Stockh. 1915. Pr. 10,00.

(Detta roande album kompletterar på ett utmärkt sätt de af N. v. Dardels förut utgifna volymerna Fritz von Dardels minnen.)

Gustaf Cederström, Ströftåg och Funderingar. Stockholm 1915. Pr. 6,00.

Stormän som jag mött jämte annat. Minnen och intryck af kammarherre *Magnus Lagerberg*. I. Stockholm 1915. Pr. 4,00.

(Den som läst förfis »Göteborgare», del 1 och 2 vet att man i hans sällskap aldrig har tråkigt, han må nu tala om besök hos Garribaldi, om »Gubben Sveds» inträde i Svenska akademien eller ett möte med Richard Wagner.)

Lorens Pasch d. y. Hans liv och konst. Av Sixten Strömbom. Stockholm 1915. Pr. 30,00.

Svenska släktkalendern 1915—16, utgifven af *Gustaf Elgenstierna*. Fjärde årgången. Stockholm 1915.

(Efter ett års uppehåll framträder släktkalendern ånyo. Samma förträffliga egenskaper äro utmärkande för den äfven denna gången. 105 nya släkter af hvilka 65 icke varit tryckta i någon släktbok.)

Svenska släkter. Utgifna af Vilhelm Ljungfors. H. 4. Lund 1915. (För abonnenter 2,75, i bokhandeln 4,00.)

Fräresläkter i Finland intill Stora ofreden. Af *Jully Ramsay*. Helsingfors 1915. Pr. 10,00.

(Tredje häftet. Från Möller-Möllersvärd till Spåre.)

Kungl. Svenska *Vetenskapsakademien*. *Personförteckningar 1739—1915* utgifna af E. W. Dahlgren. Stockholm 1915.

Jägeristaten. Anteckningar om svenska väldets skogs- och jaktväsen af Hugo Samzelius. Stockholm 1915. Pr. 25,00.

(Anmälan utlofvad af *Gustaf Elgenstierna*.)

Östgöta nation i Lund 1668—1913. Biografiska och genealogiska anteckningar jämte historik. Af Au. Setterdahl. Linköping 1913. Pr. 15,00.

Götiska förbundet 1815—1915. Göteborg 1915.

Vem är det? 1916. Uppslags- och handbok över samtida kända svenska män och kvinnor, utgifven av Erik Thyselius. Stockholm 1915. Pr. 5,25.

Sveriges kyrkor. Konsthistoriskt inventarium med stöd af K. Vitt.-, Hist.- och Ant.-Akad. utgifvet af Sigurd Curman och Johnny Roosval. Stockholms kyrkor, utgifna med bidrag af Samf. St. Erik. Band III. H. I. *Kungsholms kyrka*, bearbetad af Martin Olsson. Stockholm 1915. Pr. 4,50.

Anton Ridderstad, Östergötland II. Östergötlands beskrifning med dess städer samt landsbygdens socknar och alla egendomar. H. 1.

Stockholms Rådhus och Råd. Festskrift innehållande magistratens och rådhusrättens samt de äldre rådhusbyggnadernas historia. Beskrifning af det nya rådhuset i kvarteret Fruktkorgen jämte byggets historia. Förteckning öfver borgmästare och rådmän samt stads- och magistratssekreterare från äldsta till nuvarande tid. Utgifven till minne af nya rådhusets invigning hösten MCMXV. Stockholm 1915. Första delen. Pris

K. Lifruskammaren. Märkligare nytt. Utgifvare Rudolf Cederström. Stockholm.

(Denna särdeles smakfulla, rikt illustrerade tidskrift i almanacksformat har redan gifvit mer än den lofvat och har enstämmigt hälsats välkommen af alla Lifruskammarens vänner. För 8 små häften är priset 1,25.)

Språk och Stil. Årg. 1915.

(Bland tidskriftens talrika bidrag märkes sid. 111 o. f. »Om namnet *Oxenstierna*» af W. Wigert.)

Tidskrift för Stockholms stads tjänstemäns förening. Årg. 1 (1911)—årg. 5.

(Denna af C. R. Alfheim, sedan Henning Karlsson samt nu Nils Östman utgifna tidskrift innehåller en del värdefulla personhistoriska uppsaster.)

Hemming Gadh. En statsman och prelat från Sturetiden. Biografisk studie af Gottfrid Carlsson. Upsala 1915. Pr. 5,50.

Lydia Wahlström. Svenskar från förra seklet. Biografiska studier. I. Benjamin Höijer. Hans Järta. Stockholm 1915. Pr. 3,50.

(Anm. utlofvad af docenten H. Borelius.)

Minnesord öfver prosten *Johan Ernst Rietz*, född den 6 sept. 1815, och hans broder, kyrkoherden *Fredrik Rudolf Rietz*, född den 6 sept. 1825, samlade af Maria Kallenberg, född Rietz. Sundsvall 1915.

Svenska folkets underbara öden. Av *Carl Grimberg*. Del. III. Gustav II Adolf, Kristinas och Karl X Gustavs tid. Stockholm 1915.

Sveriges deltagande i grefvefejden. Af *L. G. Tidander*. Gefle 1915. Pr. 1,00.

Ståndsstridens uppkomst. Ett bidrag till Sveriges inre politiska historia under drottning Kristina. Av *Birger Lövgren*. Upsala 1915.

Skrifter utgifna af Hamiltonska släktföreningen. I. Generalfälttygmästaren *Hugo Hamilton*, en karolinsk krigare och landshöfding af Per Sörensson. Stockh. 1915. Pr. 3,75.

Frihetstidens Riddarhus. Några bidrag till dess karakteristik af *Hugo Valentin*. Stockh. 1915.

Svenska sjöhjältar. VII. Flottan och ryska kriget 1788—1790. Otto Henrik Nordenskjöld af *Arnold Munthe*. Senare delen. Stockh. 1915.

Berättelser ur Göteborgs historia under envåldstiden. Af *H. Fröding*. Göteborg 1915. Pr. 5,75.

Linné i Stockholm. Af Carl Forsstrand. Stockholm 1915. Pr. 4,50. (Grefve Birger Mörner har utlofvat anmäla boken.)

Sveriges deltagande i sjuåriga kriget åren 1757—1762 af *Teofron Sæve*. Stockholm 1915. Pr. 10,00.

(En anmälan utlofvad af generallöjtnanten G. Björlin.)

Kultur- och personhistoriska anteckningar af kapten *Oscar Fredrik Strokirk*. Örebro 1915. Pr. 4,00 (genom förf.)

(Förf. har haft tillgång till familjepapper och räddat en hel del traditioner. Det finnes åtskilliga sidor i denna bok som äro värda att beaktas.)

Kungl. Södermanlands regementes historia 1771—1915. Af Karl K:son Leijonhufvud. Del. 2. 1816—1915.

(Sista delen, den biografiska torde enligt förordet låta vänta på sig.)

Sveriges krig åren 1808—1809. Utgifvet af generalstabens krigshistoriska afdelning. Del. 6. Kriget i Norge 1808. I: Text. II: Bilagor. III: Kartor. Pr. 10,00.

Program utgifna vid Lunds universitet 1667—1867. Bibliografi af Pontus Sjöbeck. Lund 1915. Pr. 3,00.

20—160771. *Personhistorisk tidskrift 1915.*

Göteborgs Stadsbibliotek 1890—1915. Minnesskrift af L. Wählin. Meddelanden från Svenska *Riksarkivet*. Ny följd. I: 36—38.

36. Riksarkivariens årsberättelse för 1914.

37. Handlingar rörande arkivväsendet.

38. Smärre utredningar: Utredning ang. flottans station i Stockholms arkiv, af Severin Bergh.

Norske arkivregistratur. Bind. I. *Fortegnelse over Kirkebøger i Stiftsarkiverne i Kristiania.* Utgit av Riksarkivet ved S. H. Finne-Grønn. Kristiania 1915.

Tyska härförare under världskriget af *H. Stålhane*. Stockholm 1915. Pr. 2,00.

Männen för dagen. *Mackenzen* af major H. Stålhane. Stockholm 1915. Pr. 0,50 öre.

Männen för dagen.* Två balkankungar. *Konstantin av Grekland* och *Ferdinand av Bulgarien.* Av Fil. dr Olof Örström. Stockholm 1915. Pr. 0,50 öre.

PERSON-REGISTER.¹

(Registret upptager icke de namn som förekomma i uppsatserna Stockholms Stor-Skola och Upsala Universitet vid 1800-talets början, s. 1—50, och Svenska familjenamn, s. 89—131.)

<p>Adelheim (Joh. Fredrik.), 146.
 Adelhjelm, Abraham, 186.
 Adelmärk, Anna Ch:a Sofia, 59, 62.
 Adler-Salvius, Johan, 205—215, 218, 221, 225, 226, 228.
 Afzelius, Per, 145, 146.
 Agardt, C. A., 168.
 Ahnlund, Nils, 132.
 Akrell, Carl, 204.
 Aldén, Gustaf A., 275.
 Alnheim, C. R., 277.
 Almquist (Carl Jonas Ludvig), 61.
 » H., 87.
 » Joh. Ax., 87, 204, 253.
 Anckarström (Jakob Johan), 61, 243.
 Andersdotter, Margareta, 250.
 Andersson, Anders, 247.
 » Bengt Z., 173, 174.
 » Nils, 133.
 » Oskar, 200.
 » Peder, 208.
 Ankerstierna, Claes, frih., 85.
 Anna, drottning af England, 52, 53.
 Anthelius, Olof, 206.
 Apraxin, general, 195.
 Arias, Alexander Gustaf, 191.
 Artsjelovitj, Alexander, prins af Meliten, 58.
 Aschling, C. F., 254.
 Atterstedt, Johannes, 248.
 August Wilhelm, hertig af</p> | <p>Braunschweig-Wolfenbüttel, 53.
 Augusta, prinsessa af Mecklenburg-Gustrow, 53.

 Baner, Anna, 229—231.
 » Christina, 229, 230.
 » Gustaf, 229—234, 236—238.
 » Margareta, 229, 230, 238.
 » Märta, 229.
 » Sigrid, 229, 230, 232, 233, 234, 238.
 » Sten, 230, 237.
 » Svante, 238.
 Baranoff, Gotthard Fredrik, 85.
 Barck, Samuel, greve, 58.
 Barckius, Nicolaus, 55.
 Bark, Samuel, 78, 86, 275.
 Barkius, 54.
 Basch, magister, 54.
 Base, Jonas Petri, 264.
 Beetz, Carl Johan, 269.
 » Christopher, 269.
 von Beetzen, Johan Henrik, 269.
 von Betzen, Balthasar, 269.
 Behm, Brita Christina, 274.
 Beijhoff, Emil, 242.
 Bellman, C. M., 174.
 Bendz, släkten, 255.
 Bengtsson, Bengt, 205, 206.
 Bennet, Carl August, frih., 85.
 » Jacob Wilhelm, frih., 86.
 Bentling, f. Knorring, Anna, 195.</p> | <p>Bentzelius, Erik, 54.
 Berg, Jörgen, 194.
 » Tor, 260.
 Bergh, Severin, 251, 278.
 Bergman, Torbern, 173.
 Bergmark Abraham, se Adelhjelm.
 Bergström, Erik, 203.
 Bertilsson, Erik, 247.
 Besem, Joh. Cph., 195.
 Bielke, C. G., 232.
 » Ture, 230.
 von Bilag, kapten, 195.
 » » Anna Margareta, 195.
 Billberg, Christina, 255.
 Biron, Karl, prins, 69.
 Blackstadius, C., 2.
 Blum, Gustaf, 192.
 Boëthius, B., 205.
 » Dan, 136, 140, 145—147.
 von Boltenstern, Johan Carl Thure, 86.
 Bonde, Fredrik, 137, 138.
 » Gustaf, 137, 160.
 » Karl Göran, 243.
 » Nils, 243.
 » af Björnö, Carl, greve, 56.
 » af Björnö, Gustaf, greve, 56.
 Borelius, Hilma, 78.
 von Born, Carl Bernhard, 274.
 » » S. F., 274.
 » » V. M., 274.
 Boström, H. J., 204, 254.
 Brahe, Beata Margareta, 229.
 » Ebba, 235, 237, 258—260.</p> |
|---|---|---|

¹) Utarbetadt af G. E.

Brahe, M., 230.
 › Nils, 239, 241.
 › Per, 239, 241.
 Braunerhjelm, A., 246, 247.
 von Breda, Carl Fredrik,
 59.
 Bremer, chirurg, 194.
 › Fredrika, 87.
 Brieskorn, Roland, 89.
 Brinck, Casper, 249.
 › Christina, 249.
 Brinckman (Carl Gustaf),
 69.
 Bring, S. E., 201, 203.
 Brithelli, Sigrid, 1.
 von Brunow, fänrik, 195.
 Brunsted, kapten, 195.
 Bruun, Johan Carl, 173.
 Bundt, chirurg, 194.
 Bunge, Barbro, 186.
 › Märten, 186.
 Burman, Karl, 206.
 Burmester, David, 193.
 › Juditha, 193.
 Byberg, kaptenlöjtnant, 194.
 Bygdén (Anders Leonard),
 144.
 Bång, Magdalena Catharina,
 274.
 Bödker, Gabriel Christian,
 85.
 Böök, Fredrik, 275. =

Calixtus, Georg, 210.
 Carl X Gustaf, 245, 246.
 Carl XI, konung, 240.
 Carl XII, konung, 51.
 Carl XIV Johan, konung,
 82—84.
 Carl Fredrik, hertig af Hol-
 stein-Gottorp, 56.
 Carl Knutsson, konung, 61.
 Carl Philip, hertig, 133.
 Carlson, B. J., 255.
 › E., 55, 58.
 › Josef, 255.
 Carlsson, Gottfrid, 277.
 Cederhjelm, Germund Carl,
 frih., 273.
 Cederström, Gustaf, 275.
 › R., frih. 87,
 199, 230, 238,
 276.
 Celsing, G., 87.
 Chalmers, W., 242.
 Charisius, Carl, 249.
 Chesnocopherus, 259.
 Chretien, Gillis Louis, 242.
 243.

Christer Nilsson, 61.
 Christiernin, 149.
 Collijn, I., 262.
 Collin, Carl Martin, 254.
 von Cotzhausen, Elsa, 238.
 Coyet, Wilhelm Julius, frih.,
 54.
 Crælius, Fredrik Gabriel,
 203.
 Crafoord, Göran, 247.
 Creutz, Ernst Johan, frih.,
 273.
 Cronfelt, Joachim, 186.
 Cronstierna, Märten, frih.,
 58.
 Czernichew, grefve, 69.

Dacke, 64.

Dævel, F. L., 173, 174.
 Dahlander, Axel G., 268.
 Dahlborg, Petrus, 54.
 Dahlgren, Abr., 2, 272.
 › E. W., 51, 172,
 276.
 Dalander, Elisabet Israels-
 dotter, 250.
 › Israel Andreae,
 250.
 › Margareta Isra-
 elsdotter, 250.

Dalecarlius (Svedelius), Ola-
 us Andrae, 250.
 Dalekaria, Elisabet, 250.
 von Daun, Sidonia, 229.
 de Brun, öfverstelöjtnant,
 195.
 De Geer, Louis, 64.
 de la Bourdonniere, Franc,
 147.
 De la Gardie, Adam Carl,
 grefve, 54,
 58.
 › › › Axel Julius,
 235.
 › › › Jakob, 235,
 260.
 › › › Johanna
 Eleonora,
 grefv., 52.

De la Vall, Johan, 85.
 de Puy Laurens, Joh. Jacob,
 195.
 de St: Albin, Henriette,
 69.
 de St: Mernin, 243.
 de Staël, madame, 69.
 Drell, Thomas, 85.
 Dumonstier, Daniel, 197.
 During, Johannes, 192.

Edman, Mlle., 181.
 › Joh., 146.
 Ehehorn, Jacob, 190.
 › Maria, 190.
 Ehrenborg, Jöns, 86.
 Ehrencrona, Samuel Wilh.
 Gammal, 86.
 Ehrensteen, Margaretha, 54.
 Ehrensvärd, Carl August,
 grefve, 67,
 153.
 › August, 263.
 Ekströmer, slägten, 255.
 Elfvers, envoyé, 55.
 Elfvius, Gustaf, 250.
 Elgenstierna, Gustaf, 179-
 276.
 Eliasson, Philip, 187.
 Elvius, Clara, 250.
 Engelhard, kaptenlöjtnant,
 194.
 von Engeström, fru, 243.
 › › Adolf, 173-
 › › L., 168.
 Engström, slägten, 255.
 Erdman, Nils, 275.
 Ericks(on), Jurgen, 192.
 Erik XIV, konung, 234-
 237.
 Essen, kaptenlöjtnant, 194-
 Eurén, G., 150.

Fabritius, Anna Eleonora,
 274.
 Falk, Bengt, 230.
 Falckenberg, Sofia Catha-
 rina, 194.
 Falkenberg, Melcher, 137,
 138.
 Ferdinand Albert I, hertig af
 Braunschweig-Lüneburg-
 Bevern, 53.
 Finne-Gremm, S. H., 278.
 Fischerström, Alexander, 85.
 Fitinghoff, Renata Catha-
 rina, 273.
 Fleming, Clas, 137, 138,
 180.
 Flensburg, Nils, 254.
 Flieger, Anna, 191.
 › Catharina, 192.
 › Elias, 191.
 › Helena, 190.
 › Juditha, 193.
 › Olof, 190—193.
 Flygare, Anders, 248.
 Forbus, Sophia Juliana, 235.
 Fornell, L., 265.
 Forquart, Martin, 190.
 af Forsell, Carl Gustaf, 66.

- af Forsell, Marie Louise, 65, 66.
 Forslund, J., 173, 174.
 Forsstrand, Karl, 85, 277.
 Fouquet, miniatyrmålare, 243.
 Franck, släkten, 255.
 von Fraser, Robbert Gustaf, 85.
 Fredenberg, Johan Peter, 2, 272.
 Fresck, Johannes, 191.
 › Lars, 191.
 › Maria, 191.
 Fröding, H., 242, 277.
 Fuchs, 192.
 › chirurg, 194.
 › Peter Johan, 192.
- G**adh, Hemming, 277.
 Gainsborough, 59.
 Galizin, furste, 195.
 Galle, Johan, 85.
 Gartman, kapten, 193.
 Gebauer, Christoffer, 191.
 › Michael, 191.
 Geijer, Erik Gustaf, 69.
 Gellström, Nils Gustaf, 272.
 › Zacharias, 2, 272.
 Georg, prins af Danmark, 52.
 von Gerber, Tage, 268.
 Gesticrius, Andreas Holgeri, 250.
 Geting, Dorothea, 188.
 Gibson, kapten, 193.
 Giesler, Johan, 85.
 von Giesler, Peter, 85.
 Gjörwell, C. Ch., 60, 61, 145.
 Gobom, Nils, 134.
 Gran, löjtnant, 191, 192.
 › Carl Martin, 191.
 › Johan Alexander, 192.
 Granfelt, G., 273.
 Granius, Nicolaus Andreae, 210, 211.
 Granström, G. A., 186.
 Greiff, Anna, 249.
 Griboffskij, fänrik, 191.
 Griboffskij, Carl Johan, 191.
 Grill, Adolph Ulric, 172, 174, 175.
 › Grill, Anna Johanna, 175.
 › Klas, 175.
 Grimberg, Carl, 66, 277.
 Grubb, Nicolaus P., 132.
 Grönblad, C., 203.
- Gudmundsdotter, Margareta, 184.
 Gumer, magister, 231.
 Günther, Julius, 186.
 Gustaf II Adolf, 253—260.
 Gustaf III, konung, 78.
 Gustaf Adolf, hertig af Mecklenburg-Gustrow, 53, 133.
 Gustaf Wasa, konung, 234, 237.
 GÜthräus, Margareta, 250.
 Gyldenstolpe, C. E., grefve, 196,
 › Nils, grefve, 54.
 › Ulrik Nils, grefve, 54.
 Gyllenpamph, Fredrick, 75.
 › Lars, 85.
 Gyllenpatron, Märten Johansson, 247.
 Gyllenstierna, Göran Eriksson, 266.
 › Margareta, 265, 266.
 Görtz (Georg Heinrich), frih., 53.
- H**ackert, Jacob, 195.
 Hagen, f. Wadström, Ellen, 172.
 Hagman, Ingrid Olai, 273.
 Hallendorff, Carl, 255, 275.
 Hamilton, C. D., 134.
 › Hugo, 277.
 › Geete, Anna, 69, 70.
 Hammarskjöld, ätten, 260—62.
 › Nina, 260.
 Hans Kellarhals, 187.
 Hansdotter, Elisabet, 248.
 Hansson, Elna, 254.
 › Erik, 206.
 › Peder, 206, 207.
 › Per, 247.
 › Pål, 206.
 Haralds, Hj., 213.
 Harrig, Anna Maria, 190.
 › Jurgen, 190.
 Hartman, professor, 211.
 › Johan, 212.
 › Lorens, 205, 209, 212.
 Hartung, Ernst Ludvig, 194.
 Hasenkampff, Georg Dietric, 85.
 Hasselgren, Magnus Gustaf, 87.
- Hedberg, Arvid, 265, 266.
 › J. W., 189.
 Heden, Hjalmar, 253.
 Hedenberg, Hans, 85.
 Hedenstierna, Alfred, 273.
 Hedvig Eleonora, drottning, 53, 58.
 Hedvig Elisabeth Charlotta, hertiginna, 78.
 Hedvig Sofia, hertiginna, 52, 53, 56.
 Heijkenskjöld, Syster, 65.
 Helmfeldt, f. Pfarr, Margareta, 250.
 Henck, f. Schröder, Juliana, 82.
 Henning, Tobias, 184.
 Henrietta Christina, prinsessa af Wolfenbüttel, 55, 56.
 Hermelin, Olof, 78, 86, 275.
 Hildebrand, H., 87.
 Hjerta, Hans, 146.
 Hierta, Lars, 275.
 Hjärke, R., 165.
 › Urban, 54.
 Holmström, släkten, 184—186.
 › Andreas, 248.
 › Johan Andersson, 248.
 › Jonas, 248.
 Hoppner, John, 59.
 Horn, Arvid (Bernhard), grefve, 55.
 Horn af Rantzien, Gustaf, 85.
 Hultman, Emmy, 254.
 Humble, Gustaf Adolf, 55.
 Hummerhielm, Alexander, frih., 54.
 › Elis. Cath. Margareta, 274.
 › Hedvig Charlotte, 54.
 › Ulrika, 54.
 Hünnerman, Carolus, 192.
 Hunterus, J., 214.
 Hyltén-Cavallius, H., 273.
 Hård af Segerstad, Beata Lov., 174.
 Hägerflyckt, Catharina Margareta, 54.
 Högwall, Bengt, 58.
 Höijer, Benjamin, 135, 136, 137—8—9, 143, 153.
 Hörberg, (Per), 163, 165.
 Hööke, Carl, 86.

- I**ndebetou, Govert, 87, 272.
 Isberg, A. U., 204, 254.
 Iser, Matthias, 56.
- J**ansen, Heinrich, 191.
 » Johann, 191, 192.
 » Jurgen, 190.
 » Nicolas, 190.
 » Regina Elisabeth, 191.
 Janson, Johannes, 190.
 Jegerman, fru, 192.
 » Carl Friedrich, 192.
 » Johan, 192.
 Jernstedt, Margareta, 186.
 Johan, hertig, 133.
 Johansdotter, Beata, 249.
 Johansen, Carolus, 191.
 Johanson, Klara, 275.
 Johansson, Lars (Lucidor), 75.
 » (Jonsson), Jonas, 251, 252.
 Jolin, slägten, 255.
 Jonæ, Petrus, 208.
 Jonsson, Jonas, 198—200.
 » Olof, 198.
 von Junger, Andreas, 193, 194.
 Jung, Görel, 249.
 Jäderlund, Ivan, 204.
 Jöransson, Mats, 226.
- K**allenberg, f. Rietz, Maria, 277.
 Kammecker, Anna Elisabeth, 274.
 Karl IX, konung, 64.
 Karl XIII, konung, 67, 68, 69.
 Karlfeldt, E. A., 74.
 Karlsson, Henning, 277.
 Karsten, C., 243.
 Kasteman, Nic. Ol., 147.
 von Kaulbars, Johan Fredrich, frih., 85.
 Kellingius, Johan Petri, 187.
 Kessler, Maria Rosina, 272.
 Kindberg, Aug., 86.
 Kjarulf, slägten, 267.
 Kjellin, Helge, 86.
 Kleberg, slägten, 255.
 Kleen, W., 84.
 Kleman, Ellen, 87, 275.
 Klitgaard, C., 267.
 Knös, Carl, 137.
 Kolmodin, Olof, 137.
 Korsberg, Lars, 249.
- Kotzebue (August Friedrich Ferdinand), 60.
 Kragge, Israel, 85.
 Kristina, drottning, 64.
 Kristina, enkedrottning, 259.
 Kristoffersson, Karl, 208.
 Krok, Samuel, 51.
 Kruse, Peder, 226.
 Kuylenstierna, Osvald, 77, 82, 83.
 von Königsmark, Amalia Wilha, grefv., 52, 53.
 Königsmarck, Aurora, 51.
- L**afrensen, d. ä., Nic., 265.
 Lagerberg, Magnus, 275.
 Lagerflycht, Johan, frih., 273.
 Lampa, Anna Sophia, 274.
 Lange, Gustaf, 192, 193.
 Larsdotter, Elisabet, 184.
 Larsen, Regina Catharina, 192.
 Larsson, Peder, 247.
 le Feburet, apotekare, 194.
 Leijonhufvud, Axel, 238.
 » Brita, 235.
 » Eleonora, 154.
 » Karl Kson, 277.
 » Sigrid, 275.
 » Sten Eriksson, 234, 235, 238.
- Leijonschöld, Carl Fredrik, 85.
 Lenngren, Anna Maria, 203.
 Lerchens, doktor, 295.
 Leszcynski, Stanislaus, konung, 53, 58.
 Lewenhaupt, Carl Gustaf, grefve, 52.
 » Johan Casimir, 229.
 Levertin, A., 87.
 » Oscar, 72—74.
 Lidén, J. A., 173.
 von Liewen, Charlotta Ulrika, 56.
 Liljegren, Johan Gustaf, 251, 252.
 Liljekrantz, B., 135.
 Lillie, Christina Beata, grefv., 55.
 » Gustaf Helmer, grefve, 85.
 Lillieswärd, Carl Gustaf, 274.
 Lillieswärd, Carl Julius, 273.
- Lillieswärd, Elias Julius, 273.
 » Gabriel, 273.
 Lillieswärd, Gustaf Magnus, 274.
 » Göran Fredrik, 274.
 » Johan Magnus, 274.
 » Jonas Fredrik, 274.
 Lillieswärd, Magnus Gabriel, 274.
 Lilljebjörn, E. G., 69, 70.
 Lind, Lars, 55.
 Lindfors, A. O., 168.
 Linroth, fröken, 151.
 Ljungfors, Vilhelm, 276.
 Ljunggren, Gustaf, 254.
 Lode, Ernst Johan, 85.
 Looström, Ludvig, 81.
 Lucidor, skald, se Johansson, Lars.
 Lucretia Magnusdotter 208.
 Lundberg, Petter, 85.
 Lundqvist, A. V., 51.
 Lundström, Erik, 194.
 Lustrim, Catharina, 194.
 » Elisabeth, 194.
 » Erich, 194.
 » Erich Elias, 194.
 » Margareta, 194.
 Lützen, löjtmant, 192.
 Lütken, öfverste, 193.
 Lybecker, Eric, 85.
 Löwen, Fredrika, 159.
 Lövgren, Birger, 277.
- M**agdalena Sibylla, hertiginna af Holstein-Gottorp, 53.
 Majjer, Johan Friederik, 264.
 Malesherbes, 243.
 Manderström, Ludv., 137.
 Marat, 243.
 Maria Elisabeth, hertiginna af Holstein-Gottorp, 52, 53.
 Martini, Cornelius, 210.
 Masson de Blamon, C. F. Ph., 150.
 Mathew, mrs. f. Shaw, 59.
 » (Mathen), Harriet, 59, 61.
 von Matern, Knut, 203.
 Mattzson, Jäesper, 133.
 Meijerfeldt (Johan August), grefve, 58.
 Mellin, Anna Maria, 194.
 Menloss, Johan, 192.

Michelsen, kapten, 195.
 Michellsson, Fähr, 133.
 Modeer, 151.
 Molin, Laurentius, 58.
 Müller, f. Paulsohn, fru, 194.
 » stabsfältskär, 194.
 von Müllern, Gustaf Henrik,
 58.
 Munthe, Arnold, 67, 277.
 Murray, Adolf, 148.
 Månsdotter, Anna, 247.
 Möller, Claës, 2, 272.
 » Jacob, 272.
 Mörner, Ad., 137, 160.
 » A. G., 134, 137.
 » Birger, 51.

Napoleon, kejsare, 82.
 Nauckhoff, A. F., 173, 174.
 » Vilh., 59.
 Nensén, Andes, 203.
 Netherwood, J. W., 146.
 Neukirch, guldarbetare, 194.
 » köpman, 194.
 Nieroth, Dorothea Albertina,
 273.
 Nils Nilssons adl. ätt, 179—
 186.
 Nilsdotter, Catharina, 251,
 252.
 Nilson, Botwed, 234.
 Nilsson (Silenius), Nils 179
 —184.
 Nisula, Elisabeth Petersdotter,
 194.
 von Nolcken, frih., 69.
 Nordenskjöld, Otto Henrik,
 67, 68.
 Nordlindh, Daniel, 53, 55,
 56.
 Nordmark, Zakarias, 149,
 203.
 Nycander, O., 87.
 Nygren, C. E., 72.

Oliveblad, Magnus, 56.
 Olofsson, Pär, 248.
 Olsson, Martin, 276.
 Opolinska, Catharina, 53.
 Osterman, Gabriel, 190.
 » Johan, 190.
 Otto, chirurg, 194.
 Oxenstierna, Axel, greve,
 132, 196, 207,
 208, 210—15,
 218, 221, 225,
 226, 228, 259.
 » Bengt, greve,
 58.

Oxenstierna, Catharina
 Charlotta,
 grefv., 58.
 » Eva, 75, 76.
 » Gabriel, 231.
 » Johan, greve,
 197.
 » Sigrid, 231.

von **Pachelbel**, Caroline, 69.
 » Philippine,
 69.
 Pacius, Julius, 212, 213.
 Palmfelt, Gustaf, 53.
 Palmgren, Magnus, 186.
 Palmschöld, E., 132.
 Pasch, El., 173, 174.
 » d. y., Lorens, 275.
 Pedersdotter, Margareta,
 205.
 Peringsköld, Johan, 55.
 Persson, Olof, 206.
 Peterson, Johannes, 190.
 » Peter, 190, 191.
 Peträus, professor, 211.
 Philippa, drottning, 61.
 Piel, Albrecht, 193.
 Pieper, kapten, 193.
 » Andreas Samuel,
 193.
 Piper, Carl, greve, 55.
 Planting-Gyllenbåga, Gustaviana Maria,
 274.
 von Plomgren, Erland, 272.
 Pochet, André, 243.
 Pollet, Johan Frans, 69.
 Posse, Göran Nilsson, 230.
 von Post, Fredrik, 273.
 von Psilander, Gustaf, 67.
 Pålsson, Hans, 206.

Queneday, tecknare, 243.

Ramel, Otto Malte, frih.,
 86.
 Ramsay, Jully, 276.
 Regné, adjunkt, 128.
 Rentel, kapten, 192.
 » Nicolaus, 192.
 Retzell, Brita Catharina, 193.
 Reutersvärd, Anders Fredrik,
 243.
 Reventlow, Heinrich, greve,
 53.
 Reynolds, S. W., 59.
 Ribbing, Boo, 133.
 Ridder, Arend, 195.
 » Johan, 195.

Ridderstad, Anton, 63, 64,
 276.
 Ridderstolpe, Axel, greve,
 196.
 Rietz, Fredrik Rudolf, 277.
 » Johan Ernst, 277.
 Rilsch, löjtnant, 191.
 » Gerdruta, 191.
 Rinman, Sven, 173.
 Ritter, chirurg, 194.
 Rittershusius, Nicolaus, 239
 —41.
 Robespierre, M. M. I., 243.
 Robinson, John, 56.
 Roffer, David, 190.
 » Eva Rosina, 190.
 Roland, madame, 243.
 von Roland, Carl, 201.
 Roselin, Johan, 187.
 von Rosen, Carl, 78, 86,
 275.
 Rosén, Gustaf, 137, 138.
 » J. A., 254.
 Rosenhane, Schering, 168,
 264.
 Rosenlindt, Johan, 187.
 Rosir, Maria Elisabeth, 274.
 Roslin, slägten, 186—188.
 Rost, chirurg, 194.
 Rudbeck, Joh., frih., 87, 262,
 266.
 Rudelius, Folke, 68.
 Rudolph, Johan, 85.
 Rumpf, Wilhelm, 56.
 von Runge (Rungius), Wilhelm,
 68, 69.
 Rydström, Ada, 63, 64.
 Rålamb, Bror, 263.
 Rättvicensis, Andreas Danielis,
 250.

Sack, Carl Philip, 55.
 Sahl, Anders, 247.
 Salmonson, Carl A., 273.
 Saltzer, chirurg, 194.
 Samzelius, slägten, 267.
 » Hugo, 267, 276.
 Sandzén, slägten, 255.
 Sass, Caspar, 190.
 » Dorotea, 190.
 Saxenberg, Jeannette, 249.
 Scheduling, Filip, 226.
 Schipper, Catharina, 192.
 » Christianus, 190.
 » Erich, 190.
 Schmitt, Lorentz, 85.
 Schneider, Chr., 263.
 Schoning, kapten, 191.
 » Carl Gustaf, 191.
 Schwab, Hans Nicl., 144.

- von Schwan, öfverste, 195.
 Schwartz, Joh., 194.
 von Schwartzes, Johan Christoffer, 85.
 Schäder, Johannes Stephani, 239.
 Schön, Gustava, 143.
 > Johan, 143, 144, 148.
 Sehman, 146.
 Sergel (Joh. Tobias), 159—162.
 Sernander, Samuel, 250.
 Sernsköld, Samuel, 250.
 Setterdahl, Ax., 276.
 Sigismund, konung, 64.
 Silverhielm, Göran, frih., 243, 244.
 > Göran Ulrik, frih., 59, 60, 61, 62.
 > Harriet, frih., 59.
 > Karl Johan, frih., 244.
 Silfverschöld, N. A., frih., 143.
 Silfversköld, Nils Peterson, 86.
 Silfverskjöld, Peter, 273.
 Silfverstolpe, fru, 243.
 Silverstolpe, Axel Gabriel, 135, 138, 169.
 > Brita Elisabet, 146.
 > Fredrik Samuel, 135, 138.
 > Gustaf Abraham, 134—171.
 > Karl, 135.
 Silfverström, Catharina, 273.
 Siller, Georg, 193.
 > Johan Gottlieb, 193.
 > Maria, 193.
 Silow, slägten, 254.
 Simonis, Johannes, 209.
 Sjöbeck, Pontus, 277.
 Sjöberg, N., 275.
 Sjögren, Arthur, 84, 262—66.
 Sjöström, Carl, 254.
 Skjöldebrand, A. F., 141.
 Skunck, Nils Persson, 181, 182, 183, 185.
 Skute (Skuut), Catharina Israelsdotter, 184.
 Skute, Israel Pedersson, 184.
 Skutenhjelm, Johan, 249.
 > Maria, 249.
 Sladerbach, Georg, 190.
- Sladerbach, Nicolaus, 190.
 Sofia Eleonora, prinsessa af Braunschweig-Lüneburg-Bevern, 53.
 Sohlberg, Henrik, 273.
 Sondel, Johan, 188.
 Soop, Carl Gösta, frih., 52.
 Sophie Amalie, prinsessa af Holstein-Gottorp, 53.
 Sparre, Erik, 230.
 > Erik Larsson, frih., 273.
 > Gabriel, frih., 85.
 > (af Sundby), Erik, grefve, 52, 54.
 Sprintzel, Maria Christina, 139.
 Stackelberg, Adolf, grefve, 65.
 Stackert, öfverste, 193.
 Stenbock, Carl Magnus, grefve, 52, 75, 87, 189, 229, 258.
 > Christina Catharina, grefv., 55.
 > Erik Gustaf, grefve, 52.
 > Katarina, drottning, 64.
 > Magdalena, grefv., 58.
 > Magnus, grefve, 75, 76.
 Stenhammar, Johan, 137.
 Sternack, Georg Gustaf, 192.
 Stiernschöld, Nils, 133.
 Streng, magister, 55.
 Stridsberg, Haqvin, 54, 55.
 Strokirk, Joachim, 206.
 Strokarch, Michael, 206.
 Strokirk, Oscar Fredrik, 277.
 Strömbom, Sixten, 87, 243, 275.
 Stuart, sergeant, 192.
 Sture, Christina, 231, 238.
 Stålhane, H., 278.
 Sundewall, Matthias, 175, 178.
 Svanehjelm (Svan), Johan, 184.
 Svedberg, Jesper, 55.
 Svedelius, Anna, 245, 249, 250.
 > Daniel Andrece, 250.
 Svedenborg, Emanuel, 60.
 Svederheim, Carl Didrich, 85.
- Sylvén, slägten, 255.
 Sæve, Teofron, 277.
 Söderhjelm, Werner, 72, 73.
 Södersteen, H., 189.
 Sölverberg, Margaretha Charlotta, 274.
- T**amm, G., frih., 86.
 Tandefelt, kaptan, 195.
 > Adam Johann, 195.
 Taraval, G., 265.
 Taube, Christina Fredrika, 274.
 > Signe, 70.
 Tegel, Erik Jörenssohn, 208, 209.
 Terserus, Margareta, 250.
 Tersmeden, Carl, 275.
 > Fredrik, 86.
 > Jacob, 1.
 > Lars Gust., 148.
 Tessin, Karl Gust., 162, 265.
 > Nicod., 162.
 Tham, Peter, 137, 146.
 Thermoenius, Anders, 250.
 > Margareta, 250.
 Thewiz, Johan, 247.
 Thiel, korporal, 192.
 > Carolus, 192.
 Thilman, Håkan Larsson, 85.
 Thorild (Thomas), 60, 62.
 Thyselius, Erik, 276.
 Tidander, L. G., 277.
 Toll, Erik Ludvig, 86.
 Tomasdotter, Elisabet, 187.
 Tomson, musikant, 55.
 Torelius, slägten, 255.
 Tornerefelt, Maria Catharina, 274.
 Tornerhielm, Abraham, 86.
 Torstenson, Anders, grefve, 55.
 Treffenberg, C., 254.
 Treffehielm, Carl, 192, 193.
 von Troil, Uno, 146, 147.
 Troili, Uno, 86.
 Troilius, Emfred, 250.
 > Samuel, 146, 250.
 Törnehjelm, Knut Pedersson, 184.
 > Mårten, 56.
 Törneqvist, Johan, 85.
 Törmschier, Knut Pedersson, se Törnehjelm.

- U**dam, Fridr. Wilh., 195.
 Ugglas, Torsten, 255.
 af Ugglas, Carl, 63, 65.
 Ulrika Eleonora, d. ä., drottning, 51, 52.
 Unander, W. A., 79.
 Unander-Smaræus, slägten, 79—81.
 Udenia, Elisabet, 191.
 Upmark, G., 64.
- V**alentin, Hugo, 277.
 Valriansdotter, Brita, 245.
 Valriansson, Isak, 245.
 Vallriansson, Per, 245.
 von Venediger, generalmajor, 193.
 von Vitinghoff, adjutant, 193.
 Vogelius, Laurentius Hartwig, 193.
 Vult von Steijern, C. E., frih., 274.
- W**achtmeister, Axel, grefve, 235.
 » Fredrik
 C:son, grefve, 82.
 » Hugo, 275.
 Wadström, Carl Bernhard, 172—178.
 Wadström, F. W., 173, 174.
 » Karolina Augusta, 176.
 Wagerstein, Johan Lorentz, 86.
 Wahlstedt, slägten, 255.
 Wahlström, Lydia, 77, 78.
 Wallenius, Ericus Michaelis, 250.
 Wallensteen, J. A., 87.
- Wallenstern, Carl Gustaf, 195.
 Wallenstern, Heinrich Johann, 195.
 Waller, slägten, 245—250.
 » Anders, 248.
 » Erik, 245.
 Walleriansson, Anders, 245, 246, 247.
 Wallin, J. O., 243.
 Wallmark, P. A., 175.
 Wedeman, Heinrich Johann, 195.
 v. Wedemann, Ulrica Eleonora, 195.
 Weise, P. F., 193.
 Wennerberg, Gunnar, 70, 71.
 » f. Klingstedt, Sara, 71.
 Werner, K. F., I, 134.
 von Wernstedt, Kristoffe, 208—211.
 » Magnus, 208—211, 215, 218, 221.
 Wertmüller, Adolf Ulrik, 174.
 » Catharina, 188.
 » C. H., 173, 174.
 » Gustaf, 173, 174.
 Westerberg, A. F., 173, 174.
 » G. B., 173, 174.
 » Ulrika, 176.
 Westerling, Joackim, se Cronfelt.
 Westerstrand, P., 151.
 Westing, kapten, 194.
 Westman, kapten, 191.
 Westrin, Th., 52.
- af Wetterstedt, Erik, 147.
 » » Gustaf, 147.
 Weijtzal, Gustaf Heinrich, 192.
 Widerström, Karl, 189.
 Wielke, Anton, 248.
 » Olof, 248.
 Wigert, W., 276.
 Wijkman, Sven, 146.
 Wijkmark, H., 86.
 Wikmansson, Joh., 151.
 » Kristina
 Maria, 151.
 af Winklerfeldt, Johan Michael, 86.
 Witt, kornett, 192.
 Wolinsky, guvernör, 191—193.
 Wrangel, Charl. Eleon., 178.
 » F. U., 196.
 » af Adinal, Georg, frih., 85.
 Wrede, Sophia, 54.
 Wretman, Fredrik, 173, 174.
 » J. L., 173, 174.
 Wulfsmid, Maria Philipsdotter, 187.
 Wählin, L., 278.
- Z**enius, Olof, 203.
 Zethelius, Gustaf, 242, 243.
 Ziervogel, Sam. Fr., 151.
- Å**llongren, Maria Christina, 87.
- Ö**dman, Samuel, 86.
 Örström, Olof, 278.
 Österlund, Johan, 63, 65.
 Östman, Nils, 204, 277.

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

SJUTTONDE ÅRGÅNGEN

1915

UTGIFVEN AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETERARE

STOCKHOLM 1916

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

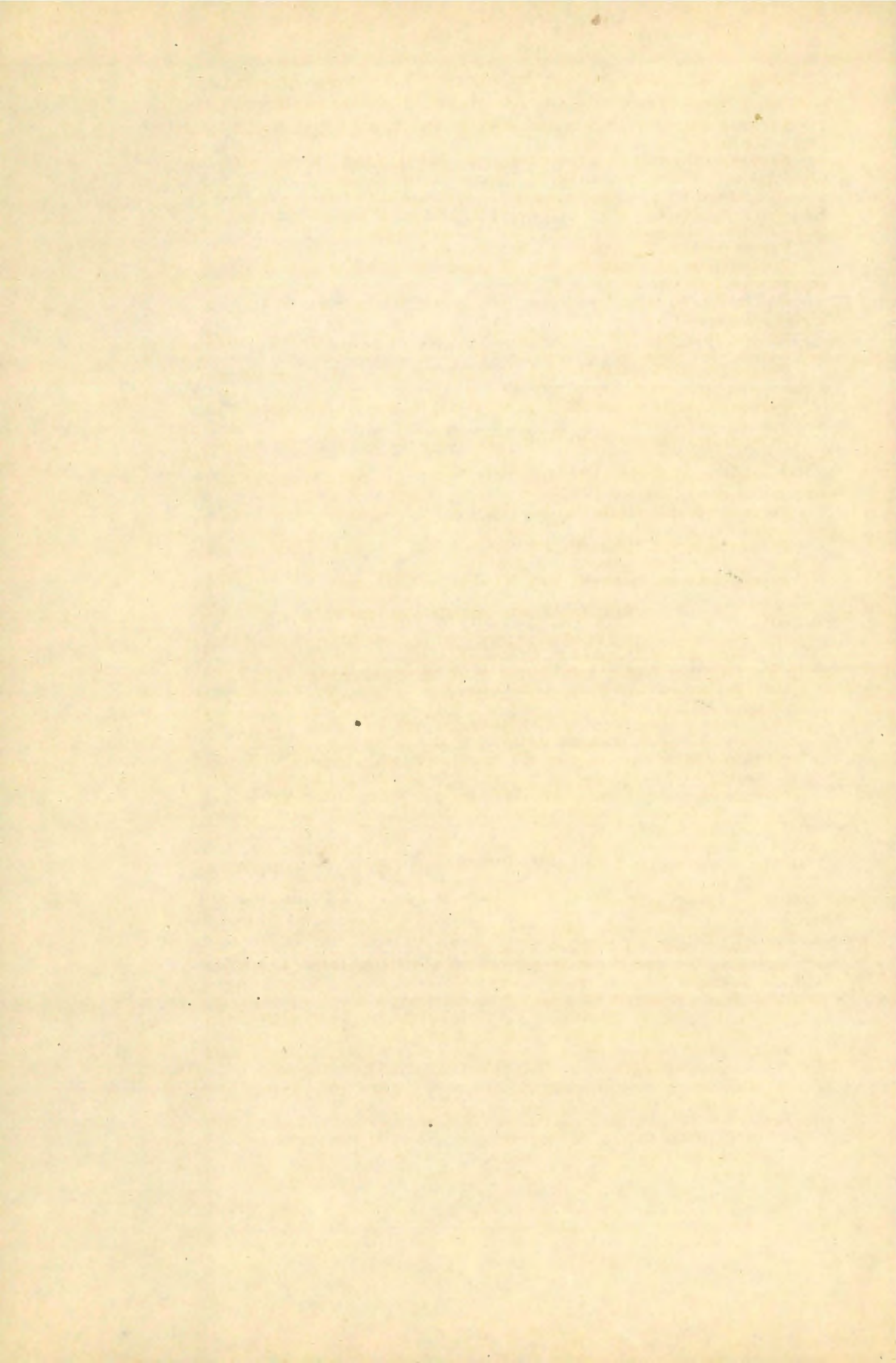
150771

INNEHÅLL.

	Sid.
Stockholms Stor-Skola och Upsala Universitet vid 1800-talets början. Utg. af <i>Sigrid Brithelli</i>	1.
Prinsessan Ulrika Eleonoras dagboksanteckningar för 1709. Medd. af <i>E. W. Dahlgren</i>	51.
Omkring ett dampporträtt af Breda. Af <i>S. Strömbom</i>	59.
Svenska familjenamn. Af <i>Roland Brieskorn</i>	89.
Axel Oxenstiernas anteckningar om Karl IX:s död. Medd. af <i>Nils Ahnlund</i> .	132.
Till Gustaf Abraham Silfverstolpes biografi. Af <i>Nils Gobom</i>	134.
Till Carl Bernhard Wadströms biografi. Af <i>Ellen Hagen</i> f. Wadström . . .	172.
Stockholms-släkter. I, II. Af <i>Gustaf Eigenstierna</i>	179.
Astrachans Lutherska församlings kyrkobok 1713—1746. Af <i>H. Södersteen</i> .	189.
Två märkliga porträtt från vår storhetstid. Medd. af <i>R. Cm.</i>	196.
Jonas Jonsson. Af <i>P. U.</i>	198.
Anteckningar om Johan Adler-Salvius' släktförhållanden och studier. Af <i>B.</i> <i>Boëthius</i>	205.
»En klagelig dag.» Af <i>C. M. Stenbock</i>	229.
En hyllning till Brahe-ätten från 1600-talets midt. Af <i>C. M. S.</i>	239.
Ett porträttgravvrens hjälpmedel. Af <i>H. Fröding</i>	242.
Biskop Eric Wallers härstamning. Af <i>H. Södersteen</i>	245.
När föddes Johan Gustaf Liljegren. Af <i>Severin Bergh</i>	251.
Personhistoriska Samfundet	87.
Personhistorisk Litteratur	63, 201, 253.
Notiser, frågor och svar	84, 203, 272.
Insända böcker	275.

Illustrationer.

Porträtt af Harriet Silfverhielm, Axel Oxenstierna, Johan Oxenstierna, Gustaf II Adolf och Carl Philip, samt i texten Jonas Jonsson, två sidor af Ulrika Eleonoras almanack för 1709 samt 3 st. faks.: Gustaf Baners anteckning i en psaltare, Sigrid Baners anteckning i Gustaf Baners Nya testamente och Gustaf Baners anteckningar i »Maltesholmsboken».

Följande af samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos skattmästaren, adr. Riksarkivet, till nedannämnda pris nämligen:

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1 samt 3—12 årg. 1879—1888 , dock saknas n:r 2), per n:r	kr. 1.
Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 (årg. 1889—1896, 346 sid.) , lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast	kr. 6.
Lösa häften för 1 kr. för hvarje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 2 kr.	
Ex. tryckt på <i>bättre papper</i> (däraf några få fullständiga årg. äro tillgängliga)	
jämte <i>Register</i> till delarne I och II, äfven på <i>bättre papper</i>	kr. 15.
Personregister till delarne I och II (44 sid.)	kr. 2.
Personhistorisk tidskrift, årg. II (1900, 180 sid.) med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1900, 53 sidor	kr. 5.
Årg. I och III slutsälda. Däraf finnas endast I h. 3 o. 4 samt III h. 4 à 1.25 per häfte.	
Personhistorisk tidskrift, årg. IV (1902, 166 sid., med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1902, 43 sid.)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. V (1903, 222 sid., med 25 porträtt och register samt Dödslista för 1903, 37 sid.)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VI (1904, 164+23 sid., med 22 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VII (1905, 167+56 sid., med 19 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. VIII (1906, 133+106 sid., med 17 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. IX (1907, 111+160 sid., med porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. X (1908, 203 sid. med 22 porträtt och register)	kr. 5.
Personhistorisk tidskrift, årg. XI (1909)—XVII (1915)	à kr. 5.

Handlingar, utg. genom samfundet:

I. St. Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, I. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel	kr. 3.
II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.),	kr. 1:50.
III. Släkten Aminoff (85 sid. + 1 tab.)	kr. 5.
IV. Klosterfolket i Vadstena; af C. Silfverstolpe (168 sid.)	kr. 3.
Do do tryckt på <i>bättre papper</i> (i få ex.)	kr. 5.
V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6 + 87 sid.) med 31 porträtt, ingår som bilaga i årg. III och IV.	
VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102 + 24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.	
VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.)	kr. 2.
VIII. Porträttsamlingarna à Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt), ingå som bilagor i årg. VI och VII.	

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår som bilaga i årg. VIII, h. 3—4.	
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår som bilaga i årg. IX, h. 3—4.	
Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à	kr. 1.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår som bilaga i årg. XI, h. 2—4 och XII, 1—2	kr. 2.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff	kr. 2.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar	kr. 3.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af C. M. Stenbock (år h. 2—3 af årg. 1912). (Äfven i lyxupplaga; utgången).	
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg (ingår i h. 4, årg. 1913).	
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven av Nils Sjöberg (ingår i h. 1—2, årg. 1914).	

STOCKHOLM 1916. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 150771